Laakso.

Papalle Joulona 1912

Aliisa ja Mauno

VARJOSTA AURINKOON

ERKKI PIRINEN

VARJOSTA AURINKOON

ROMAANI

Kolmas painos

KUOPIO 1951

OY KUOPION KANSALLINEN KIRJAPAINO

Oy. Kuopion Kansallisessa
Kirjapainossa Kuopiossa
1951

I LUKU.

Kesäisen sunnuntaiaamun aurinko oli vasta nousemassa vähäisen syrjäkylän ylle, kun jo näkyi tummiin pukeutuneita ihmisiä, jotka kiiruhtivat maantietä kohden. He olivat matkalla kirkonkylään osallistuakseen jumalanpalvelukseen kirkossa. Jossakin maantiellä talsivassa jonossa oli muutamia tuttuja henkilöitä: herra Suulas, joka oli arvoltaan insinööri ja saapui usein tänne kotiseudulleen kesälomaa viettämään, isännät Pajala ja Nykänen, pienviljelijät Kojo Tylsä, Ponteva ja Varma, kuppari Lauha, Siro-niminen eukkoihminen, jota sanottiin Leivänkiittäjäksi sekä vielä vanha, valkotukkainen ukkeli Valo ja leskiemäntä Kirkko-Pulmu.

Kun oli päästy talojen läheisyydestä metsätaipaleelle alkoi herra Suulas puhella kuin itsekseen:

— Mitähän se on olevinaan tämäkin kirkossakäynti. Matkaakin on kaksikymmentäviisi kilometriä. Suuri hiki tässä vielä tulee ennenkuin olemme päässeet perille.

— No, eikös herra Suulas ole tietoinen siitä, että kaita ja vaikea on taivaan tie. Ei sitä niin vain taivaaseen mennä. Kovasti sitä saa yrittää, jos mieli päästä varmuuteen pelastuksesta, sanoi Kirkko-Pulmu hyvin totisen näköisenä.

Herra Suulas tarkasteli mielenkiinnolla Kirkko-Pulmun reheviä, nelikulmaisia kasvoja, joissa verevä alahuuli riippui pitkällä ja joille musta huivin otsake loi varjonsa, ja nyt Suulas kohteliaasti nyökäytti päätään ja sanoi:

— Anteeksi vain. Mutta eihän tämä maantie nyt ole vielä taivaan tie. Ja hiki tässä vain tulee ennenkuin olemme kirkolla.

Kirkko-Pulmu vaikeni luoden katseensa vihastuneesti herra Suulaaseen ja sitten paksut huulet tavoittivat toisiaan mutisten jotakin hiljaa.

Välillä laskeuduttiin mäkien lomassa olevaan notkoon, missä vieläkin yön jäljiltä viileä ilmavirta leyhyili niin että oikein tahtoi puistattaa. Tätä notkoa nimitettiin Jäätävän kylmäkuiluksi. Sen halki virtasi joki, joka sai ruskeat vetensä soiden ympäröimästä järvestä. Tämän jälkeen maantie noudattikin korkeaa, aurinkoista kangasmaata kilometrikaupalla. Hyvässä kävelytahdissa oli osa vaeltajista pian jäänyt jälkeen.

Korpeen saavuttaessa alkoi jo auringon lämpö tuntua. Oli kuin olisi äkkiä siirrytty talvimaasta kesämaahan. Lämpöinen usva kohoili tiellä ja niityillä ja etäällä pilkottava järven selkä kimalteli hopeisena. Niin siinä nyt hiljaa kävellä lupsutellessa herra Suulas kuiskasi Pontevalle:

— Mitä arvelette, onko tuo isäntä Pajala aivan tosissaan herännyt? Hänen takissaan näkyy oikein numeroituna 111? Sitähän pidetään merkkinä siitä, että mies on körttiläinen.

— Vai tosissaan herännyt. Tietäisin paljonkin hänestä kertoa, jos vaan tässä uskaltaisin, suhahti Ponteva.

Jonkin ajan kuluttua sanoi taas Ponteva:

— Kovin tuo on omituista. Ihminen on olevinaan herännyt ja kuitenkin hänen elämänsä todistaa samaa kuin jos hän ei olisi maailmasta lainkaan irtaantunut, riehuu aina vaan kynsin hampain siinä kiinni. Tuo äijä ei näy välittävän, vaikka pyhässä kirjassakin mainitaan, että se ei auta ihmistä, jos hän voittaisi vaikka koko maailman, mutta saisi sielullensa vahingon. Kun tuo Pajala sattui pääsemään isännäksi taloon, ja siten sai kiinni setelitukosta, alkoi hän tyrkyttää rahojaan velkaisiin taloihin kiinteistöä vastaan. Tehtiin ovela velkakirja, mihin oli piirretty, että jos velansaaja ei voi velkaansa vaadittaessa suorittaa, olisi siinä tapauksessa rahan lainaaja oikeutettu tilan kiinnekirjat järjestämään omiin nimiinsä. Kolmessa talossa kävi niin, että eivät voineet suorittaa velkaansa silloin kuin Pajala alkoi kiristää saataviaan. Ja niinpä nämä kolmen talon asukkaat joutuivat tien päälle omasta kodistaan.

— Ja kyllähän minä tietäisin vielä muutakin siitä miehestä, jatkoi Ponteva raapien päätään hatun alta.

— Eräänkin kerran kun satuin kulkemaan talon ohitse, tormalsi isäntä Pajala vastaani ja sanoi: Kuulehan Ponteva, paljonko maksat, niin minä näytän sinulle eläviä kuvia. Uteliaana minä lähdinkin hänen kanssaan taloon. Ja kun olimme ehtineet talon ullakolle, näin miten talon palvelija oli siellä pesemässä talon vanhaa emäntää, joka oli aivan alaston. Palvelija piteli emäntää olkapäästä toisella kädellään ja toisella piteli vesikippoa, mistä kaatoi vettä tuon alastoman vanhuksen päälle. Ja väliin hän hankasi pyykkiharjalla raukan selkää. Se

oli aivan vihlovaa nähdä. Sama emäntä oli alkujaan ollut sen talon omistaja ja oli nyt sairaana.

Ja herra Suulaan kauhuksi jatkoi Ponteva edelleen kuivakiskoiseen tapaansa:

— Uteliaana pyysin kerran lupaa pistäytyä tuon emäntä-raukan huoneessa. Näky oli vallan kamala. Kun ehdin avata oven, tuoksahti nenääni aivan sietämättömän outo haju ja kärpäsiä lensi huoneessa suurena parvena niin että oli vaan yhtä pörinää. Vetäisin kiireesti oven kiinni ja yritin lähteä käpälämäkeen, mutta isäntä kaappasi hihastani kiinni portaissa ja sanoi: Eikös nähnyt vieraskin, miten sairaan kamarissa lentelee pikku enkeleitä. Ne kai pörräävät kuin olisivat jo väijymässä talon emännän sielua. Ja tätä sanoessaan äijä nauraa hohotti.

— Onpa kolkko äijänkäppyrä, tuhahti herra Suulas suutuksissaan koettaen silmäillä etäällä harppovaa isäntää. — Vaan usko, Ponteva, että ei kunnian kukko laula pitkälti kahden herran palvelijalle. Ei kameleontti pääse taivaaseen. Helvetin pätsiin se joutuu vaikka kirkossakin koikkelehtii.

Mikä lienee vaivannut herra Suulasta, kun hän intoontui yhä enemmän kyselemään matkakumppaneista.

— Mutta nyt minun mieleni tekisi vähän tietää tuostakin isäntä Nykäsestä jotakin, sanoi Suulas. — Hänkin näyttää olevan heränneitten joukossa.

— No, nyt te taidatte ruveta pitämään minua juoruakkana ja kielijänä, sanoi Ponteva. Samalla hän loi tutkivan, huvittuneen katseen puhekumppaniinsa.

— Eipä vainkaan. Tarkoitukseni olisi nähdä nuo ihmi-

set ilman verhoja. Jos ei tunne ihmisiä, ei voi myöskään oikein heihin suhtautua.

Ponteva kaiveli etusormella sieraintaan. Hänen silmänsä näyttivät pyöreiltä ja hajamielisiltä.

— Kyllähän minä tietäisin läheisenä naapurina isäntä Nykäsestäkin yhtä ja toista. Kuulepas tämäkin. Kun hän muutamia vuosia sitten meni naimisiin jo enemmän ikämiehenä ja kuitenkin onnistui vielä saamaan niin nuoren puolison, että he saivat lapsia, tuli siinä Nykäselle eri puuhat. Hänen emäntänsä on niin kovasti unesta pitävä, ettei öisin herää ensinkään lastensa valittamiseen. Ja sen vuoksi Nykänen on joutunut itse lapsiaan hoitamaan öiseen aikaan miten milloinkin lapset tarvitsevat. Mikä lieneekään antanut lasten äidille aiheen huolimattomuuteen ja välinpitämättömyyteen lastensa suhteen niin ettei emäntä välittänyt päiväsenkään aikaan sanottavasti niiden hoitamisesta. Lasten oli turvauduttava isänsä hoitoon ja etenkin öiseen aikaan ne olivat heti herättyään isänsä kintereillä. Valvomisesta väsynyt isäntä Nykänen koetti pitää itsellään seitsemää eri vuodetta, että lapset eivät heti löytäisi häntä ja hän siten saisi nukkua enemmän rauhassa, mutta eiväthän lapset hellittäneet ennenkuin löysivät isänsä. Lopulta Nykäseltä pääsi aivan ääneen kuuluva itku ja hän valitteli: Voi minua, kun olen kurjaksi joutunut. En saa yölläkään lepoa, mikä olisi kovasti tarpeen, kun päivisin saa yrittää lujasti paiskia töitä talon ainoana miehenä. On se sittenkin surkeata, että otinkin tuollaisen akan, joka ei tiedä lapsistaan mitään öiseen aikaan, vaan makaa kuin rantahako. Minun kurjan nyt pitäisi jaksaa vielä yötkin valvoa. Se tuntuu niin sietämättömän ras-

kaalta, etten ymmärrä mikä minut perii viimein, jos tätä vielä tulee jatkumaan.

— Kylläpä tosiaankin mies raukka on joutunut taakan alle avioelämässään, tuumiskeli Suulas kävellä poukkoillen jäntevänä maantien tomussa. — Tuollainen on kaikkea muuta, vaan ei mukavaa.

— Nyt saattaa tulla kuuma päivä. Mutta koska on näin hiottavaa, niin voi siitä vielä tulla sadekin, sanoi siinä vierellä kynttäsevä Varma. Hän oli Pontevan vaimo, joka oli koko ajan vaiteliaana kävellä läähätellyt puhelijoiden kantapäillä.

— Kyllä siitä sataa vielä ennenkuin on kesä kaikki, sanoi Ponteva kuin olisi suhtautunut vähän ivamielisesti vaimonsa tuumailuun. Mutta Varma oli samassa niin varma, että hän uskoi satavan iltaan mennessä. Toiset laskivat leikkiään kuka mitäkin ja ihmettelivät vaimon puhetta, koska taivaalla ei näkynyt minkään näköisiä pilviä.

— No, sittenpähän saatte nähdä eikö sada ennenkuin on edes myöhäinen iltakaan, sanoi Varma, jota oli kiusannut pitkä, pakollinen vaitiolo. — Niin, niin, saattepahan nähdä.

Matka oli vasta puolitiessä ja edessä oli vielä pitkä taival. Kukaan ei tuntenut erikoista väsymystä, vaikka kävelytahti olikin hyvä. Olihan tämä jo ennestään tuttua kaikille. Nämä kirkkomatkat suoritettiin etenkin näin kesäiseen aikaan aina jalkaisin. Monet kävivät kirkossa hyvinkin usein antamatta edes pahan ilman olla esteenä. Niinpä esimerkiksi Kirkko-Pulmu, sisäänpäin kääntyvin jaloin tassuttava leskieukko, joka oli saanut nimensäkin ahkerasta kirkossa käynnistä, saat-

toi raukka sateessakin taivaltaa tuon matkan ja astua kirkon ovesta sisään vaatteet vettä valuen ja kengät kurassa. Mutta hänet tunnettiinkin naisihmiseksi, joka kaikessa noudatti Herran pyhiä käskyjä.

Nyt oltiin laskeutumassa mäkeä alas ja sitten tuli eteen suomaa, jonka ruskeasorainen maantie halkaisi. Tien molemmin puolin kukki valkoinen suopursu väkevästi tuoksuvina pehkoina ja osa kirkkoväestä lausui ihailunsa julki.

Oli ehditty kulkea taas varjoisan metsän halki, kun silmien eteen avautui kaunis järven selkä. Siinä oli aivan erikoisen viehättävä hiekkaranta, minkä johdosta joku ehdotti, että nyt käydään välillä uimaan. Mutta kun Kirkko-Pulmu tuon kuuli, niin hän iski heti siitä hakaan.

— Ei ole aikaa, ei ole aikaa rypläämiseen, toimitti hän. — Meidän on pidettävä kiirutta, veljet ja sisaret.

Kirkkoväki jättikin uintinsa sikseen, vaikka moni mielellään olisi halunnut virkistää itseään raikkaassa vedessä.

Kompuroidessaan erästä loivaa ylämäkeä tavoitti seurue koulun opettajat, herra ja rouva Virkeen, jotka alkoivat heti kysellä tuttaviltaan kuulumisia. Mukavia ihmisiä he olivat, mutta kovasti moittivat palkkojaan nykyisin kehnoiksi. Selittelivät toisille, että hevosella he ennen tekivät tämän matkan.

Astellessaan edelleen maantietä ilmestyi oikealle sivustalle lähtevä polun tapainen, jolle nyt käännyttiin, eikä oltu kauankaan kävelty, kun kuultiin Kirkko-Pulmun sanovan kantavalla äänellä:

— Nyt tulkaa kiireesti! Tuolla metsärinteessä on läh-

de, missä sopii levätä vähän aikaa ja nauttia makeasta lähdevedestä.

— Kyllä se lähde tiedetään, kuului itsetietoisia ääniä.

— Tiedetään, tiedetään! Se lähde pulputtaa aivan keskellä tietä ja matkaakin on sinne mäen alta vajaa kilometri, selitti joku. — Ja siltä kohdalta on hyvä näköala etelään päin.

Kirkko-Pulmu oli nyt niin kiireissään, että hän hönkäsi minkä vähänkin jaloiltaan pääsi aivan kuin olisi pitä nyt kunniana, että joutuisi ensimmäisenä vesiryypylle. Lähdettä kohden riennettäessä kohdattiin tiellä Satu Ruuma, joka myöskin sanoi lähteneensä kirkossa käymään. Hän oli itseensä sulkeutunut vanha nainen terävine nenineen ja vetistävine silmineen. Mutta ei ehditty kuin vähän matkaa kävellä, kun harakka alkoi ilkeästi räkättää tien viereisessä koivussa. Kaikkien ihmeeksi tämä uusi matkalainen, Satu Ruuma, omissa ajatuksissaan ollen säikähti harakkaa niin suuresti, että sanoi kääntyvänsäkin heti kotiin. Tuon vakavan naisen suu ammotti pyöreänä, hän katsella töllötti ympärilleen ja arveli, että harakan nauru ei varmaan tiedä hyvää ja äkkiä hän kääntyy kuin kääntyykin takaisin. Mutta silloin Varma otti häntä hihasta kiinni ja sanoi vakavana:

— Älä pelkää, ei sinua kohtaa sen suurempi vaara kuin meitäkään. Mennään nyt vaan kirkkoon asti eikä turhia käydä väpelöimään. Eihän tässä nyt enää äidin lapsia olla.

Satu Ruuma jäi mietteisiinsä pieneksi tuokioksi, harkitsi siinä mustan huivin kaarto silmille vedettynä, olisiko lähteä vai ei. Mutta sitten hän kuitenkin karkaisi

luontonsa ja lähti toisten matkaan, minkä johdosta herra Suulas kuiskasi Pontevalle:

— Tunnetteko, kuka on tuo ihminen, joka yritti kääntyä takaisin tältä matkaltaan?

— Tunnenpa hyvinkin. Hän on oikeastaan se kaulakuvun painelija ja parantaja. Hänen luonaan on käynyt ihmisiä kaukaakin ruumaansa parantamassa. Satu Ruumaksi häntä nimitetään.

— Entä onko hänellä ollut menestystä ruuman painelemisessa?

— Kyllä ne ainakin sellaista ovat kertoneet, sanoi Ponteva syvään henkäisten.

Siinä sitten kohottiin hiljalleen uutta jyrkkää mäkeä. Tie oli niin kivikkoinen, että aivan siinä tahtoi varpaat särkyä. Ja äkkiä Kojo Tylsä, jonka takkuisessa päässä komeili vanha karvalakki, löikin varpaansa kiveen niin, että veri tirsui varpaiden välistä. Samassa hän kuin huomaamattaan kirosi:

— Juutas vieköön, miten koski kovasti!

Muutamat nauroivat herännyttä miestä, joka kirkkomatkalla sellaista sanaa viljeli ja häpeäänsä peittääkseen Kojo alkoi selittää:

— Kyllä tämä ihmismatonen on aivan mitätön. Jos vähänkin sattuu vastoinkäymisiä, niin silloin jo kiroaa, vaikka ei tarkoitus olisikaan manata pääpetturia esille.

Kirkko-Pulmu ehti ensimmäisenä lähteen reunalle, mistä hän otti liuhan ja sitten laski sen erittäin varovasti veteen, ettei se sotkeentuisi. Siihen heti toisetkin jo saapuivat asettuen somasti lähteen ympärille istumaan kuka minkin kiven päälle jääden odottamaan juomavuoroaan. Siinä viivytellessä huomasi herra

Suulas jotakin omituista tapahtuvan Kojo Tylsän ja kuppari Lauhan kesken. Kojo alkoi tuijottaa kupparia suutaan ilveellisesti muikistellen ja samassa Kojo työnsi kiireesti oikean kätensä kuppari Lauhan röijyn rintamustan alle kuin tavoittaakseen jotakin kiinni. Kaikki purskahtivat nauruun paitsi Kirkko-Pulmu. Hän vain äsähti:

— Vihollinen se kaikkea teetättää!

Joku sanoi:

— Olisiko Kojo etsinyt yhteyttä Lauhan sieluun, kun niin sukkelaan pisti kätensä hänen verhojensa alle.

Siihen jälleen toiset nauroivat.

Kohtaus näytti kovin hävettävän Kojoa, hänen kasvonsa pingoittuivat hullunkurisesti ja sävähtivät punaisiksi. Ilmeisesti hän oli mies, joka ei ollut tekojensa herra.

Tien sivustoilla oli nyt koivumetsää, joka oli täydessä lehdessään. Miten se henkäilikään kesän kypsää kauneutta käen kukkuessa jossakin lähellä. Siinä käveltäessä alkoi äkkiä tien vierestä kuulua ääniä aivan kuin lapsi olisi itkenyt. Kojo, joka kantoi kenkiään olallaan ja tunnettiin taikauskoiseksi, huusi silloin silmät pyöreinä:

— Kummitus on puun juurella!

Ja Kojo alkoi etsiä kiviä paiskatakseen muka kummitusta. Mutta nyt herra Suulas ja Ponteva ottivat hänestä kiinni ja sanoivat:

— Älä, typerä mies, heittele kiviä.

Sitten miehet kolmisin lähestyivät puuta, jonka juurelta ääni kuului. Ja eikös ihmettä! He saivat nähdä kapaloidun lapsen, joka siinä oli jo itkenyt itsensä mel-

keinpä uuvuksiin. Lapsiraukka oli tyyten väsynyt, mutta näytti kuitenkin samassa tyyntyvän. Heiluttaen käsiään lapsi sitten tähyili löytäjiään niin vapaana kuin olisi älynnyt jo täysin pelastuneensa. Nyt oli paikalle ehtinyt tulla Kirkko-Pulmukin. Hän oli löydöstä suuresti liikutettu. Katsellen lasta hän nyt kädet ristissä sanoi:

— Herra siunatkoon tuota pienokaista ja hänen äitiään!

— Senkin tamma, kun on jättänyt lapsensa, manasi Varma.

— Huono vertaus on sanoa lapsiraukan äitiä tammaksi, arveli Ponteva. — Ei tamma jätä pientä varsaansa kovin kauaksi kun jo alkaa hirnua. Mutta eipäs kuulu mistään päin tuon lapsen äidin ääntä.

Siinä nyt töllisteltiin turvatonta lapsiraukkaa, hypisteltiin risaisia vaatekappaleita, joita oli sen ympärille kiedottu ja ihmeteltiin. Vihdoin sanoi herra Suulas:

— Meidän on viisainta ottaa tämä lapsi mukaamme ja antaa asia vallesmannin tutkittavaksi.

— Niinpä tehdäänkin, huudahti nyt Kirkko-Pulmu ja siihen yhtyi opettajapariskuntakin.

Samassa huomattiin lapsen kapalovyön alta näkyvän paperin reunaa. Herra Suulas sieppasi paperin käteensä ja alkoi sitä tutkia. Sitten hän luki hiljaisella äänellä:

— En ole voinut hoitaa tätä lasta, minkä johdosta olen jättänyt hänet puun juurelle kirkkotien varteen siinä toivossa, että olisi joku niin hyväsydäminen, että ottaisi tämän lapsen omaan hoitoonsa. Ettei nyt tämä lapsi joutuisi vaipumaan hoitajaansa vailla.

Siinä oli äidin yksinkertainen pyyntö esitettynä tuntemattomille löytäjille. Aivan kuin oudon lumouksen

vallassa piti siinä yhä katsella lasta, joka nyt aivan kuin odottavana heilutti käsiään. Ja aivan kuin lapsen kohtalo olisi paremmin selvinnyt, jos olisi hiukan viivähdetty, ehdotti romuluinen eukko, leivänkiittäjä Siro:

— Eiköhän oteta jo vähän eväskakkua.

Ja samassa eukko alkoi kaivaa eväsnyyttiään, missä oli valmiiksi laitettuja voileipiä. Alkaen syödä mutustaa hän sanoi:

— Antaisin tuolle lapsellekin vähän leivänmurua, kun ei vaan siitä läkähtyisi.

Mutta silloinpa Varma oikein tyrkkäsi leivänkiittäjää ja huusi:

— Mene hiiteen voileipinesi, senkin leivänkiittäjä! Älä leikilläsikään ehdota sellaista ruokaa imeväiselle.

Nyt herra Suulas kuiskasi Pontevalle:

— Tiedättekö, kuka on tuo akka, jota leivänkiittäjäksi sanotaan?

— Tiedän, veikkoseni. Hän on kiertävä kerjäläinen ja sen verran vajanainen älystään, ettei kykene mihinkään työhön. Väliin hän käy kirkossa kuten toisetkin. Mutta olen minäkin huomannut hänen olemuksestaan, että tuskinpa on aivan täysin normaali, minkä todistaa osittain jo hänen pukeutumisensakin. Nytkin näkyy olevan alushame paljon pitemmällä kuin päällyshame ja muutenkin näkyy verhoutuneen oudosti.

— Kun akka on noin kookaskin, mutta vähemmän miellyttävän näköinen, niin eivätköhän tuota herjaa lapsetkin pelkää, tuumaili herra Suulas.

Nyt Ponteva hymyili toisella suupielellään:

— Kyllä se on niin että kun tuo leivänkiittäjä kulkee

kerjuulla, niin silloin on lapsukaisilla kiire juosta piiloon. Minä olen nähnyt sen.

Kirkkoväen keskuudessa sovittiin niin, että lasta vuorotellen kantavat vanha ukko Valo ja opettajat, herra ja rouva Virkee, kirkolle vallesmanniin saakka. Ja niin oltiinkin jälleen taipaleella. Kirkkoväki näytti olevan jo jossakin määrin väsynyt matkanteosta. Aurinko oli ehtinyt kohota korkeimmilleen, eikä metsän suojaamalla tiellä tuntunut tuulenhenkäystäkään. Kirkko-Pulmu tuntui olevan peloissaan siitä, ettei enää jouduttaisi oikealla ajalla papin toimitusta kuulemaan, mutta herra Suulas, jolla oli kello, sanoi, että vielä on tunti aikaa ennenkuin se varsinainen jumalanpalvelus kirkossa alkaisi.

Nyt näytti kuin olisi Kirkko-Pulmu jostakin asiasta käynyt uteliaaksi, koska hän riensi rouva Virkeen rinnalle kävelemään. Samassa hän kysyi rouvalta:

— Kuinka rouva pääsi lähtemään kirkkomatkalle? Eikös teillä ole jo lapsi hoidettavananne?

— Kyllä on, mutta meillä on myös kotiapulainen, jonka hoitoon lapsi jäi. Kun lapsi ei nauti enää rintamaitoa, niin pääseehän sitä lähtemään.

— Jaa, jaa. Saanko vielä olla niin turhan utelias ja kysyä lapsenne nimeä.

— Kyllä, kyllä. Lapseni nimi on Ilta. Sellainen nimi annettiin, koska se syntyi iltamyöhällä.

— Kiitos vaan, opettaja, minusta tuntuu siltä kuin olisitte lapsenne nimessä oikein hyvin onnistuneet, sanoi Kirkko-Pulmu.

Jostakin mäeltä näkyi etäisiä salmia, sinisten vaarojen kaarteita ja kaupunkia kohden höyryävä valkoinen

laiva. Jono pikku saaria kellui kuin iloinen sisarusparvi selän aurinkoisessa hohteessa. Siinä ihailtiin hetkinen luomakunnan sykähtelevää kauneutta ja avaruuden sinisiintoa.

— Olipa siinä idyllistä nähtävää riittämiin, kuultiin herra Suulaan mutisevan, kun painettiin taas mäkeä alas kirkonkylää tavoittamaan. Kirkko-Pulmu oli jälleen saanut vauhtia ja jättänyt toiset. Varmaankin hänen sydämensä läpätti jo pelosta, että ei ehtisikään kirkkoon kunnialliseen aikaan. Oli siinä jälleen tovi taputeltu maantietä, kun oikealta alkoi näkyä se ikivanha talo, minkä kattokin oli rääpistynyt kuin vanhan tamman selkä. Herra Suulas tiiraili taloa ja sanoi:

— Tiedättekö, Ponteva, minkälaista hallitusväkeä on tuossa talossa?

— No, sehän on vallan saiturien hallussa. En ole koskaan maailmassa kuullut, että talon emäntä olisi palvelijoillaan juottanut kanan munien keiteveden, koska se muka oli ravintorikasta, mutta niin on tehty tuossa talossa. Olivathan palvelija-poloiset juoneet, mutta sitten noituneet mokomaa liemikäistä. — Kirottu akka! olivat huutaneet. Vielä se juottaa meille samaskaista kananlantavettäkin. Ja sitten on emännän suussa se vanha ralli, että palvelijat eivät pysy talossa. Maailma on mennyt mullin mallin.

— Paljonhan se on rahan ja tavaran himo heittänyt nokea ihmisten silmille. Ja monen naaman on tuo sama hirviö vääntänyt niin, että he ovat kuin oinaita, tuumaili herra Suulas marealla äänellään.

— Te olette viisas mies, koska olette insinööri ja en kaikkea rohkea edes kysellä teiltä. Mutta mitä merkit-

see tuo idyllinen — päästitte äskettäin suustanne sellaisen sanan, puhui Ponteva vilkaisten toista syvällä kunnioituksella.

Herra Suulas murahti hyväntahtoisesti.

— Sana idylli merkitsee rauhaisaa, sopusuhtaista ja voisi kaiketi sanoa — pikkusievää. Ja sitä on ollut entiseen aikaan paljon ihmistenkin elämässä, mutta nykyisin se on katoamassa aivan kuin rehellisyyskin ja ihmisten hyvä tahto.

— Mutta mitäs sitten kameljontti merkitsee? Sanoitte kerran sellaisenkin sanan, jatkoi Ponteva kyselyjään.

— No, kameleonttihan on pikku elukka, joka voi muuttaa väriään aina tilanteen mukaan. Mutta se sopii vertaukseksi eräisiin ihmisiinkin nähden. Ja varsinkin juorueukkoihin, sillä ne muuttavat väriä jokaisen akan mukaan, jonka tapaavat. Ja loppujen lopuksi nuokin kameleontit ajavat edistyksen asiaa, vaikka eivät itse sitä älyä. He herättävät edes alkeellista väittelyä, ihmettelyä ja hengen liikuntaa paikkakunnalla, missä ihmiset yleensä ovat tylsiä kuin jos he olisivat lehmiä ja härkiä. Kameleontti on toki aina vilkas.

Kirkko-Pulmu näkyi raapivan korvallistaan aivan kuin ei olisi hyväksynyt herra Suulaan puhetta.

— Kyllähän herra Suulas on viisas mies, totesi hän kuitenkin.

— Kyllä se niin on, että jossakin määrin olemme me kaikki erehtyväisiä ja valheellisia kameleontteja, jatkoi herra Suulas koventaen äänensä aivan kantavaksi. — Oikeita, rehellisiä ja muuttumattomia ovat vain lapset, Jumala ja aurinko.

Jopa alkoi metsä harveta ja pellot laajeta tien molem-

min puolin. Hyvin maalattuja taloja näkyi vihreillä kummuilla, näkyi kirjavia karjoja laitumilla — kirkonkylä oli lähestymässä. Käveltiin isojen koivujen varjostamaa tietä, kun jostakin ladon takaa putkahti tielle mies, joka vähän hoiperteli. Renttumaisesti suu luirullaan miekkonen syynäili matkalaisia. Pontevaa näytti mies harmittavan ja hän karjaisi ohimennessään:

— Viinarokari! Luikkari Tiera!

Kirkon tornin alkaessa jo näkyä puiden takaa saatiin siinä kuulla vielä tuon viinarokarin surullinen tarina Pontevan kertomana.

Kirkonkylään tultua alkoi lapsi, jota rouva Virkee uupuneena kantoi, itkeä täyttä kurkkua. Lapsi oli nyt vietävä vallesmannin luo. Kirkkoon olisi ollut kova kiire, sieltä kantautui avonaisesta ovesta virrenveisuuta, mutta vain harvat, niiden joukossa ukot Valo ja Pajala, halusivat mennä kirkkoon, ennenkuin lapsen kohtalo olisi selvitetty. Tuo pieni ihmistaimi oli pitkän, vaivaloisen kävelyn aikana tullut jollakin tavalla kaikille tärkeäksi ja läheiseksi.

Sunnuntaipäivän vuoksi ei tiedetty, päästiinkö edes tapaamaan vallesmannia. Asteltiin lapsi matkassa pihamaalle, mutta ennenkuin oli ehditty portaiden eteenkään riensi vastaan avopäinen, ankarannäköinen naisihminen. Hän tiuskaisi vihamielisesti:

— Ei ota vallesmanni vastaan näin sunnuntaisin. Tulkaa virka-aikana.

Naisesta ei välitetty sen enempää, vaan lähestyttiin ovea. Silloin nainen kiivastui ja huusi:

— Poistukaa samassa tai minä haen todella vallesmanninkin tänne.

Siihenpä sanoi Ponteva:

— Meillä on niin tärkeää asiaa vallesmannille, että kaunis neiti äimistyy, kun kuulee.

— No, mitäpä teillä olisi niin tärkeätä vallesmannille asiaa, sanoi vastaanottaja hiukan pehmeämmin.

— Me olemme löytäneet lapsen tien vierestä, niin, niin, tällaisen pienen pullukaisen, sanoi rouva Virkee ja availi nyyttiä paljastaakseen lapsen kasvot.

— No, tulkaa nyt sitten minun perässäni, sanoi vastaanottaja.

Niin sitten kuitenkin päästiin vallesmannin huoneeseen, missä tuo herra paitahihasillaan ja unisena keinutuolissa istuen ryhtyi viralliseen kuulusteluun. Hänellä oli harmaat, tuuheat kulmakarvat kuin räystäät pienten tinanväristen silmien yläpuolella. Arvokkaasti ryiskellen hän kirjoitti oikein pöytäkirjan tapahtuneesta. Sitten nimismies haukotellen kysyi, olisiko joukossa ketään, joka voisi ottaa lapsen toistaiseksi hoitoonsa. Siitä maksettaisiin kruunun puolesta. Kovin siinä jo lapsen saattajat alkoivat pälyillä toisiinsa. Juttu olikin kovin outo ja yllättävä. Mutta äänettömyyttä kesti vain pieni tuokio, kun Kojo Tylsä samassa rykäisi ja sanoi:

— Minä saatan ottaa tämän löytölapsen aivan ottolapsekseni, kun meillä ei ole niitä vielä ennestään.

— Herra hyvästi siunatkoon! huudahti silloin Varma, Pontevan vaimo. Mutta kun toiset loivat häneen ihmettelevän katseen, näki hän hyväksi jatkaa:

— Anteeksi nyt! Mutta minua vain väsyttää. Matka oli niin rasittava.

— Sepä mukavaa, ottakaa vaan, Kojo Tylsä, lapsi hoi-

toonne, mutta hänen ottolapseksi sijoittamisestaan ei osaa tehdä vielä sen pätevämpää merkintää ennenkuin saamme tietää, löytyykö tämän lapsen vanhemmat vai ei, tuumi nimismies.

Toisia tuppasi asian ratkaisu hieman naurattamaan, koska he muistivat, miten juuri Kojo Tylsä oli aivan kivellä aikonut tätä lasta paiskata. Mutta sellainenhan saattoi itse asiassa ollakin juuri hyvä enne lapselle. Kojo Tylsä oli monessa mielessä epäilyttävä ukkeli, kuten tälläkin matkalla oli nähty, mutta eipä tässä nyt ollut tilaisuutta parempaan ratkaisuun. Ei ainakaan toistaiseksi. Ja nyt olivat kaikki matkan väsyttämiä. Ei siinä jaksettu paljoakaan punnita lapsen kohtaloa. Niinpä rouva Virkee asetti nyt pienokaisen hellävaroen Kojo Tylsän syliin ja oikein sievästi näytti Kojo sitä pitelevänkin. Toiset kohteliaaseen tapaan nyökäyttivät päätään vallesmannille ja lausuivat kuuluvasti hyvästit. Kojo Tylsä ei huomannut edes hyvästellä vallesmannia toikkaroidessaan lapsen kanssa ulos ja sille rupatellessaan:

— Kyllä tulemme kakun löytämään. Kyllä vain. Ja pulskan pojan sinusta kasvatan — aivan napamiehen kerrassaan.

Vallesmannissa oli viivytty niin kauan, ettei enää ehditty seurata kaikkia jumalanpalveluksen toimituksia kirkossa. Kojo Tylsäkin lapsi sylissään istuutui kirkon penkkiin vähän väliä lapselle hiljaa supatellen.

Kirkonkellojen komeasti soittaessa astuivat kirkonkävijät hiljaisessa ihmisvirrassa ulos auringonpaisteeseen. Mustapukuinen kirkkokansa hajaantui pian eri ta-

hoille ja syrjäkylän ihmiset näkivät jälleen toisensa tutulla maantiellä. Kirkko-Pulmu silmäili toimevana joukkoa ja tuumiskeli:

— Tässäpä ne taitavatkin taas olla ne parhaat kilvoittelijat.

Sitten Kirkko-Pulmu sanoi olevansa suuresti iloissaan, kun kirkossa sai kuulla taas Jumalan sanaa. Ja kun se saarnamieskin oli niin erinomainen. Tähän eivät toiset virkahtaneet mitään, mutta jonkin ajan kuluttua puheli herra Suulas.

— Papitpa ovatkin sitä varten, että he saarnallaan saisivat jotakin aikaan.

— Niin hyvä saarnaamisen lahja on tällä papilla, että sen kanssa eivät pysty kilpailemaan monet liperikaulaiset. Se on paljon lukenut mies, sanoi Kirkko-Pulmu.

Enempää ei sitten puhuttukaan papista, joku vain salavihkaa vilkuili herra Suulasta, joka myöskin oli paljon lukenut, koska oli insinööri.

Kukin oli hyötynyt kirkonmenoista vastaanottokykynsä mukaan. Ja jokainen näytti nyt hartaana mietiskelevän kuulemaansa. Maailman poluilla risteili uupumaton Vihtahousu uskollisine kätyreineen, niitä sai joka askeleella kavahtaa ja vain kirkossa sai niistä olla vapaana. Aivan siinä kirkonkävijät hätkähtivät, kun huomasivat, että Luikkari Tiera seisoskeli maantien laidassa samassa paikassa kuin heidän tullessaankin. Ja herra Suulaan kimppuun iskeytyi heti tuo roikale.

— Kuulkaahan, herra, kun minulla olisi vähän asiaa teille, kuiskutti Luikkari muikistaen viekkaasti karvaisia suupieliään.

— Taidanpa arvata asiasi, sanoi herra Suulas.

— Niin, niin. Eikö herra ostaisi sitä itseään. Minulla olisi oikein makoisaa pontikkaa.

— En minä käytä väkijuomia, senkin juippi, sanoi herra Suulas painokkaasti.

Mutta Luikkari Tiera seuraili herra Suulaan kantapäillä.

— Ostakaa pois. On varmasti päähän menevää, niin että loputkin synnit unohtuvat. Olen keittänyt puhtaasta viljasta. Ja on vielä halpaa, liiankin halpaa. Jos ette voi itse viinaa käyttää, niin antakaa jollekin kaverille.

Silloin herra Suulas, vaikka olikin heiveröisen näköinen mies, tarttui Luikkarin niskaan ja pyöräytti miehen maantien ojaan, missä tämä jäi kontillaan seuraamaan kirkkoväen etenemistä. Sieltä hän vielä huusi:

— Eipä sinulla olisi ollut rahaakaan! Kyllä muuten olisi kelvannut.

Herra Suulas puolestaan huusi niin, että avaruus kajahti:

— Liian pieni piru olet minunlaisellenit!

Päivä oli nyt korkeimmillaan. Mitään kiirettä ei ollut kenelläkään. Yksi ja toinen otti takin kainaloonsa ja sytytteli välillä piippuaan. Hiljalleen kävellessä oli hauska nauttia pyhäpäivän suloisuudesta. Sitten huomattiin Kojo Tylsän jäävän lapsen ja kuppari Lauhan kanssa muista jälkeen. Ja viimein tien mutka eroitti heidät kokonaan muusta joukosta. Silloin ehdotti joku seurasta, että mentäisiin piiloon puiden taakse ja kuunneltaisiin, mitä Kojo ja Lauha puhelevat ohimennessään. Oli muka ilmeistä, että heillä oli jotakin kahdenkeskeistä muhinaa. Mikäpäs

siinä. Kaikki pyrähtivät tien sivuun ja noiden kahden tullessa näkyviin saatiin havaita, että Kojo Tylsä oli antanut lapsen Lauhan syliin. Ja samassa kuultiin kupparin sanovan leppoisalla äänellä:

— Oletpa sinä sittenkin soma mies, kun sellaisia venkoilet, vaikka sinulla on pulska emäntä.

— No, no, kyllä sinä sen tiedät, että profeetoillakin on ollut monta vaimoa nimissään.

Tätä sanoessaan Kojo taputti Lauhan pyyleviä ahtereita.

— Katsohan, taputtaa kuin omaansa, sanoi Lauha ja hänen laaja suunsa puikistui naurusta.

Molemmat kävelivät vähän matkaa, jolloin Kojo näytti viittiloivan isoa kiveä, joka oli tien vieressä. Nähtiin Kojon tarttuvan Lauhan käsipuoleen ja puhelevan käheästi:

— Tuolla kiven takana on viileä paikka meidän levähtää. Tule pois vaan. Eihän tässä nyt olla piispaa kyydissä.

Kupparimammasta ei näyttänytkään ehdotus olevan vastenmielinen. Ilmetyn tyytyväisenä hän käveli nyt Kojon rinnalla kiven taa, mistä alkoi kuulua iloinen tirskahtelu ja sopottelu. Ja sitten tuli aivan hiljaista, minkä johdosta piilossa olijat alkoivat ajatella, että nyt Kojo alkoi varmaankin lähestyä sitä kuppari Lauhan sielua. Kuuntelivat he siinä hetken ihmeissään, mutta sitten sanoi herra Suulas silmät pullistuneina jännityksestä:

— Nyt he jo saattavat olla aivan pirun kehässä. Ja ei ole sillä hyvä, että ovat kahden pirun kehässä, mutta kun on siinä viaton lapsikin.

Näin sanoessaan herra Suulas ponnahti esiin piilo-

paikastaan, lähti kiiruhtamaan kiveä kohden ja ärjäisi oikein kuuluvalla äänellä:

— Mitä pahuksen savottaa siellä on!

Saatettiin nähdä, miten kuppari Lauha oli ikäänsä nähden hämmästyttävän nopeasti seisaallaan. Saman tien, henkihieveriin säikähtyneenä kuppari Lauha sieppasi lapsen mättäältä syliinsä lähtien painelemaan tietä pitkin. Kojo Tylsä seisoi siinä suuresti häkeltyneenä ja toimitti:

— Älkää hyvät ihmiset ajatelko pahinta. Ei saa tehdä tästä juttua. Minä annan pyhäkouluyhdistykselle hehdon rukiita, jos ette nasahda kenellekään.

Herra Suulas sanoi:

— Katsoppas, Kojo, oikein tarkkaan, kuinka monta meitä on silminnäkijää. Kyllä sinulta menee rukiita enemmän kuin yksi hehto.

Joka tapauksessa osoittaa tämäkin esimerkki, että tyhmä mies ostaa huvinsa aina liian kalliisti. Kojo Tylsä tuijotti hetken aikaa todella tylsän näköisenä herra Suulaan nauhakenkiä ja lähti sitten lujaa vauhtia matkaansa jatkamaan tavoittaakseen Lauhan. Mutta nyt Kirkko-Pulmu sai vuoronsa Kojon peittoamiseen. Hän risautteli:

— Voi, voi, sinua, Kojo, miten olet ymmärtämätön ja sokaistu. Itse vihollisen pääruhtinas asuu munaskuissasi, vaikka jokaisen heränneen elämän pitäisi todistaa, että hän ei välitä siitä herrasta. Sinä, Kojo, olet mitä suurin kauhistus Luojalle, minkä tähden omassa hengessäni rukoilen puolestasi, että elämässäsi tapahtuisi käänne.

Kesken puhettaan alkoi Kirkko-Pulmu hiljaa itkeä niiskuttaa, pyyhkeillen silmäkulmiaan isoon, punaiseen nenä-

liinaan ja ainakin herra Suulas näytti häntä tällöin arvostelevasti silmäilevän.

Helteinen aurinko oli saanut jokaisen hikoilemaan niin, että pian oli kaikilla kourissa nenäliinat, joihin pyyhkeilivät kasvojaan. Aivan kuin tuskastuneena etsien väittelyaihetta tokaisi Varma:

— Ettekö vieläkään usko, että iltaan mennessä lotisee sade?

— Ei siitä mitään varmuutta ole, inttivät toiset soinnuttomin äänin ja aivan heitä harmitti, kun Varma yhä jahkasi:

— Saatte tehdä minusta rukin värttinän, ellei sada ennekuin olemme ehtineet kotiimme.

Koska nyt ei ollut sellaista kiirettä kuin menomatkalla, pysähdyttiin usein mäkien harjoille ihailemaan kesäisen maisemien ihanuutta. Varsinkin rouva Virkee joutui yhä uudelleen haltioihinsa. Viittoillen valkoisella, pullealla sormellaan etäisyyksiin hän huudahteli liikuttavasti:

— Entä tuo etäinen siinto! Entä tuo hopea järvellä! Ja näättekö! Nuo pilvet taivaanrannalla ovat kuin valkopukuiset rippikoulutytöt!

Seurueen sivuuttaessa järven, jonka kaunishiekkainen ranta loisteli auringonpaisteessa, päätettiin nyt kuin yhteisestä sopimuksesta ryhtyä uimaan. Äkkiä näkyi iloisia ilmeitä kaikkien kasvoilla. Aivan kuin lampaat kippasivat naiset omaan joukkoonsa, kiiruhtivat kivenheiton päähän miehistä ja alkoivat siinä samassa riuhtoa vaatteita päänsä ylitse. Miehet laittelivat hattujaan kivennypyköille ja availivat hitaasti nappejaan ja niinpä eräät naiset jo uivat täyttä häkää, kun hitaimmat miehistä

vielä pudottelivat viimeisiä vaatekappaleita yltään. Mutta Ponteva, joka oli vähän sellainen koiranleuka, ettei malttanut olla kiusaamatta naisia, jos vain oli tilaisuutta, piti silmällä heidän uintiaan ja kun Kirkko-Pulmu oli kahlannut vähän loitommalle veteen, lähti Ponteva nopeasti uimaan naisten puolelle. Joku nainen huusi hätääntyneenä:

— Älä hyvä Ponteva ui naisten parveen, vaan pysy oman sukupuolesi parissa!

Mutta oli kuin Ponteva ei olisi kuullutkaan naisen huutoa, vaan polskutteli mielin määrin naisten keskellä. Sitten hän lähti ahdistamaan Kirkko-Pulmua, joka oli uskaltautunut syvälle. Kirkko-Pulmun koettaessa kääntyä rantaa kohden oli Ponteva aina tiellä, niin että Kirkko-Pulmun järki ei oikein sanonut, minne päin olisi ollut yritettävä. Ääni pelosta ja uupumuksesta särkyen Kirkko-Pulmu parahti:

— Yritätkö Ponteva hukuttaa minut! Häh! Vai mitä sinä kummittelet, ettet päästä rauhassa rantaan.

— Kuinka olisin niin julma, että hukuttaisin sinut, huuteli Ponteva ilakoiden. — Halu on vain nähdä, miten Kirkko-Pulmu leikkii moottoria.

Toiset aivan ääneen nauroivat ja räpyttivät käsiään. Nyt joutuivat muutkin miehet veteen. Herra Suulas ja opettaja Virkee lähtivät pitemmälle kierrokselle. Ja silloinpa Pontevakin lähti näyttämään, että on hänellä myöskin uimataitoa siinä kuin toisillakin syöksähtäen herra Suulaan ja Virkeen jälkeen. Mutta kun herra Suulas näki uinnin muuttuvan kilpailuluontoiseksi, niin hänkin yritti parastaan ja silloin jäivät kaikki pahasti jälkeen. Tehden komean, yksinäisen kierroksen selälle

palasi herra Suulas rantaan kun toiset laittelivat jo vaatteita ylleen. Siinä vielä hetkeen ihailtiin rannan puhdasta hiekkaa, ahvenheinikkoa sivummalla, hauenkukkia, jotka aivan kuin punertavat kynttilät keinuilivat somasti hohtavassa elementissään ja sitten painuttiin jälleen virkistynein mielin maantien kuumuutta hohkavaan menoon. Ja vielä mäennyppylältä luotiin kiitollinen katse metsien peittoon häipyvälle järvelle rouva Virkeen kauniisti huudahtaessa:

— Näkemiin, kultainen järvi! Näkemiin!

Seurue oli matkallaan ehtinyt sivuuttamaan toisen kyläryhmän, missä oli suuremmaksi osaksi pieniä mökkejä. Nuo asumukset vaikuttivat päällepäin siltä kuin niissä olisi eletty kovin puutteellista elämää. Herra Suulas kiinnitti huomionsa erääseen mieheen, joka kehno lakkiräyskä silmille painettuna seisoi mökkinsä kohdalla tien sivussa. Hän pysähtyi miehen eteen ja sanoi:

— Saanko tietää, oletteko tuon mökin miehiä?

— Olen kyllä, kuului juro vastaus.

— Missä te olette työssä käynyt, sillä ettehän tietysti mökkipalstan tuloilla tule toimeen?

— Olen käynyt Pikonniemessä hiilipuita nostamassa maalle kuivamaan, sanoi mökin mies.

— No, paljonko siinä työssä mies ansaitsee päivässä? kysyi herra Suulas.

— Senpähän saa, että leivän ja muikun kykenee hankkimaan.

Herra Suulas siihen tuhahti:

— Vielä eletään monessa maan kolkassa orjuuden aikaa.

— Vielä, veikkonen, sanoi mökin mies housujaan kohottaen. — Katsokaa, herra. Tälläkin kylällä on kolmattakymmentä eri mökkiä, jotka ovat muutaman manttaalimiehen maalla ja mökkiläiset suorittavat isännälleen kaikki työt niin talven kuin kesänkin aikana niin ettei isännän tarvitse muuta huolehtia kuin rientää mökkiläisilleen töitä jakamaan.

Herra Suulas silmäili mökin miestä hyväntahtoisena ja osanottavana.

— Puhutaan, että urhoollisin ja kunnioitettavin on sotilas, joka kaatuu rintamalla vihollista vastassa. Vaan minun mielestäni seisoo suomalainen mökin mies vielä suuremmalla rintamalla. Ja aika on kyllä tulossa, jolloin ponssaritkin sen huomaavat.

Seurue oli jälleen kävellyt pari kilometriä, kun joudut- tiin ylittämään, suo, missä menomatkalla oli ihailtu suopursuja. Nyt olikin yhdellä jos toisellakin aikaa ottaa noita väkevästi tuoksuvia kukkia kotiin vietäviksi. Kotikylän ensimmäisten talojen alkaessa näkyä oli taivas kauttaaltaan tummunut. Samassa kuuluivat aivan pään päältä ensimmäiset ukkosen jyrähdykset, pari häikäisevän kirkasta salamaa välähti ilmojen halki ja hetken kestäneen, jännittävän hiljaisuuden jälkeen alkoi taivaalta romista vettä. Sitä tuli kuin kaatamalla aivan kuin taivas ei olisi uskonut, että seurueelle oli kirkkomatkasta ollut mitään puhdistumisen hyötyä. Jokaisen lähtiessä juoksemaan kotiaan kohden ja huitoessa kädellään hyvästiään roiskutti taivas surkeilematta vettä heidän ylleen herättäen ajatuksen, että se oli hiukan vihastunut ja neuvotonkin näihin ihmisiin nähden, sillä likomärkinä

juosta lötöstäen heistä tietysti katosi viimeinenkin jälki mielen hartaudesta. Kovin maallisia olivat ainakin Varman huudot, jotka kuuluivat sateen lävitse:

— Enkös minä, hitto vieköön, sanonut teille, että ennen iltaa sataa! Enkös teille, senkin pahukset, sanonut sitä!

Toisten matkalla uidessa olivat Kojo Tylsä ja kuppari Lauha jatkaneet lapsen kanssa taivallustaan, joten he olivat päässeet kotiin kastumatta.

2. LUKU.

Löytölapsen omaisista ei oltu saatu mitään tietoja ja niin oli tuo raukka jäänyt Kojo Tylsän hoiviin. Ponteva oli jo useasti käynyt katsastamassa ottolapseksi joutuneen elämää ennenkuin tämä oli ehtinyt täyttää kolmea vuotta. Poikasen varhaisin lapsuus näytti surkuteltavan ikävältä, kuten oli jo ennakolta voinut arvata. Useinkin sai lapsi olla likaisissa vaatteissaan ja sanat, joita hänen kanssaan vaihdettiin, eivät suinkaan olleet lempeimpiä. Poika, jolle oli annettu kauniisti nimeksi Aarre, oli luonnostaan virkeä ja älykäs, hänen pyöreät silmänsä seurasivat valppaasti ja terhakasti tapahtumia ja vieraskin kiintyi häneen kohta. Koettihan Ponteva huomautella Tylsälle, mikä suuri edesvastuu hänellä oli pojan kehityksestä ja terveydestä, mutta vähänpä siitä kasvatusisä välitti, huitaisi vain kättään ja toikaisi:

— Niinhän se kasvaa ja kukoistaa kuin nauris pellossa.

Emäntä Tylsäkin, jonka suu äyvötti aina avoinna, selitteli:

— Kyllä sellaisen löytövasikan kelpaa olla tavallisissa

ketimissä. Sellainen vilkuna se on, että heti vaatteensa sottaa, vaikka muuttaisi kuinka usein hänen päällensä. Ei tässä tuon mukulan tähden kannata palkata kotiapulaisia.

Ponteva ymmärsi, että tällaisissa asioissa on oltava rauhallinen.

— Älkää nyt hermostuko, emäntä. Tarkoitukseni ei ollut loukata teitä, vaan ainoastaan huomauttaa.

Pontevan tehdessä lähtöä talosta taaperti pikku poika hänen eteensä ja asettaen kätösensä selkänsä taakse kysyi liikuttavan huolestuneena:

— Tuleehan maailman paras setä taas joskus meille?

Tuo osoitti Pontevan mielestä aivan suurenmoista luonnon lahjaa. Oli kuin tämä kovan onnen lapsi olisi vaistomaisesti osannut esiintyä niin kohteliaana ja miellyttävänä kuin mahdollista. Osasipa poika vilkuttaakin portaista Pontevan lähtiessä.

Huolekkaana kertoi Ponteva vaimolleen, mitä hän ajatteli pojan elämästä. Tuon miekkosen kohtalo kiinnosti varsinkin naisten mieliä laajassa kyläkunnassa ja Varma halusi tietää yhä uusia ja uusia seikkoja voidakseen jälleen tyydyttää muidenkin tiedonhalua. Loppujen lopuksi piti Varman lähteä omin silmin kaikkea katsomaan. Tuomisina hän päätti viedä pojalle uuden, soman paidan ja housut, joissa oli koreat napit. Ja Varma oli viisas nainen. Siltä varalta, että hän olisi pakoitettu sanomaan suoria sanoja, hän otti matkan varrelta pari mökin eukkoa mukaan. Ne olisivat todistajina, jos Tylsän herrasväki alkaisi kovin uhkailla.

Siinä Aarre-poika istuikin pylly paljaana keskellä tuvan lattiaa naisten astuessa sisään. Leikkikaluina näytti

hänellä olevan kaksi halkoa, joita poikanen koetti liikutella eri asentoihin. Kohta vieraat nähdessään kiepsahti avojalkainen pellavapää jaloilleen, alkoi iloisesti taputtaa käsiään ja huudella:

— Nyt tuli monta kilttiä tätiä! Kyllä on lysti! Kyllä pojalla on lysti!

Naiset koppasivat pojan syliinsä ja havaitsivat mustelmia ja naarmuja hänen jaloissaan.

— Voi poika parka, hokivat naiset. — Missä talon väki on?

— Äiti vahtii isää nurkan takana, vastasi poika kipakasti.

Naiset nauroivat. He ymmärsivät, mistä oli kysymys. Olihan kaikkien tiedossa, että kuppari Lauha kävi tarpeettoman usein hieromassa isäntää ja että tämä salaa kantoi talosta kaikkea mahdollista.

— Onko se kuppari-eukko taas käynyt talossa?, kysyi Varma iskien toisille silmää.

— Oli se ja se oli piilosilla isän kanssa, selitti poika nauraa kukertaen veikeästi. — Ja minä sen löysin.

— Voi herran pieksut! Mistä se eukko löytyi?

— Se oli sängyn alla. Ja äiti ajoi sen ulos, mutta sitten isä löi minua.

Naisten parhaillaan päivitellessä sitä elämää, jota poika raukka sai viettää, tuli emäntä sisään vesisoikkoa kantaen. Hänen lerpattavat huulensa puristuivat kohta kireälle ja silmiin tuli pistävä ilme.

— Vai tuli tänne oikein kolme akkaa tarkastukselle, pihahti hän.

— Niin tulikin, sanoi Varma taistelunhaluisena. — Mistä nuo mustelmat ovat tulleet pojan jäseniin?

Emäntä naurahti kolkosti:

— Mistä ne tulee. Tyhmyyttään raukka putoilee joka paikasta. Sen kun pitää aina kiipeillä.

— Minäpä kiipeänkin aina korkeammalle ja korkeammalle, huudahti poika, joka näytti tuntevan itsensä turvalliseksi Varman tukevassa sylissä.

— Voi taivaan luoja. Miten korkealle sinä vielä kiipeätkään, sanoi Varma liikutettuna.

— Taivaaseen asti, vastasi poika. — Ja sieltä pudotan karamellejä isälle ja äidille ja sille meidän kollille pudotan voissa paistettuja ahvenia.

Naiset eivät voineet olla ihmettelemättä Aarre-pojan vilkasta järjenjuoksua ja hänen luontaista hyvyyttään, hän kun tunsi vain kiitollisuutta tylyjä kasvatusvanhempiaankin kohtaan.

Emäntä Tylsää näytti kiusaavan se ihaileva suosio, jossa poikanen nyt paistatti päivää ja hän sanoi ärhäkkänä:

— Ei löytölapsi niin kumma elävä ole.

Silloin Varma meni aivan emännän nenän alle ja tiuskaisi.

— Suu poikki, senkin akan ressu! Juuri löytölapsi se kumma elävä onkin. Ja jos et sinä ala kunnolla kohdella tätä erittäin onnistunutta ihmisen alkua, niin me kylän naiset teemme sinusta kirnun vanteen.

Kun Varma vielä ilmoitti, että pian tulisi herra Suulaskin jälleen kesälomalleen ja tulisi vuorostaan tarkastamaan pojan elämää ja oloa katsoivat naiset voivansa lähteä. Heitä huvitti suuresti, kun emäntä Tylsä oli heittäytynyt äkkiä tuppisuuksi, varmaankin peljästyk-

sestä ja huusi hyvästiäkin vasta sitten, kun toiset olivat jo portailla.

Herra Suulas saapui kuin saapuikin sinäkin kesänä lomanviettoon huvilalleen, jonka hän oli korjauttanut entisestä kotimökistään varsin hauskasti ja aistikkaasti. Tapansa mukaan hän järjesti pienen illanvieton vanhoille ystävilleen luokseen. Noita illanviettoja muisteltiin tuolla syrjäisessä sopessa aina haikeudella talven hitaasti matavina päivinä. Tuo hintelä ja kalpea mies, joka riemuissaan veti kohta maalle tultuaan lapikkaat jalkaansa ja kiinnitti housunsa vanhan kansan reilulla tuppivyöllä, osasi pitää yllä eloisaa keskustelua myöhäiseen yöhön. Miten hän rakastikin suomalaisen, vääräntämättömän korven henkeä, vaarojen siintoa, rantojen vipajavaa ruohikkoa ja sammalisten metsien syvää, totista rauhaa. Ja hän osasi kuvailla tunnelmiaan niin sytyttävästi, että korven eläjätkin tunsivat siitä rikastuvansa ja kotiin astellessaan näkevänsä kaiken aivan kuin uusin silmin. Tuo vanhapoika osasi laulaakin niin hellyttävästi, että varsinkin naisvierailla oli usein vedet silmissä sitä kuunnellessa. Kun herra Ponteva toi tavallisesti viulunsa näihin illanviettoihin ja tarjoilukin oli ylitsevuotavaista, saattoi monenkin kuulevan huokaisevan pois lähtiessään:

— Voi, jos ihmispoloinen saisi usein viettää sellaisia hetkiä.

Tällä kerralla olivat opettaja ja rouva Virkee ottaneet tyttärensä Iltan ensimmäisen kerran mukaansa tällaiselle vierailulle ja tyttönen miellyttikin kaikkia sievällä ja osaavalla käytöksellään. Ilta esitti omalta osaltaan pari sievää pikku laulua, joista varsinkin ”Älä itke äi-

tini" herätti yleistä liikutusta. Kesken kaiken, kun pikku tyttönen oli somasti niiannut taputtajille, kuului herra Suulaan ääni:

— Nytpä tuli mieleeni se meidän löytölapsemme. Hänethän meidän olisi pitänyt saada tänne Iltan toveriksi.

Puhe siirtyi nyt Aarre-poikaan ja hänestä ja hänen kohtalostaan puheltiin sangen lämpöisesti. Olivathan kaikkien mielet juhlavireessä. Ponteva ja Varma kertoivat kaiken, mitä tiesivät pojasta ja taisipa Varma keksiä aivan liikaakin merkkejä pojan älykkyydestä.

— Löytölapsihan se oli Mooseskin, sanoi Ponteva. — Ja siitä tuli sellainen mies, joka johdatti Israelin kansan pois Egyptin orjuudesta.

— Niinpä vain, huudahti siihen herra Suulas. — Me muut aina puhua pärpätämme edistyksen ja valistuksen tärkeydestä, mutta pientä me saamme aikaan. Vaikka täällä luonto onkin kaunista, niin ihmisten mielet ovat vielä kovaa kalliota. Mutta jospa tämä meidän löytöpoikamme tekeekin vielä ihmeitä ja lyö sauvallaan veden esille kalliosta.

Aarre-pojasta yhä puheltaessa kuului äkkiä pikku tytön vieno ääni:

— Isä on vuollut minulle oikein kauniin kepin, jonka minä lainaan sille pojalle.

— Aivanko tosissasi, nauroivat toiset.

Ilta-tyttösestä varmaankin tuntui siltä, että hän ei ollut ansainnut mitään nauramista, sillä keikauttaen päätään niin että rusetti hulmahti, hän huusi päättävästi:

— Minä annan sen vaikka omaksi sille pojalle!

— Mitenkä sinä niin hyvä olisit sille pojalle, vaikka et tunnekaan häntä? kysyi hänen äitinsä rouva Virkee.

— Minun nenäni sanoo, että se olisi oikein, vastasi terhakka tyttö, ja yleisen hupaisuuden kestäessä saatiin tästä lauseesta mielenkiintoinen keskustelunaihe, väiteltiinkin lopulta siitä, mitkä ihmisen aistit ihmisessä kehittyvät nopeimmin. Tunto oli ehkä ensimmäinen, sitten tuli makuaisti ja hajun eroittaminen osoitti jo korkeaa tasoa. Mutta mitä huippua osoittikaan hajuaisti, jonka nojalla saattoi päätellä, mikä arvo oli annettava tuiki tuntemattomalle olennolle. Ilta-tyttönen tunsi suorastaan ylpeyttä, kun oli saanut aikaan niin hilpeän sananvaihdon.

Virkeen pariskunnan lähtiessä kotiin tyttärineen lausui herra Suulas toivomuksen, että Aarre ja Ilta saisivat todella tutustua toisiinsa, ja samana kesänä tapahtuikin se herra Suulaan viedessä pojan eräänä iltana mukanaan kyläilylle opettajan luo.

Niin tuli jälleen talvi pakkasineen ja lumituiskuineen. Aarre-pojasta oli varsinkin Pontevan väki alkanut pitää yhä enemmän huolta niin että hän sai lämpöisiä vaatteita, vieläpä suksetkin, jotka tuottivat hänelle suurta riemua. Milloin tuvassa alkoi elämä mennä kovin tuittupäiseksi, pinkaisi Aarre ulos ja viiletteli suksillaan jos minkälaiset mäet ja notkot. Myöskin talon hevonen oli pojalle rakas ja läheinen ja tuontuostakin hän kapasi talliin puhelemaan viisaan juhdan kanssa. Seuraavana kesänä otti Tylsä heltyneenä pojan pyynnöistä hänet joskus kyytiin rattaille, jopa antoi hänelle joskus ohjaksetkin käsiin ja tuo miekkonen oli aivan ihmeissään, kun näki, miten tarkkana ja miehevänä poika ohjasi hevosta. Mutta sattuipa kerrankin, että Aarren ollessa ohjaksissa hevonen jostakin syystä säikähti ja lähti hurjaan menoon,

jolloin Kojo Tylsä rätkähti suin päin maantielle. Luullen, että poika oli tahallaan saattanut hevosen sellaiseen nykäisyyn, hän nyt kiroillen juoksi toiset saavuttaakseen ja pauhasi:

— Senkin kilimu, minkä teki! Olit särkeä minut! Varro juutas, kun minä sinut saavutan!

Hevonen paineli täyttä vauhtia, tormalsi aivan oikein kotitielle ja välittämättä kivistä ja puiden juurista, joihin sattuessaan rattaat poukkoilivat ilmaan, se vihdoin suu vaahdossa pysähtyi tallin eteen. Kojo Tylsä oli saattanut kuulla rattaiden kamalan paukkeen kotitiellä ja hänen vihastuksensa hävisi pelon takia. Entäpä nyt, jos kävisi pojallekin surkeasti ja särkyisivät vielä rattaatkin. Sydän kurkussa hän juosta toikersi metsän halki pihaan ja nähdessään jo etäältä pojan rauhallisena kantavan heiniä hevosen eteen häneltä pääsi aivan kuin pakosta kehaisu:

— Ei se sittenkään ole mikään Nauku-Maijan poika.

Ja tullessaan Aarren luo hän taputti tätä olalle ja hoihkaisi:

— Kyllä sinä vielä aikanaan ansaitset akankin itsellesi, koska niin hyvin pysyt kärryissä.

— Onko sitten ihmisillä naimisissakin kova vauhti? kysyi Aarre viekkaasti samalla kun häntä pyrki naurattamaan.

— Onpa se toisilla, onpa toisilla, tolkutti Kojo Tylsä niskaharjastaan raapien.

Kansakoululle ei ollut pitkälti matkaa ja joskus ilmestyi Aarre sinne leikkiäkseen Iltan kanssa. Tytöllä olikin monenlaisia leikkikaluja ja varsinkin moniväriset puupalaset, joista saattoi rakentaa taloja ja vaikka linnoja-

kin, olivat lapsille mieluisia. Opettaja Virkee seuraili aluksi tarkkaan pojan puheita ja puuhailuja, koska ei voinut olla koskaan varma, minkälaisia siemeniä oli ennättänyt Kojo Tylsän talossa paiskautua hänen sieluunsa, mutta pian saattoi herra Virkee rauhoittaa vaimoansakin:

— On ihme, hän sanoi, miten vähän näkee pojassa tylyn kasvatuksen jälkiä. Aivanhan se neuvoo Iltaakin.

Kerran seurasivat molemmat Virkeet syrjästä, miten lapset olivat juuri saaneet pystytetyksi uljaan linnan, josta vielä torni puuttui. Linna näytti hiukan huojahtelevan ja näytti epävarmalta pysyisikö se pystyssä, jos katolle pantaisiin vielä korkea palikka.

— Jätetään se ilman tornia, ehdotti poika. — Muuten koko hökötys kaatuu.

— Eipä jätetäkään, sanoi tyttö. — Ei se olisi mikään linna ilman tornia.

— Mutta olisihan se kuitenkin komea talo ja se pysyisi varmasti pystyssä.

— Se ei ole komean näköinen, tiuskasi tyttö ja nosti palikan katolle, jolloin koko rakennus romahti kasaan. Tyttö vain nauroi, mutta poika näytti murheelliselta.

— Onko tämä nyt hauskaa, tuumi poika. — Meillä ei ole linnaa eikä taloa.

Opettaja Virkee riensi tällöin lasten luo ja piti heille pienen valistusesitelmän, jonka ytimeksi sopi vanha viisaus: Joka kuuseen kurkoittaa, se katajaan kapsahtaa. Hän piti Aarteen menetelmää oikeana, ja myöhemmin opetustoimessaankin hän otti usein esimerkiksi tämän pikku tapahtuman.

Jonakin kesänä pääsi Aarre jo Kojo Tylsän ja hänen vaimonsa mukana kaskenpolttoon. Se oli suurenmoista

ja innostavaa hommaa. Kauniina, tyynenä kesäpäivänä loimahtelivat iloiset lieskat korkealle väräjöivään ilmaan, kuului vauhdikasta rutinaa ja pauhua ja siinä oli juoksemista ja hosumista kerrakseen, kun piti varjella, että lentelevät kipunat eivät alkaneet tehdä käskemättömiä töitä ja viemään riehakasta tulirintamaa väärään suuntaan. Tuohivirsut heillä oli kaikilla jaloissa ja yllä liinaiset kauhtanut ja Aarteesta tuntui, että hän ei ollut vielä milloinkaan ollut tällaisessa juhlassa. Nokinen hiki siinä virtasi pitkin kasvoja ja käsiä ja silmiä poltteli, mutta sekin oli hauskaa. Välillä piti sentään huohottaa Aarteenkin, jolloin hän saattoi seurata kasvatusvanhempiensa ja varsinkin Kojo Tylsän hyppelyä verrattoman huvittuneena. Koska hän oli aina nähnyt kasvatusisänsä liikehtivän verkkaisesti ja suorastaan lohnustaen, näytti nyt siltä, kuin tuo mies, jolta housut tuon tuostakin pyrkivät losahtamaan jalkoihin, olisi tullut jonkin salaperäisen tanssitaudin riivaamaksi. Emäntä Tylsä liikkui toki arvokkaammin, mutta kun hänkin yhtenään lipoi kuumenneita huuliaan pitkällä kielellään, piti Aarteen nauraa hänellekin.

Hauskaa näytti olevan kasvatusvanhemmillakin, koska kaski paloi hyvällä onnella. Vähitellen oli varaa heidänkin rentoutua ja jättää pääosa työstä tuulelle, jolloin Kojo Tylsä alkoi viheltää lurittaa. Aarre luuli, että tällainen viheltely kuului kaskenpolton menoihin ja huusi:

— Minun olisi pitänyt ottaa tuohitorvi mukaan, että olisin voinut päästellä lisä-ääniä teidän vihellykseenne.

Mutta tämä ei ollut Kojo Tylsän mieleen:

— Älä, poika, viisastele, hän huusi vastaan. — Juokse sen sijaan hakemaan juomakannulla vettä.

Aarre riensi läheiselle lähteelle ja huomasi palatessaan Pontevan ilmestyneen paikalle. Pontevakin oli tullut ihailemaan kaskenviertoa ja hän tarinoi hauskasti kaikista tällaiseen puuhaan liittyvistä asioista. Mieliala tuntui kaikkien kesken olevan varsin mukava, ottipa Ponteva, joka ei tavallisesti tupakoinut, Kojo Tylsän tarjoaman tupakankin ja laittoi tilaisuuden kunniaksi palamaan. Siinä samassa Kojo Tylsä muisti näin hyvällä tuulella ollen olevansa velkaa Pontevalle ja lähetti Aarteen hakemaan kotoa rahakukkaroaan.

Nopeasti juosta pinkaisi Aarre pihaan, mutta palatessaan tietä myöten helisevine kukkaroineen hän ei malttanut olla yrittämättä, saisiko kukkaron osumaan tiellä olevaan pieneen kuoppaan. Ja lensihän se kuoppaan. Mutta samassapa laukesikin lukko auki ja rahoja kieri ympäri tietä. Tarkoin koetti Aarre kerätä joka rahan takaisin kukkaroon ja siinä uskossa, että oli kaikki löytänyt hän nyt hengästyneenä ojensi kukkaron Kojo Tylsälle. Tämä laski rahat yhä uudelleen ja uudelleen ja karjaisi äkkiä karmivasti:

— Hilkku on poissa, juutas vieköön! Poika on varastanut viisikolmatta penniä!

Aarre säikähti kovin ja alkoi selittää, miten oli heittänyt kukkaroa kuoppaan ja miten rahat olivat kierineet tielle. Tuo raha löytyisi kyllä samalta paikalta.

— Vain niin, julmisteli Kojo Tylsä. — Katsotaanpa. Jos et löydä, niin olet sen piiloittanut. Ja muista, että jos ei raha ilmaannu kopraani, niin minä pieksän sinut.

— No, no, sanoi Ponteva. — Ei tuolla tavalla lasta kasvateta. Näkeehän nyt tyhmäkin, että Aarre ei ole sitä rahaa varastanut.

Kojo Tylsä vaikeni pahaenteisenä ja Ponteva lähti kotiinsa, mutta kohta hänen kadottuaan näköpiiristä lähti Kojo Tylsä yhdessä Aarteen kanssa etsimään rahaa. Tuskan hiki oli kohonnut pojan tukan rajaan, kun hän polvillaan konttasi kuopan ympärillä ja koetti saada silmiinsä tuota kadonnutta pientä hopearahaa, mutta turhaa se oli, rahaa ei löytynyt. Äänettömänä asteli silloin Kojo Tylsä läheisen koivun luo ja taittoi siitä käteensä aikamoisen karahkan.

— Nyt minä opetan sinua rahoja pitelemään, sanoi hän synkkänä.

Aarre ajatteli samassa pinkaista pakoon, koska hän arvasi, mikä oli odotettavissa, mutta samassa oli Kojo Tylsä hänen puseronsa kauluksessa kiinni ja siinä keskellä yleistä kulkutietä tuo riivaantunut mies hakkasi Aarteen paljastettua istumapuolta sekä hartaasti että halukkaasti. Ja Aarteen kunniaksi on sanottava, että hän ei huutanut, ei avannut ollenkaan suutaan, vaan sulki tiukalla päättäväisyydellä nuoreen sieluunsa muiston ankarasta vääryydestä, joka häntä oli kohdannut. Tuon tapauksen jälkeen Aarre menetti paljon sitä kiintymystä, jota jokainen lapsi tuntee kasvattajaansa kohtaan, vaikka tämä ei olisi kovin onnistunutkaan.

Syksyyn mennessä ei talon sonni enää alkanut pysyä karjan mukana, vaan alkoi kuleksia omia teitään möyryten ja kiljuen hakiessaan vierasta karjaa. Ja sitten kävi niin, että eräänä torstai-iltana Kojo Tylsä oli poistunut kotoaan aivan emäntänsä huomaamatta hierottamisen jälkeen, eikä ollut palannut kotiin vielä levolle mentäessä. Mutta ennenkuin käytiin nukkumaan, pistäytyi Aarre ulkona tarpeellaan. Silloin hän selvästi kuuli

huutoa metsästä. Ääni oli hätäinen ja valittava ja lähtiessään ottamaan asiasta selvää, tunsi Aarre huutajan Kojo Tylsäksi.

— Hei, hei, tulkaa hyvät ihmiset! kaikui metsästä. — Eikö kukaan ole valveilla! Tulkaa pelastamaan minua täältä puusta, kun sonni hätyyttää minua!

Aarre pysähtyi aidan viereen ja ajatteli:

— Ähä kutti, ähä kutti. Enpä menekään niin lähelle häntä, että taitaisi nähdä minut. Joutaa nyt olla puussa jonkin aikaa ennenkuin siitä hiiskahdan kellekään, koska hän pieksi minua niin armottomasti.

Ja Aarre pinkaisi sisälle eikä kertonut muille asiasta mitään. Tottapahan sanon vähän myöhemmin, ajatteli hän ja painautui vuoteeseensa kuin olisi jo ruvennut yölliselle levolle, mutta hän pysytteli hereillä käännellen levottomana itseään, jolloin emäntä Tylsä äkkiä kysyi vuoteestaan.

— Mitä se Aarre valvoa ährää eikä nuku?

— Minun pitäisi ehkä vieläkin käydä ulkona, sanoi poika ja samassa hän läksikin jälleen pihalle emännän tuumiessa:

— No eikö sinun passannut äsken sitä toista tarvettasi tehdä yksin tein?

Pihalla alkoi Aarre kuunnella, vieläkö Kojo Tylsä huutaa puussa apua. Kun ei kuulunut mitään, niin hän juosta pinkaisi riihen edustalle. Ja aivan oikein. Samassa kuului Kojo Tylsän valittava ääni aivan kuin hän olisi puhellut itselleen:

— Voi, voi, olen jo huutanut itseni näännyksiin, eikä kukaan ole tietänyt tulla avukseni! Voi hyvä Luoja! En kai minä enää kauan jaksa täälläkään puussa itseäni hal-

lita, vaan rutkahdan alas ja silloin sonni puskee minut kuoliaaksi. Voi, voi, hetki lähestyy, jolloin meistä toinen tai toinen kuolee, minä tai sonni! Ja se riippuu siitä, tuleeko kukaan apuun.

Nyt ei Aarre voinut enää olla huutamatta:

— Koettakaa pysytellä puussa vielä! Minä menen nopeasti äidille sanomaan, että hän tulee teidät pelastamaan.

Niinpä Aarre pian palasikin emännän kanssa, joka oli ottanut oikein suuren karahkan mukaansa. Emäntä juostessaan pauhasi:

— Kaikenlaisia ukkoja! Nyt hän on siellä sonnin hätyyteltävänä. Ja en olisi tietänyt mitään, ellei Aarre olisi käynyt ulkona ja tuonut sanaa. Ukko varmaan pujahti Lauhan perään hierottamisensa jälkeen. Mutta pitäähän se sittenkin käydä sonni kutsumassa muualle, että se korilla pääsee pihaan tulemaan.

Hetihän sonni kuulikin emännän tutun äänen ja tulla rytisi yön pimeydestä häntä kohden ja saatuaan kakkua leukojensa väliin oli jo samassa unohtanut puussa olevan isäntänsä. Kojo Tylsä paineli kotiinsa minkä koivista läksi ja kun emäntä ja Aarre ehtivät perässä, tapasivat he Kojo Tylsän varsin hempeämielisellä ja kiitollisella tuulella.

— On tuosta pojasta jotakin apua, hän hoki. — Onpa totisesti. Vieläkin roikkuisin puussa ilman tuota poikaa.

— Olenhan sitä aina sanonut, posmitti emäntä. — Ja kesällä kehtasit poikaa pieksää niin pienen rahan tähden.

— Nytpä minä kadun sitä. Ja että poika uskoisi minua, niin lupaan ottaa hänet mukaani talvimarkkinoille.

— Mitä se siellä tekee mukanasi. Ethän hänelle kui-

tenkaan anna rahaa sen vertaa, että voisi edes rinkelin ostaa, sanoi emäntä.

— Annan minä, annanhan toki, Aarre saa hassata markkinoilla kaksikymmentäviisi penniä, jonka edestä häntä pieksin.

Aarre ei puhunut mitään, vaan nukahti pian lapsen viattomaan uneen, mutta hänen mielensä oli kuitenkin iloinen Kojo Tylsän lupauksesta. Seuraavana päivänä hänen piti rientää Iltallekin kertomaan siitä, että pääsisi talvella markkinoille ja saisi hassata siellä kaksikymmentäviisi penniä.

— Minä ostan sillä sinulle jonkin lahjan, sanoi Aarre.

Mutta Ilta, joka oli jo kerran ollut vanhempiensa matkassa markkinoilla, osasi neuvoa häntä.

— Jos olisin poika, niin tietäisin, mitä tekisin tuolla rahalla. Ottaisin osaa ampumakilpailuihin. Siinä voi voittaa makeisia ja kauniita lusikoita ja vaikka mitä. Lahja olisi minulle paljon arvokkaampi, jos voittaisit sen ampumalla.

Mitäpä tuossa. Tietysti Aarre lupasi koettaa onneaan juuri ampumakilpailuissa. Ja nyt hän alkoi odottaa talvea yhä hartaammin. Kojo Tylsä oli aikonut myydä markkinoilla vanhan ruunansa, jonka hän edellisenä talvena oli ostanut mustalaisilta ja jossa oli montakin vikaa. Ja nyt Aarre hoiteli väsymättömästi hevosta, syötteli ja harjaili sitä, että se markkinoilla olisi parhaassa kunnossa. Suuri odotus jännitti häntä päivästä päivään, niin että hän usein yöllä näki untakin siitä, miten hän tähtäili hopeahelaisella pyssyllä ja osui aina pilkan keskelle, jolloin valtava ihmispaljous taputti hänelle käsiään ja huusi: Mistä on tuollainen suuri herra kotoisin! Aivanhan se

on mahdottoman korkea herra, joka noin hyvin ampua lasauttelee.

Niin oli tullut päivä, jolloin markkinoille lähdettiin. Kojo Tylsä antoi lähtiessä Aarteelle viisaita neuvoja. Hän ei saanut niin innokkaasti vilkuilla ympärilleen, että haihtuisi hänestä väen tungoksessa. Ja Aarre ei saisi sekoittaa Kojo Tylsän puheita, kun hän ostajille kehuisi tuota laiskaa hevostaan. Päinvastoin hänen pitäisi aina sopivissa kohdissa tokaista: Hyvä hankekalu se on. Ja jos kauppa näyttäisi rupeavan syntymään, oli Aarteen yritettävä muka itkeä pihauttaakin osoittaakseen, miten oli kiintynyt tuohon erinomaiseen vetojuhtaan, joka kaiken lisäksi oli muka kotikasvatti.

Kyllähän Aarre oli tullut huomaamaan, että Kojo Tylsän ajatus kulki varsin yksinkertaisia ratoja ja että häntä oli tavallisenkin miehen helppo jymäyttää puhumattakaan hevoshuijareista. Emäntä Tylsäkin lähdön edellä varoitti:

— Pidä sinä poika silmällä, että eivät pistä sitä aivan ällikkään.

Mutta Kojo Tylsä oli itsepäinen kuin pahus ja Aarre tiesi, että sivullisten oli aivan turhaa sekaantua Kojo Tylsän touhuiluihin. Tuon miehen koko olemus oli jo menomatkalla niin täynnä ylimielistä juhlavuutta, että se Aarretta suuresti huvitti. Hän oli teettänyt itselleen korkean, mustan lammasnahkalakin, niin korkean, että sellaista ei ollut kenelläkään ja Aarteen sitä ihmetellessä Kojo Tylsä vain kehuskeli: Jo hatusta ne näkevät, mikä minä olen miehiäni. Katsohan, jos miehellä on komea pääkappale, niin häntä eivät kaiken maailman huijarit koetakaan lähestyä.

Hiljaisessa lumisateessa saapuivat matkalaiset kaupunkiin, joka korkeine taloineen ja ihmispaljouksineen oli Aarteelle aivan henkeä salpaavaa nähtävää. Tottuneesti ja komeasti ajaa hurautti Kojo Tylsä pihaan, jossa hänen tapanaan oli ollut kortteerata.

— Jää sinä rekeä vahtimaan, että eivät varasta, sanoi Kojo Tylsä astuen eräästä ovesta sisään.

Olihan se Aarteestakin komeaa, että oikein piti olla vahtina reen ääressä, mutta kovin vähäpätöistä varastettavaa siinä reessä olisi ollut ainakin hänen mielestään, vain maitohinkki ja pari rieskaa.

Pian tuli Kojo Tylsä asunnon isännän kanssa laittamaan hevosta talliin ja samassa oli siinä emäntäkin, joka muitta mutkitta alkoi kopeloida reen heiniä ja sanoi mairealla äänellä:

— Minä kyllä kannan vieraiden tavarat sisälle.

Mutta löydettyään vain nuo kaksi leipää ja maitohinkin näytti emännän into jollakin tavoin lauhtuneen. Hän sanoi hiukan pisteliäästi:

— Nuo tuomisethan jaksaa tuo poikakin kantaa.

Mitenkään hauskaa ei ollut se keskustelu, jota illan kuluessa käytiin vieraspaikassa. Aarteelle ja kasvatusisälle tarjottiin kuitenkin kahvikuppi sitten kun muut olivat ryystäneet kyllikseen ja heille osoitettiin yhteinen vuode tuvan lattialla, jonne molemmat pian oikaisivat itsensä. Aarre tiesi, että hänen kasvatusisänsä tavallisesti puhui ja huuteli unissaan, josta äiti oli usein varsin kiusaantunut ja hän odotti pelolla, mekastaisiko Kojo Tylsä täälläkin vieraspaikassa unissaan. Ja niin kävi, että kohta, kun Kojo Tylsä oli vaipunut unen horrokseen hän alkoi kuorsaustensa välissä huudella:

— Et juksauta minua, senkin töyhtöpää! Minua ei juksauta pirukaan! Ja se ruuna, etkö tollo näe! Niinkuin lintu se on! Katso lautasia! Vilkaise, veikkonen! Lautaset kuin ison talon pöytä! Ja jalat, sinä nulipää! Jalat! Katso, seisahtuu kaikilla neljällä jalallaan pelikortin päälle!

Toisista vuoteista alkoi kuulua naurua ja hohotusta ja pian olivat kaikki talon ihmiset kerääntyneet siihen kuulemaan Kojo Tylsän pauhaamista. Aarretta hävetti tietysti kovin ja hän sai lujasti ravistella ennenkuin sai kasvatusisänsä hereille. Mutta vieläkään ei Kojo Tylsä päästänyt toisia nukkumaan, vaan nousi tuon tuostakin jalkeille ja lähti hevostaan katsomaan ovia paukutellen aivan kuin olisi ollut omassa kodissaan.

Jo aikaisin aamulla herätti Kojo Tylsä Aarteen haukkaamaan kakkua ennenkuin lähdettäisiin arvuuttamaan ruunan hintaa markkinoille. Väkeä ja hevosia tormaili jo kaikilla kaduilla ja levein käsiliikkein ohjaili Kojo Tylsä ruunaansa käännellen päätään pitkän kaulan varassa oikealle ja vasemmalle.

— Pysähdy, äijä! Hei, katsotaan heppaa! huudeltiin kadun viereltä, mutta Kojo Tylsä ei pysähtynyt vaan suhahti Aarteelle:

— Herätetään ensin silmänpyyntö. Vasta sitten pysäytetään.

Niin he ajoivat edes ja takaisin samaa katua, kun kuulivat kadunkulmasta tutulta kuuluvan huudon:

— Naapuri! Hei, hei!

Pontevahan siinä seisoskeli toimeliaan näköisenä uuden uutukaisissa lammasnahkaturkissaan ja hänen

vierellään topakannäköinen mustassa, maata viistävässä turkissaan naisihminen, joka samalla tunnettiin Kirkko-Pulmuksi. Siinäpä tulikin hauska jutteluhetki, kun jokainen kertoili tuumailuistaan ja aikomuksistaan. Ponteva oli tullut ostamaan uutta ajoreikeä, kun taas Kirkko-Pulmu sanoi ujosti nauraa niiskuttaen, että hän oli tullut vain arvostelemaan leskisisarensa uutta miestä, tätä kuin ei ollut vielä tavannut ja kun oli sattunut saamaan ilmaisen matkan erään kiertävän saarnaajan reessä.

Mutta samassa jo Pontevan mielenkiinto kohdistui Aarteeseen ja hän kysyi, joko tämä oli eilen ehtinyt käydä tivolissa ja karusellissa.

— Kyllä minä siellä vielä käynkin. Isä on luvannut antaa rahaa, sanoi Aarre silmät loistaen.

— Mitenkäs sen asian laita on, tiedusteli Ponteva katsoen Kojo Tylsää.

— Selvä mikä selvä, huudahti Kojo Tylsä, joka oli jo niin kauan ajanut katua pitkin, että oli juhlatunnelmassa. Ja samoin tein hän sieppasi kukkaronsa ja ojensi Aarteelle markan rahan.

— Kas niin, sanoi Ponteva. — Minä lähdenkin sitten Aarteen toveriksi.

Kojo Tylsä piteli yhä kukkaroa kädessään aivan kuin olisi halunnut, että koko kadun yleisö olisi nähnyt, miten reilun teon hän oli juuri suorittanut. Ja kun Kirkko-Pulmu samalla uteliaisuuttaan kurkoitti huiveihin pyntättyä päätään nähdäkseen kukkaron sisällön, huusi Kojo Tylsä silmät välähtäen:

— Kuule, Ponteva! Vie tämäkin Kirkko-Pulmu karuselliin! Minä poika ropsautan rahat!

Ponteva nauroi:

— Totta kai. Anna vain rahat. Annetaanpa mammankin huhkaista oikein tulinen kierukka.

Kirkko-Pulmu esteli, ei hän uskovaisena ihmisenä välittänyt sellaisista ilon kierukoista, mutta kun nyt Aarrekin häntä kauniisti pyyteli, niin Kirkko-Pulmu vihdoin sihahti:

— No, tuon viattoman pojan tähden voin lähteä. Eipähän minua helvettiin paiskata, jos on lapsikin matkassa.

Niin sinä lähdettiin kolmisin Tivolia kohden Kojo Tylsän kääntäessä samalla huomion miesten paljouteen, jotka aivan kuin iiliäiset olivat alkaneet hääriä hänen hevosensa ympärillä.

Tivolikentällä karuselli parhaillaan valmistui päivän pyörintään. Joku lihava eukko soitti kelloa kauniin puuhevosen edessä seisten ja tuskin olivat Ponteva, Kirkko-Pulmu ja Aarre ehtineet valita hevosensa, kun tuo valtava hyrrä ammahti samalla liikkeelle alkaen huimaavasti soida ja ulvahdella.

Kyllä siinä Aarteenkin pää kääntyili nopeasti sinne ja tänne kovassa menossa, koko maailma tuntui riemullisena pyörivän silmissä, mutta ennättihän hänen vilkas katseensa toki tehdä huomioitakin. Ponteva istui valkoisen raudikkonsa selässä rauhallisesti hymyillen aivan kuin olisi istunut nimikkohevosensa selässä, mutta Kirkko-Pulmu, joka istua könötti syrjittäin matalan ravurin harteilla puristaen toisella kädellään sitä kaulasta, oli kasvojen ilmeistä päätellen joutunut mitä arveluttavampaan tilanteeseen. Hänen silmänsä olivat niin kauhusta pullistuneet, että ne ilmeisesti eivät tajunneet tämän taivaallista ja leveä suu, jonka reunoilla törrötti kaksi ham-

masta sammelteli yhtenään: mikä-käkä-mikä-käkä! Ja äkkiä vauhdin yhä kiihtyessä Kirkko-Pulmu alkoi päästää suoraa huutoa:

— Voi maailman kelkkaa, mihin jouduin! Seisauttakaa tämä tulinen kirnu! Pian, pian! So, so, so! Ptruu, ptruu! Kaikki ruuat! Kaikki hyvät ruuat tulevat ulos nielustani! Puh! Phyi, phyi!

Loppuihan se meno viimein ja ratsastajat pääsivät jälleen maakamaralle, mutta Kirkko-Pulmu ei mitenkään ottanut pysähtyäkseen jaloillaan, vaan mätkähti yhä uudelleen istualleen, kunnes Ponteva oli taluttanut hänet istumaan limonaadikopperon ääreen, missä eukko raikasta juomaa maisteltuaan vähitellen virkosi.

— Entäpä jos nyt joudun kuitenkin helvettiin, valitteli Kirkko-Pulmu. — Kyllä olin hupsu, kun luulin, että tuollainen on muka viatonta iloa.

Toisten lähtiessä etsimään ampumatelttaa jäi Kirkko-Pulmu vielä siunailemaan penkille. Ja pianhan se teltta löytyikin. Ponteva otti ensin pyssyn käsiinsä alkaen pamautella ja kehoittaen Aarteen tarkoin seuraamaan hänen toimenpiteitään. Siinä oli rautapellistä tehty lihava mies, joka piti kädessään omenaa. Tuohon omenaan piti tähdätä ja aina kun siihen sattui, retkahti käsi alas. Kävi pian selville, että Ponteva ei ollut mikään erikoinen ampuja, sillä vasta viidennellä laukauksella putosi käsivarsi peltiukon kupeelle ja mitään palkintoa ei siitä voitu antaa. Aarre oli silmä kovana seurannut jokaista laukausta ja oli ollut huomaavinaan, että pyssy alitti. Ja niinpä sitten, kun Ponteva ojensi vuorostaan pyssyn hänelle, hän ei tähdännytkään omenan keskelle, vaan sen yläreunaan. Ja humpsis! Heti ensi laukauk-

sella oikaisi ukko käpälänsä. Ja niin kävi vielä kolmasti. Vasta viides laukaus meni ohitse. Jännittyneenä odotettiin, minkä palkinnon Aarre saisi. Ja eikös ojentanutkin neiti hänelle sekä kauniin peilin että karamellipussin.

— Ammuinpas lahjan Iltalle, huudahti Aarre ja hänen ilollaan ei tuntunut olevan rajoja. Ja kun Ponteva vielä maksoi omasta pussistaan hänen ampumisensa sanoen olevansa erittäin ylpeä sellaisesta synnynnäisestä etevyydestä, nauroi Aarre niin iloisena, että tuo ilo tarttui kaikkiin, jotka siinä ympärillä töllistelivät.

Nyt lähdettiin etsimään Kojo Tylsää, koska herra Ponteva ja Aarre halusivat tietää, oliko hevonen jo myyty. Siellähän Kojo Tylsä seistä värjöttelikin hevosineen eräässä kadun kulmassa ja hänen kasvoillaan oli paljon avuttomampi ilme kuin aamulla.

— Rupeloksi sanovat hevosta, valitteli Kojo Tylsä. — Vaan onhan tässä vielä päivää.

— Jos ne sanovat sitä aamusta päivin rupeloksi, niin sanovat ne sitä myöhemminkin, tuumaili Ponteva.

— Mitä purpatat, ärähti Kojo Tylsä, joka näytti olevan kyllästynyt koko hevosensa kauppaamiseen.

— Sinun pitää esitellä hevosta vilkkaammin, neuvoi Ponteva hyväntahtoisesti. — Sitä minä tarkoitan.

— Aina sinä olet minua neuvomassa, huusi Kojo Tylsä ja hyppäsi samassa rekeen ja lähti ajaa tormuuttamaan omille teilleen.

— Näitkö, että Kojo Tylsän nenänpäässä riippui vesitippa, sanoi Ponteva Aarteelle. — Sellainen mies ei herätä kunnioitusta markkinoilla. Aivan minä jo pelkään pahinta.

Olihan Aarrekin huomannut tuon orvon vesitipan, joka

riippui kasvatusisän punoittavassa nenässä, mutta vasta nyt hän havahtui ajattelemaan, että niinkin pienellä seikalla saattoi olla merkitystä ihmisten keskinäisissä kanssakäymisissä. Ja ennenkuin Ponteva lähti asioilleen, hän vielä sanoi Aarteelle, joka päätti lähteä tarkastelemaan kauppojen ikkunoita:

— Onhan sillä Kojo Tylsällä oivallinen talvinokka, se kun on niin kookas, että sitä voi niistää rukkaseenkin, mutta eipäs mies älyä sitäkään.

Niin hullusti sitten oli käynyt Kojo Tylsälle, että hän oli antanut ruunansa jonkun mustalaisen koeteltavaksi ja tämäpä katosi hevosen kanssa sille tielleen. Kojo Tylsä oli vartonut aina hämärän tuloon saakka, juossut katua edes ja takaisin, kurkistellut kaikkiin pihoihin, mutta hänen ruunaansa sen paremmin kuin mustalaistakaan ei löytynyt. Ja kun Kojo Tylsä vihdoin kääntyi poliisin puoleen, jäi tulos yhtä laihaksi. Hän oli kerta kaikkiaan menettänyt ruunansa ja saanut kukkaroonsa matin kauniiden setelien sijaan. Punoittavin nenin, itkua väänneksien hän paasasi tästä koko illan kortteeripaikassaan, mutta eipähän asialle sivullisetkaan mitään mahtaneet.

Vielä seuraavan päivän Kojo Tylsä etsiskeli Aarteen kanssa hevosta, vaikka uskoi jo itsekin, että ei tulisi sitä enää koskaan näkemään. Aarretta hän varoitteli:

— Muista sinä sanoa kotona, että hyvään hintaan se möi hevosen. Rupeavat minua suotta aikojaan pilkkaamaan.

— Enhän minä niin voi sanoa, kielteli Aarre, vaikka häntä kävikin sääliksi Kojo Tylsän mielentila.

— Mitä sinä sitten sanot, kun kysyvät?

— Sanon, että en tiedä mitään siitä asiasta. Menkää ja puhukaa siitä isän kanssa.

— Niinpä vain. Sanokin niin. Mitäpä sinua valheen tielle usuttaisin, myönteli Kojo Tylsä.

Erään kirkonkyläläisen reessä he sitten lähtivät kotiin tuolta muistettavalta markkinamatkalta. Kojo Tylsä, jossa iästään huolimatta oli paljon lapsen mieltä koetti ankaraan menetykseensä etsiä lohdutusta siitä, että kortteerin emäntä ei ollut ottanut heiltä mitään maksua. Hän huomautti siitä tuon tuostakin.

— Ajattele, että saimme kaksi yötä kellitellä siellä ilmaiseksi. Ja kahdesti antoi kahviakin ilman maksua.

— Mukavia ihmisiä ne olivatkin, puheli Aarrekin, jonka piti aina vähän väliä ottaa voittopeilinsä rintataskusta sitä ihaillakseen.

— Ja sinäkin sait tuollaisen soman peilin, puheli Kojo Tylsä. — Nyt voit milloin hyvänsä vilkaista, onko tukkasi tällillään.

Aarre nauroi. Tuo kasvatusisä huvitti häntä aina enemmän joskin hänen sydämensä oli muutenkin kevyt ja onnellinen.

Kirkonkylästä oli markkinamiehillä vielä pitkä kävelytaival edessään ja vasta aamuhämärissä he lopen uupuneina saapuivat kotiin.

Mutta vielä saman päivän iltana kiiruhti Aarre koululle kertoakseen Iltalle markkinamatkasta. Ja ojentaessaan voittopeilinsä Iltalle juuri hetkellä, jolloin vanhemmat eivät olleet saapuvilla, sai Aarre nähdä, miten tyttö punastui ilosta ja ujoudesta.

— Ajattelitko minua silloin, kun ammuit? kysyi Ilta tuijottaen Aarteen paidan rintaan.

— Tietysti, sanoi Aarre viattomasti.

Ja varmaankin Ilta oli tunteiltaan kehittyneempi kuin Aarre, koska hän kaappasi tämän syliinsä ja vieden soman suunsa aivan hänen korvaansa kuiskasi hätäisesti:

— Ei ole toista sellaista poikaa kuin sinä — ei sitten koko maailmassa.

4 LUKU.

Kahdeksan vuotta oli kulunut siitä, kun insinööri Suulas oli viimeksi viettänyt kesälomansa synnyinseudullaan. Pääkaupungin vilkkaassa elämässä moniin tehtäviinsä sidottuna oli hänen ajatuksensa kuitenkin usein vieraillut tuolla syrjäisessä maakolkassa. Ilolla oli hän pannut merkille, miten työväestön valistustoiminta oli pääkaupungissa saanut yhä tehokkaampia muotoja, miten työmiehen yhteiskunnallinen asema ja hänen omanarvontuntonsa oli kohonnut. Siellä kaukana Suomen korvessa sai sellainen eläjä, jolla ei ollut paljon maallista hyvyyttä, tyytyä paljon vaatimattomampaan oleiluun. Mutta olihan valistus ajan oloon tunkeutuva korpeenkin. Jokainen kylään eksynyt sanomalehti, jokainen matkalainen levitti sinne uuden, raikkaamman ajanhengen siementä.

Päätettyään nyt jälleen lähteä kesäiselle matkalle kotikyläänsä oli herra Suulas mieluisan odotuksen vallassa. Asettuessaan Helsingissä makuuvaunuun hän sai tuskin koko yönä ummistetuksi silmiään muistellessaan vanhoja tuttaviaan, jotka pian tulisi tapaamaan. Junan porhaltaessa Kuopion asemalle hän aivankuin tunsi jo lähel-

lään kotiseudun hengen rehevästi sanailevan ajurin lähtiessä häntä kiidättämään laivarantaan. Miten hauskaa olikin jälleen kuulla lupsakan puheen käänteitä, seurata totisten ja yhtä aikaa leikillisten kasvojen ilmeitä, joiden takaa kuulsi omavarainen, tämän seudun kansalle kuuluva älykkyys.

Laivalla pitikin herra Suulas sitten ahkerasti yllä juttelua matkamiesten kanssa. Ja jälleen, kuten niin monesti aikaisemminkin hän sai kokea syvää nautintoa tämän vesireitin sanomattomasta kauneudesta. Milloin sukellettiin kapeaan salmeen, jonka molemmin puolin kohosi tumma, salaperäinen metsän holvi, milloin kierrettiin loivassa kaarteessa soma, aivan kuin hopeisella alustalla lepäävä saari, milloin savua tupruttaen, mahtavaa jälkimaininkia levitellen mennä pouskuteltiin laajaa, peilityyntä selkää. Ja silloin tällöin päästi laiva komean törähdyksen lähestyessään jotakin yksinäistä laituria, mihin jätettiin mökin mies tyhjine kalavasuineen tahi pajasta palaava isäntä viikatekääröineen ja missä pari pientä, ujon näköistä tyttöstä, käsiään vatsalla pidellen odotteli kylän postia.

Lähestyessään omaa laituriaan, josta oli vielä hyvästi matkaa kotikylään ja josta sai kyytimiehen, jos huudatti laivan torvea kahdesti herra Suulas huomasikin hevosen olevan jo häntä vastassa. Nopeasti kiikutettiin matkalaukut rattaille, mutta sittenpä ei kyytimiehellä tuntunut erikoisen kiirettä olevankaan.

— Minnekäs, herra, pyydätte kyytiä? kysyi reuhkalakkinen nuori mies.

— Pontevan taloon aluksi, sanoi herra Suulas.

Kyytimies näytti kovin säästelevän hevostaan, tuon

tuostakin hän päryytteli: tpruu, tpruu, mikä harmitti hiukan herra Suulasta. Mutta hänpä tunsi tämän seudun ihmiset.

— On teillä erinomainen ravuri, alkoi hän kehuskella hevosta. — Lysti sillä on ajaa, kun näyttää olevan vielä kova kävelemäänkin.

Kuski naureskeli tyytyväisenä ja tokasi:

— Kyllä tällä hevosella perille pääsee.

Kun herra Suulas oli vielä aikansa ylistänyt hevosen menolahjoja oltiinkin pian hyvässä hölkässä ja lopuksi mentiin ylämäetkin laukkaa niin että ei viipynyt kauan, kun he olivat ehtineet Pontevan pikkutaloon. Vesimärkänä siinä hevonen huohotteli ja hevostaan taputellen olisi kyytimies edelleen halunnut puhella hevosensa juoksulahjoista, vaan siinäpä jo Ponteva housujaan kohotellen ja pitkiä hiuksiaan haroen kiiruhti vastaan. Sydämellisesti siinä tervehdittiin toisiaan ja kyseltiin ensi kuulumisia. Pontevan emäntäkin jo huuteli portailla pyyhkiellen esiliinaan nenäänsä:

— Eikö tullutkin insinööri käymään! Eikö tullutkin insinööri käymään!

Herra Suulas antoi nyt tuomisensa torpan emännälle, mistä niin Ponteva kuin hänen emäntänsä Varma olivat suuresti mielissään. Ei siinä kauan kiekahtanut, kun Varma oli puuhannut vieraan eteen kahvia ja ruokaa. Mutta ennenkuin herra Suulas oli ehtinyt asettua pöytään hän kysyi Pontevalta.

— Oletteko muistanut käydä sitä Kojo Tylsän ottolasta katsomassa?

— Kyllä toki, aivan useinkin. Pojasta näyttää kehittyvän erikoisen vilkasluontoinen miehen alku. Minusta

näyttää, että tuota löytölasta on siunattu aivan hyvillä ihmisen lahjoilla.

Herra Suulas hymyili aivan kuin jännityksestä laueten.

— Onpa hauska kuulla tuollaista. Olen usein muistellut tuota kirkkomatkaa, jolloin ihmistaimi ilmestyi tiellemme ja Kojo Tylsä yritti häntä kummituksena kivittää. Entä miten Kojo Tylsä on hoitanut lasta?

— Ei tässä nyt sopisi siitä vielä puhua, että edes kahvi maistuisi, sanoi Ponteva.

Herra Suulas oli iloisella mielellä päästyään pitkästä aikaa lapsuusaikojensa tuttujen maisemien keskelle. Hauskat jutut siinä seurasivat toistaan Ponteva ja Varmakin kun pitivät yllä vilkasta kertomisen tahtia. Kahvia juotaessa tuli herra Suulas kuitenkin äkkiä vakavaksi.

— Kesken kaiken, sanoi hän. — Minkälaisen nimen se meidän löytöpoikamme sai. En sitä enää muistakaan.

— Hienon nimenhän se poika sai. Aarre Puistola se merkittiin kirkonkirjoihin.

Herra Suulas oli nimeen hyvin tyytyväinen. Sehän oli aivan runollinen ja toi sopivalla tavalla mieleen pojan salaperäisen alkuhistorian.

— Entä onko seutukunnalla sattunut muita ihmeellisiä tapahtumia, kyseli herra Suulas.

— Eikö liene viisainta, että nukutte nyt rauhassa ensi yön ja kerromme niistä vasta huomenna, sanoi Ponteva leikkisästi.

— Mutta huomenna me pojat lähdemme yhdessä valistusmatkalle, sanoi herra Suulas äänellä, jossa kajahti poikamainen intomieli.

— Niinpä vainkin, myönsi Ponteva, josta tällainen

tuuma tuntui hauskalta. Hän oli aina tuntenut halua ihmisten neuvomiseen ja opastamiseen. Oppineen miehen matkassa oli peräti juhlallista lähteä valistamaan salolaisia.

Herra Suulas meni aikaisin levolle ja oli unessa piehtaroivinaan pimeässä, tunkkaisessa säkissä, jonka suu oli nyöritetty kiinni ja josta hän ei voinut päästä pois vaikka olisi kuinka reuhtonut. Vihdoin tuli joku avaamaan säkin solmuja ja herra Suulas oli kuulevinaan lapsen äänen, joka huusi iloisesti. Minäpä päästänkin valon säkkiin! Samassa herra Suulas heräsi ja huomasi jo aamun olevan käsillä. Hän vajosi ajattelemaan untaan ja tuli siihen käsitykseen, että tuo pimeä säkki merkitsi tätä syrjäistä maaseutua ja että pieni lapsi, joka tuli päästämään valoa säkkiin ei voinut olla kukaan muu kuin tuo löytölapsi, Aarre Puistola. Herra Suulaan mentyä vieraskamarista tupaan olivat siellä Ponteva ja hänen vaimonsa keittäneet kahvin valmiiksi. Herra Suulas kertoi ihmeellisestä unestaan ja siinä tarinoitaessa päätettiin ensi töiksi lähteä Kojo Tylsän luo tapaamaan tuota niin ihmeellisesti löydettyä poikaa.

Siinähän Aarre istuikin tuvan penkillä näyttäen olevan sangen vakavassa työssä. Hänestä oli kasvaa putkahtanut vankkatekoinen poika, oikeastaan jo nuorukainen. Jotakin kovin lapsellista oli hänen avonaisessa sinisessä katseessaan. Sakea, tumma tukka oli niin pitkä, että se verhosi kaulankin. Likaisen paidan rinta rehoitti avoinna ja otsalla, joka heijasteli toimevuutta ja tarmoa, päilyi hikipisaroita. Hänen käsissään oli pieni kirves, jolla hän lyödä jyskytteli jotakin ruskeaa ainetta, jota oli asetettu hänen eteensä pölkylle. Vieraiden astuessa sisään nuori

mies heti asetti kirveen pölkyn viereen ja kiirehti antamaan vieraille kättä. Hänen yllään olivat repaleiset housut, päivettyneissä jaloissa ei ollut kenkiä, mutta se ei estänyt vieraita huomaamasta, miten nuorukaisessa ilmeni miellyttävää, vaistonvaraista ryhtiä ja ystävällisyyttä. Herra Suulas viittasi pojan viereensä istumaan ja alkoi kysellä:

— Mitä sinä siinä hakkaat? Ethän vain tupakanlehtiä?

Aarre työnsi hiuksia otsalta sivummaksi ja sanoi toimeliaana:

— Niin teenkin. Minä en anna isän hakata, että hänen aikansa ei menisi hukkaan. Ihminen ei saa vetelehtiä.

— No, tuohan on kyllä viisaasti ajateltu, hymyili herra Suulas. Mutta joudatko sinä ollenkaan ajattelemaan omia harrastuksiasi?

— Joudan ja paljonkin! huudahti Aarre iloisena. — Kun haen illalla lehmiä haasta, niin panen ne juoksemaan, että mäki kaikaa. Ja sepä on hauskaa. Ja kun kerään käpyjä metsästä, niin sylkäisen joka käpyyn ja sanon: äidin käpy ja isän käpy ja kuppari Lauhan käpy ja Iltan käpy. Sekin on hauskaa leikkiä.

Toiset nauroivat ja herra Suulas sanoi:

— Niinpä vain. Sinä osaat leikkiä työtä tehdessäsikin ja se osoittaa, että olet viisas ja toimeentuleva nuori mies. Ovatko kasvatusvanhempasi hyviä sinulle?

— Ei ne ole aina, mutta enhän minäkään aina ole enkeli.

Nuoren miehen nokkelat vastaukset olivat kovin herra Suulaan ja Pontevan mieleen, vaikka he huomasivatkin, että kovin hän oli pysynyt lapsellisena. He juttelivat pitkälti Aarteen kanssa ja lopuksi Ponteva sanoikin:

— Kuten tästä Aarre-pojasta näkyy, on hänessä syntymästään niin paljon viattomuutta ja mielen kunnollisuutta, että eivät sitä kykene masentamaan huonot ja kurjat olosuhteetkaan. En usko, että meidän tarvitsee olla hänestä huolissamme.

— Siltä näyttää, sanoi herra Suulas mietteliäänä. — Minä en pitäisi ihmeenä, vaikka tästä pojasta tulisi jotakin, josta vielä puhutaan. Mutta siihen vaaditaan olojen muutosta.

Silloin sanoi Ponteva liikutetun näköisenä:

— Mitähän, jos tuollainen poika saisi käydä oikeaa kaupungin koulua. Ei se vielä liian vanha ole.

— Sitäpä tässä juuri mietinkin, sanoi herra Suulas. — Ja luulen, että voinkin tehdä sinulle, Ponteva, erään lupauksen.

Ponteva liikahti jännittyneenä.

— Niin, mikähän se on. Panen sen mieleeni tarkasti ja sanasta sanaan.

— No niin. Me puhumme ja paasaamme aina tavatessamme tämän korpiloukon takapajuisuudesta ja haluaisimme muka kohentaa sen oloja. Mutta mitä me olemme saaneet aikaan. Vain sanoja ja naurettavia kävelyretkiä. Olen päättänyt, että koulutan tämän Aarre-pojan siksi mieheksi, joka muuttaa tämän seudun toiseksi ja tuo tänne valistuksen valon.

— Sillä tavalla! huudahti Ponteva aivan kovalla ja kaikuvalla äänellä. — Eläköön jalo päätös.

— Entä sinä itse, Aarre. Haluatko ruveta sellaiseksi mieheksi? kysyi herra Suulas poikaan kääntyen.

— Pitäisikö minun mennä kaupunkiin kouluun? kysyi Aarre silmät pyöreinä.

— Kyllä. Sehän on selvä.

— Mutta mitenkä sitten kävisi tuon isäukon ja valakan ja kissan, sanoi Aarre toisten arvatessa, että hän laski puoleksi leikkiä.

— No, se on sen ajan murhe. Ehkä sinä vanhempana et enää välitä niistä niin paljon.

Aarre vaikeni miettivänä ja kun samalla Kojo Tylsä astui tupaan housut lököttäen ja karvainen rinta paistaen, törröttävissä hiuksissa oljen silppua, herätti hän herra Suulaassa niin suurta huomiota, että Aarteen juttelu jäi siihen.

— On se nyt ihme, sanoi Kojo Tylsä selviydyttyään ensi hölmistyksestään. — Vieraat sattuivat tulemaan juuri silloin, kun pojalla on tuollainen likainen paita päällä.

— Ja kun oli vielä teidän kessuanne hakkaamassa, sanoi herra Suulas vakavana. — Tuollainen tupakan silppuaminen ei kuulu kasvuiässä olevalle pojalle, tietäkää se. Se on vähintäin epäterveellistä.

— Itsehän se sitä haluaa, sanoi Kojo Tylsä. Ei poikaa ole pakotettu. Vai onko, Aarre?

— Isä on tuonut pölkyn eteeni ja pannut kirveen käteeni, mutta ei se ole pakottanut, sanoi Aarre.

— Ellei tuo poika olisi niin tervettä laatua ja ellei hän lapsellisuudessaan niin pitäisi teistä, niin tarttuisin tuohon pääharjakseenne kiinni, sanoi herra Suulas haluten tarkoituksella suurentaa asiaa.

— Kyllä minä siitä miehen kasvatan, sanoi Kojo Tylsä itsepäisenä.

— Katsotaanpa, kuka hänet kasvattaa, sanoi nyt Ponteva. Ja yhä liikutettuna herra Suulaan äskeisestä

suuresta lupauksesta halusi hänkin saada tällä matkalla jotakin aikaan. Hän oli paljon kuullut suonviljelyksestä ja kuivattanut itsekin pienen suonurkan, josta oli tullut oivallinen pelto. Varmana siitä, että aina unisena elävä Kojo Tylsä ei ollut suohon kiinnittänyt vähäisintäkään huomiota, vaikka hänen maillaan näytti olevan erinomaisia soita, hän hetken rupattelun jälkeen sanoi juhlallisesti:

— Mutta saisinko minä kunnian esittää isännälle sellaisia asianmuotoja, joista teille koituisi paljon hyötyä.

Kojo Tylsä nauraa hohotti tällöin aivan ääneen niin, että koko hänen sekamelskainen hammastarhansa näkyi ja sanoi:

— Kyllä meillä saisi aina istua sellaisia vieraita, joiden puhelemisesta olisi talolle paljon hyötyä.

— Minun sydämelläni on ollut jo aivan pitemmän aikaa sellainen ajatus, että minun pitäisi puhua teille tuosta suoasiasta. Katsokaa vain. Teillä on tuossa kotinne lähellä aivan äärettömän hedelmällinen suo, mikä teidän olisi saatava ensi tilassa viljelyskuntoon. Silloin teidän ei tarvitsisi viljellä yksinomaan näitä kovia maita, kivikkorania, joista kuitenkaan ei saa riittävästi leipää, ellei tuon tuostakin järjestele niitä palohalmeita. Mutta onhan sekin homma raskasta ja hikistä. Ja palohalmeista ei saa nauttia kuin yhden sadon. Ja miten siinä tuhlaatte metsäänne ja kiusaatte itseänne sen tulirovion ääressä kaskea polttaessanne.

Ponteva vilkaisi välillä herra Suulasta ja lasketti edelleen kuin ulkolukua:

— Jos te isäntä vaikka ensimmäisenä kesänä kaivattaisitte valtaojan suon yli ja sitten pisto-ojia valtaojaan,

joten muodostuisi useita sarkoja, olisitte jo hyvällä alulla. Suo kuivettuu, kun vesi pääsee ojia pitkin virtaamaan pois. No, ja sen jälkeen suo on hyväksi kuokittava, mitä tehtäessä suosta kohoaa lahopuita esiin ja kantojakin enemmän tai vähemmän, riippuen kuitenkin se asia maan laadusta. No, te kasaatte roskat läjiin ja humautatte loppukesällä tulen nieltäväksi. No, ja sitten ajetaan möyhyksen päälle peittävä kerros savimultaa. Nytpä suo on jo siinä kunnossa, ettei tarvitse enää muuta kuin ainoastaan poroja kylvää sen lannoittamiseksi, ellei ole muuta apulantaa. Yleensähän muita lantoja ei riitä kovillekaan viljelysalueille siinä määrin kuin aina tarvitsisi, mutta suo ei kaipaa sen parempaa kuin mitä tuhka on. Ja sitten isäntä rakas, sitten te kylvätte sopivana aikana siemenen maahan, minkä yhteydessä sopii kylvää se kylvyheinän siemen. Ja annapas olla. Sitten kun tältä alueelta on jo saatu se ensimmäinen vilja- ja heinäsato, tulee teidän naamanne paistamaan kuin aurinko, mikä tulee olemaan vaimollennekin pätevä todistus siitä, että maa maksaa itse vaivannäkönne lyhyessä ajassa. Kun nyt tämä suo kasvaa vielä kylvyheinää aivan useina kesinä peräkkäin, ennenkuin se kaipaa uutta kääntämistä ja lannoittamista, niin te ette voi muuta kuin ilosta kukkua. No, katsokaapas nyt. Enkö antanut hyviä neuvoja.

Pontevan esitystä kuunnellessaan Kojo Tylsä oli jo useita kertoja ehtinyt sylkäistä kamarinsa lattialle, vieläpä turistamaan nenäänsäkin toimevan näköisenä.

— Kyllä olette puhunut ainakin erittäin lupaavasti siitä maanviljelyksen edistämisestä, sanoi nyt Kojo Tylsä arvokkaasti. — Mutta sitä en ymmärrä, olisiko tuo totta

kaikki tyyni. Kun se suokin on niin ventoa, että siihen tahtoo hukkua siinä kävellessään.

— Uskokaa nyt minua siinä asiassa aivan kuin olisin pappi, huudahti Ponteva. — Minä olen sen suoalueen jo silmilläni tutkinut ja olen havainnut sen aivan ensiluokkaiseksi viljelysmaaksi. Eikä siinä suolla huku, kun siihen kaivaa ensiksi valtaviemärin, mitä pitkin vesi valuu suolta pois. Mutta aloittakaa sen viemärin laittaminen suoalueen alareunasta alkaen. Katsokaa. Silloin ei ojassa asu vettä ei tuopin vertaa ja teille ilmenee asian siunaavaisuus aivan kuin itsestään.

Kojo Tylsä raapi vielä korvallistaan, mutta nyt kuitenkin heltyneenä:

— No, pitääpä sitten yrittää penkoa edes pieni alue siitä romeikosta. Sittenpä pääsee näkemään, antaako suo sellaisen hedelmän kuin ylvästelette.

Tällä välin oli kahvikin ennättänyt valmistua ja sitä tarjottiin oikein paksujen vehnäviipaleiden kera. Kun herra Suulas vuorollaan otti vehnäviipaleen käteensä, lähti sen alta juosta viilettämään ilmosen elävä russakka. Se mennä tiputti hengen hädässä pöytää pitkin, jolloin syntyi yleinen, hilpeä ajojahti. Herra Suulas huusi:

— Ei saa sitä elävää tappaa! Se on onnen russakka!

Mutta russakkaparka, joka juuri oli onnistunut pudottautumaan lattialle ja aivan oikein ja viisaasti lähti suunnistautumaan muurin rakoa kohden, joutuikin samassa Kojo Tylsän vikkelänä tömistelevän saappaan alle.

— Mikä vimma teillä oli se tappaa, sanoi herra Suulas tekeytyen ankaraksi.

Eihän Kojo Tylsä ymmärtänyt leikkiä vaan alkoi nyt syyllisen näköisenä selittää, minkä riesan hänelle oli

juuri eräs russakka matkaansaattanut silloin, kun hän oli ollut vielä nuori mies. Hänen oli aamulla pitänyt lähteä laivassa syysmarkkinoille kaupunkiin ja hän oli pannut herätyskellon soimaan vissillä kellomäärällä. Mutta kuinka ollakaan niin eikös vain russakka ollut tuppautunut kellon rattaaseen, jolloin kello oli pysähtynyt ja herätys tietysti jäänyt tapahtumatta. Kojo Tylsä oli myöhästynyt laivalta ja samoin tein kohtauksesta, joka hänellä olisi markkinoilla ollut soman tyttöpullukan kanssa. Ja se kun oli ollut niin vietävän hemaiseva tyttö, että vieläkin suuta hiukasi, kun sitä ajatteli.

— Se puhuu kuppari Lauhasta, sanoi emäntä nyreästi.

— En sano nimeä, mutta verrattoman ihana tyttö se oli. Aivan kuin posliininukke se silloin oli.

— Kuulkaapa tätä! Kuulkaapa mönsööriä, huusi samassa emäntä astuen leveälanteisena ja uhkaavan näköisenä Kojo Tylsän eteen. Ja takoen samassa nyrkkejään toisiaan vasten sanoi emäntä tiukalla äänellä:

— Minä olen sinusta raukasta koettanut miestä tehdä, minä juuri! Sen tietää koko kylä!

Kojo Tylsä näytti hiukan pelokkaalta, mutta sanoi kuitenkin:

— Älä rupea reuhtomaan silloin, kun on vieraita.

Miten riita olisikaan kehittynyt, ellei Ponteva, joka paremmin kuin herra Suulas tunsi pariskunnan, olisi sanonut:

— Kas niin, herra Suulas. Eiköhän lähdetä käymään toisessakin talossa, ennenkuin menee kovin myöhäiseksi.

Heidän astellessaan maantielle johtavaa polkua tulla tupsahti heitä vastaan kuppari Lauha kainalossaan tyhjä säkki. Lauhan suu äyvötti avoinna, mikä varmaankin

johtui kävelyn vauhdista. Virttynyt, hailakka hameen helma lepatti tahdissa uuden uutukaisia pieksun varsia vasten ja toinen käsivarsi heilui kuin niittomiehellä.

— Jauhojako te menette Kojo Tylsältä peräämään? tiedusteli Ponteva tervehdittyään ja hän pysähtyi valmiina pitempäänkin tarinointiin.

Mutta kuppari Lauha oli vajonnut niin ajatuksiinsa, että hän huitaisi vain ylimielisesti kädellään ja jatkoi matkaansa. Aivan kuin loukkaantuneena Ponteva nauraa kajautti hänen jälkeensä, jolloin hän sai osakseen vihastuneen välähdyksen Lauhan silmistä.

Herra Suulas näytti huvittuneelta.

— Rahallako tuo eukko ostanee jauhonsa? kysyi hän.

— Koiran kittiä, huudahti Ponteva kovalla äänellä aivan kuin olisi toivonut Lauhankin sen kuulevan. — On se Kojon emäntä itsekin yhyttänyt ne yhteiseltä makuukselta. Laatuna se Kojo jauhot kuittaa.

— On se vain ihme, että korvessakin koetetaan matkia suuren maailman inhoittavaa pelleilyä, sanoi herra Suulas.

— Sama se hekkuman omena on korvessa kuin kaupungissakin, tuumaili Ponteva katsellen puiden latvoja hajamielinen hymy kasvoillaan.

Niinpä he saapuivat Kirkko-Pulmun torpalle, joka somana nyykötti siinä tien vierellä ison pihlajan luodessa varjonsa sen ylitse. Kovin puhtaalta ja hauskalta vaikutti torppa valkeine uutimineen ja ikkunalla olevine palsamikukkineen, piha oli kauttaaltaan vihreänkeltaisen saunakukan peitossa, pienet ulkohuoneet olivat aivan äsken punaisella maalatut, kaivo vintteineen näytti olevan hyvässä hoidossa, yksinpä seinän vierellä olevat

polttopuutkin näyttivät olevan erikoisen huolekkaasti pilkotut kuin myöskin ladotut.

Ja miellyttävän somaa ja puhdasta oli sisälläkin puhtaine raanumattoineen, astiahyllyineen, jotka oli koristeltu taitavilla paperileikkauksilla ja takkoineen, jossa silmä ei saattanut eroittaa sen paremmin noen kuin savunkaan jälkiä.

Kirkko-Pulmu istui parhaillaan rukin ääressä. Nähdessään tulijat levisi Kirkko-Pulmun leveä suu ujoon hymyyn niin, että kaksi keltaista hammasta paistoi yläleuassa. Tuijottaen herra Suulasta hän päivitteli:

— Hyvät ihmiset sentään! Sellainen suuri herra tuli majaani! Mitenkä se nyt! Ja täällä on niin suuri siivo.

Herra Suulas hykerteli käsiään ja nuuskaili mielihyvällä huoneen puhdasta, palsamikukalle tuoksuvaa ilmaa.

— Mitä te puhutte siivosta. Aivanhan täällä on puhdasta kuin taivaan esikartanossa. Oli kovin hauska tulla teitä tervehtimään.

— Voi, voi! Älkää sentään pilkatko vanhaa ihmistä. Teillä oli varmaankin tärkeää asiaa.

— Halusimme vain nähdä teitä, vakuutti herra Suulas. — Eikö siinä ole asiaa tarpeeksi.

— Niin, niin, katsokaa nyt sitten oikeata vanhaapiikaa, puhua soperteli Kirkko-Pulmu mielissään alkaen sytytellä tulta hellaan. — Katsokaa, katsokaa vaan, kovin te olette maailman olon sokaisemia, jos luulette, että tässä nyt jo elän muka taivaan esikartanossa. Ei veikkoset. Koreampaa siellä on. Ovet ja lattiat siellä on kullasta ja jaspiksesta — niin, niin, kaikki on kullasta ja jaspiksesta.

Kirkko-Pulmu oli koko ajan puhunut vain herra Suulakselle ja Ponteva tunsi harmillisesti olevansa syrjäytetty.

— Ettehän te vain kerran kesällä suuttunut minuun, kun uimassa ollessamme yritin telmätä teidän kanssanne? kysyi hän.

— En suinkaan, en mitenkään, vakuutti Kirkko-Pulmu. — Mutta olisin utelias tietämään, joko te, Ponteva olette ruvenneet ajattelemaan sielunne tilaa.

Pontevaa näytti edelleen tämä kysymys harmittavan, mutta hän vastasi kuitenkin hartaana pidellen sormien päitä toisiaan vasten.

— Ei se asia ole päässyt minulle vielä kirkastumaan, vaikka kyllähän sitä pitäisi valvoa siitäkin sielun eväästä ennenkuin juttu käy liian myöhäiseksi.

Siinä rupatellessa oli Kirkko-Pulmu tuossa tuokiossa kattanut pöydän. Siinä oli maitoa, tuoretta voita, rieskaleipää ja palvattua lampaan lihaa. Vieraat, joilla olikin jo totinen nälkä kävivät kursailematta pöytään ja Kirkko-Pulmun poistuessa pihalle he äänettömyyden vallitessa täyttivät kupunsa mahdollisimman täyteen. Kahvipannukin jo kiehui Kirkko-Pulmun kiiruhtaessa sisään, mutta kahvi ei miehille enää maistunut. He kiittelivät sydämellisesti tuota hurskasta naisihmistä ja lähtivät jälleen taivaltamaan jätettyään Kirkko-Pulmun huomaamatta kumpikin kohtuullisen rahasumman pöydän reunalle. Omituista kyllä ei heitä kävellessä haluttanut puhua sen enempää tästä vierailusta. He halusivat äänettöminä nauttia siitä mieluisasta tunteesta, jonka se oli herättänyt. Aivan kuin omissa ajatuksissaan Ponteva vain kerran lausahti:

— Niinhän sanassa sanotaan: Ellet tule lapsen kaltaiseksi, et sinä peri taivaan valtakuntaa.

Iltapäivä oli jo käsillä ja auringon säteet lankesivat viistona tielle ja metsän reunaan. Hyttysiä oli ilmaantunut tanssimaan maantielle pudonneiden hevosen kokkareiden ylle, kaksi käkeä kukkui kilpaa läheisellä vaaralla ja kasvavan laihon haju leijui raikkaana ilmassa. Oli niin ihmeen hauska vaeltaa soraista tietä, joka narskui kengän alla. Niin herra Suulas kuin Pontevakin heittelivät ihailevia silmäyksiä ympärilleen. Kaunis iltapäivä saattoi heidät molemmat juhlatuulelle ja saavuttuaan nyt Pajalan taloon, jonne oli ollut puolen tunnin matka, he olivat täynnä puhumisen ja valistamisen intoa.

Pajalan ukko sattui olemaan pihalla ja heti kun oli istuttu pihalla olevalle penkille ja sytytetty piiput, alkoi herra Suulas puhua siitä, miten Suomen kaunis ja ylevä luonto aivan kuin jollakin salaperäisellä tavalla vetosi ihmiseen ja kaikkeen siihen, mikä ihmisessä oli suurta ja valoon pyrkivää. Sen ihmeellisempää oli hänen mielestään se, että varsinkin sydänmaiden väki niin vähän harrasti henkistä kehitystään, vaan eli ahneudessa ja kateudessa välittäen vähät rakkauden ja hyvyyden ikuisista käskyistä.

Ukko Pajala, jolla oli korkea konkanenä, hyvin ulkonevat poskipäät ja jonka isot jäniksen hampaat paistoivat tylyn näköisinä suun rakosesta sanoi nyt soinnuttomalla, väsyneellä äänellään:

— Kissan kontit minä ymmärrän tuollaisista loruista. Minun tapanani on sanoa aina, että tuli mitä tuli, mutta leipä ensin.

— Aivan niin, sanoi herra Suulas. — Leipä ensin,

mutta entä sitten. Matka ulkohuoneeseen. Ja sitten nukkumaan. Ei, ei, hyvä setä. Liian lyhyt kierros, liian lyhyt kierros. Ihmisen pitää pyrkiä myös leivästä eteenpäin, hänen on kyettävä harppaamaan sen ylitse tullakseen valtakuntaan, jossa palaa hengen ja pyrkimyksen tuli ja joka sittenkin on hänen todellisin kotinsa.

Pajalan ukko katseli kurillisen näköisenä ilmojen ääriä aivan kuin olisi kuunnellut, miten joku pikku piru antoi sieltä hänelle luotettavia neuvoja. Sitten hän puristi komean nenänsä peukalon ja etusormen väliin ja niistää pärskäytti erinomaisen ponnekkaasti. Ja tämän tempun tehtyään hän lähti arvokkaasti, säärien töksähdellessä luottavaisesti maakamaraan etenemään tupansa ovea kohden.

On ymmärrettävää, että molemmat matkalaiset loivat sillä hetkellä kiinteän katseen toisiinsa. Herra Suulas, joka oli keveämpi ja vapaampi luonteeltaan ja joka otti tällaisena apostolina olemisen enemmän huvin ja ajanvietteen kannalta koetti samassa hymyillä, mutta Ponteva, joka otti valistustyön kaikessa vakavuudessa ja uskoi lujasti sivistystä saaneen toverinsa ihmeitä tekevään voimaan ei voinut muuta kuin irvistää kauhistuneen näköisenä:

— Siinä se nähtiin oikein rotupuhdas suomalainen pässi, puhkautti sitten Ponteva. — Tuollaista koltiaista ei saisi avatuksi kirveelläkään.

— Eipä varmaankaan, myönsi herra Suulas harmittomana ja alkoi sytyttää piippuaan, jolloin hän naurahduksen lomassa jatkoi:

— Vaan on niissä tuollaisissa ukkeleissa jotakin kun-

nioitusta herättävääkin. Ei Suomen korvissa olisi muinaisina aikoina eletty, ellei miesten sisuksissa ollut kovuutta. Ja tuollaiset eläjät ne pääsivät vainovuosienkin läpi pehmeämpien luonteiden menehtyessä. He kantavat olemuksissaan korven ankaraa, muinaista perintöä.

Mutta Pontevaa ei miellyttänyt valistuskumppanin puhe. Hän oli tuntevinaan jonkinlaista petturuutta yhteisesti sovittua aatetta ja matkanteon tarkoitusta kohtaan.

— Mutta eihän tuo ukko ole pässiä kummempi, sanoi hän kiihtyneenä. — Pässi! Mitä! Onko hyväksyttävä, että suomalainen torpan mies vielä tänä päivänä olisi pässi. Mitä! Pässi on yksinkertaisin ja tyhmin Luojan luomista elukoista.

— No, no, koetti herra Suulas sovitella. — Kyllä Pajalan ukko on ainakin selvä ja rehellinen persoonallisuus. Hän ei näyttele eikä esitä itseään kummempana kuin on. Hän on sitäpaitsi jo iässä, jolloin ihmistä ei voi enää muuttaa toiseksi. Emmeköhän käy jossakin nuorempien ihmisten pakeilla ennenkuin palaamme kotiin.

Mutta Ponteva, joka ilmeisesti oli haaveillut matkasta aivan kouraan tuntuvia tuloksia ja oli myös pettynyt herra Suulaan puhetaitoon ja innostukseen nähden, oli nyt hyvällä tuulella. Hän tuhautti:

— Vai nuorempien naurettavaksi tässä vielä lähdettäisiin. Nehän ne vasta irhakoita ovatkin. Nyt me menemme tapaamaan Valon ukkoa. Ja häntä valistamme oikein tosissamme.

Eihän herra Suulas voinut muuta kuin suostua Pontevan ehdotukseen. Valon ukko asuikin torpassa, joka oli lähellä molempien kotia. He saattoivat oijustaa sinne metsän halki menevää sivupolkua pitkin.

Pieni oli ukko Valon raivio siinä metsän keskellä ja matala oli hänen majansa. Mutta humala kiipeili pihassa rehevänä salkojaan pitkin ja vähäinen perunamaa oli hulveisillaan valkoisen ja sinipunaisen väristä kukkaa. Ukko Valo, kaljupäisenä ja nauravana, leuassaan hauska, valkea karvatupsukka oli parhaillaan sika-aitauksessa pesemässä ja harjaamassa lihavaa ja tyytyväisesti röhkivää emakkoansa.

— Hei hei! huusi Valo toverillisesti vieraiden lähestyessä. Ja sitten hän ensi töikseen kysyi: Mitenkä teillä peruna kasvaa?

— Mikäpähän siinä — kasvaahan se, kun on ollut sateitakin, vastasi Ponteva.

Ukko Valo näytti touhukkaalta.

— Entä possut? hän hihkaisi nuorekkaasti.

— Eikö liene minun possuni jo viisikymmenkiloinen, vastasi taas Ponteva. Eihän tämä Suulas pidäkään sellaista elukkaa.

Ukko Valo näytti hölmistyneeltä.

— Vai ei pidä. Hänpä kumma mies on. Ei pidä possua. Saamari vieköön. Mitä älyä siinä on?

— Eihän herra Suulaan sika ehtisi miksikään paisua niin lyhyenä aikana kuin hänen lomansa kestää, sanoi Ponteva.

Ukko Valo vain harjasi mielihyvästä röhisevää possuaan ja tolkutti:

— Mukavahan se on sianlihakin ostaa valmiina, kun on hyvä palkka. Maalaisen pitää ottaa jokapäiväinen leipä kovasta.

— Antaisit eukkosi tahi tyttäresi kylvettää sikaa ja

menisit itse availemaan vaikka peltosi ojia. Tuossakin aidan vieressä on oja aivan tukkeessa, sanoi Ponteva enemmän toverillisesti kuin neuvoakseen.

Ukko Valon silmät revähtivät levälleen. Tuijottaen Pontevaa hän näytti syvästi aprikoivan tämän sanoja.

— Katsohan. Niin lähellä asut ja nyt tulet vasta tuonkin sanomaan. Eihän sydänmaan ukko kaikkea ymmärrä, ellei joku tule häntä valistamaan. Haen heti lapion ja lähden ojankaivuuseen.

Herra Suulas nauroi, koska hän ymmärsi, että ukko Valo laski leikkiä, mutta Ponteva ehätti selittämään:

— Kas, valistamismatkallahan tässä juuri ollaankin insinööri Suulaksen kanssa. Se on vain kovin hankalaa ja voimia kysyvää, kun täytyy koettaa pälpättää aina mökissä kerrallaan.

Ukko Valo puristeli pukinpartaansa.

— Siihenpä minä annan teille neuvon. Kerätkää kaikki kylän asukkaat kokoukseen. Pankaa sana kiertämään talosta taloon, että nyt on tuotu viisauden saavi paikkakunnalle ja siitä saa jokainen tulla kipallaan ammentamaan mielin määrin. Suonviljelyksestä puhuu mies, jolla ei ole muuta kuin kahdeksan kapan perunamaa ja sianhoidosta toinen, joka ei ole milloinkaan sikaa pitänyt. Niin, niin, laittakaa kokous pystyyn.

Ukko Valo nauroi harmittomasti ja samaan nauruun yhtyivät herra Suulas ja Pontevakin. Ukko Valon hyväntahtoisessa, suorasukaisessa olemuksessa oli jotakin sellaista josta ei voinut pahastua. Mutta samassa niin herra Suulas kuin Pontevakin tulivat lopullisesti siihen tulokseen, että ainakaan he eivät olleet oikeita miehiä kansan valistajiksi. Kävellessään jälleen maantiellä

heidän puheensa meni kuin itsestään Aarre-poikaseen. Ja tuntien kipeänä korpikansan takapajuisen tilan sekä oman kykenemättömyytensä tehdä mitään sen hyväksi herra Suulaan mielessä välähti jälleen suuria ajatuksia. Entäpä jos hän tosiaankin voisi kouluttaa tuon löytölapsen juuri siinä mielessä, että hänestä tulisi uuden polven nostattaja, huutavan ääni, joka viskelisi tulen kipunoita kaikkiin korpien pimeihin loukkoihin ja herättäisi edistyksen ja valistuksen kansanliikkeen kaikessa valtavassa todellisuudessa. Niin, sitä asiaa kannatti todella ajatella. Jos Aarre kehittyisi suotuisissa henkisissä merkeissä, saisi hän varmasti suurta pontta omasta elämänsä historiasta, häntä kun itseään oli uhannut tuho tylyjen ja pimeämielisten vanhempien taholta jo heti maailmaan tullessa.

Näin pohdiskellen herra Suulas tunsi myöskin sen vaikeuden, joka hänellä oli edessään tuohon poikaan nähden. Hän ei ollut suinkaan erikoisen varakas. Ja tunsiko hän sitten poikaa sen paremmin. Oliko pojalla synnynnäistä ihanteellisuutta ja todellisia lahjoja siinä määrin, että ne uhraukset, joita hänen kasvattamiseen suoritettaisiin eivät jäisi hedelmää kantamatta.

Läheisessä tienristeyksessä lähti Ponteva kotiaan kohden ja niinkuin aina ihmisen palatessa vaikka aivan turhaltakin retkeltä oli Pontevan ryhti nyt jälleen uljas ja hänen äänensä luja ja raikas hänen hyvästellessään herra Suulasta.

— Kyllä sitä vain joku jyvä jäi itämään kannokkoon, huusi hän vielä etäältä ja huitoi kättään.

Mutta herra Suulas ei voinut mennä vielä kotiin vaan poikkesi koululle tavatakseen opettaja Virkeet ja saa-

dakseen heiltä tarkempia tietoja Aarre-pojasta ja hänen edistymisestään koulussa. Ja nyt hän vasta joutui ihmeisiinsä, kun sai Virkeen pariskunnalta kuulla, että tuo poika-parka ei ollut käynyt koulua kuin muutaman viikon. Ja se oli tapahtunut pari vuotta sitten. Kojo Tylsä oli käynyt selittämässä, että hänellä ei ollut varaa kouluttaa poikaa. Pojan piti tehdä työtä ansaitakseen leipänsä.

Siinä sitä nyt oltiin. Se seikka, että Aarre oli käynyt kansakoulun oli herra Suulaasta tuntunut niin luonnolliselta, että hän ei ollut edes kysellyt siitä.

— Kyllä Aarre luki jo täyttä päätä ja kirjoittikin jo välttävästi, mutta siihenpä se jäikin, selitti opettaja Virkee.

Ilta, joka oli viime vuonna ollut jo kaupungin oppikoulussa, seisoi isänsä vieressä kaksine keltaisine lettineen ja hänen siniset silmänsä säteilivät ankaran kiinnostuneina.

— Minäkään en voi pitää Aarretta ystävänäni kun se jäi koulunkäymättömäksi, sanoi tyttö ja työnsi suunsa pahoittelevasti suppuun.

— Voi, voi, ja sinäkin hylkäsit tuon kovan onnen pojan, sanoi herra Suulas. — Mutta entäpä, jos vielä kadut sitä.

— Pyh, äännähti tyttö. — Kojo Tylsän renkihän se on.

— Koettaako Aarre kuitenkin tavata sinua?

— Tuolla se usein seisoo iltaisin aidan takana, vaan ei se tule pihaan.

— Niin, kyllä poika on hienotunteinen, se on myönnettävä, sanoi opettaja Virkee. — Ja kyllä se lahjakas olisi.

— No niin, sanoi herra Suulas syvään henkäisten ja tuo pieni mies näytti äkkiä paisuvan tavallista suurempaan kokoon.

— Se on nyt sillä tavalla, että se poika tulee käymään kouluja enemmän kuin te arvaattekaan. Kuulkaa, minä teen herran siitä pojasta. Mitä! Herra Suulaan ääni värisi kuin hän olisi ollut syvästi kiihdyksissä. — Kiskaisen pojan tästä pimeyden loukosta teidän päidenne ylitse valoon ja kunniaan. Mitä! Te vielä kumarratte sitä poikaa, tekin saamattomat opettajat ja hänen tyhmän ylpeät tyttärensä. Niin juuri. Ja sekin Ponteva. Nautahan sekin on. Ei ole puhunut minulle mitään pojan koulun käynnistä.

Tämän sanottuaan herra Suulas käännähti ympäri ja rouva Virkeen tullessa juuri kahvitarjottimineen huoneeseen paukahti ovi hänen jäljessään kiinni.

5 LUKU.

Miten vaikea voikaan olla löytölapsen elämä Suomen korvessa. Jos luonto ei erikoisesti hemmottele siellä parempiosaisiakaan, on kuitenkin vaatimattoman mökinkin kasvatilla suojanaan siittäjänsä niin kauan kuin nämä ovat työkykyisiä, on ymmärtäjinä ja opastajina siskojen ja veljien parvet, kyläpaikkoina sukulaisten ystävälliset tupaset. Mutta orpo, joka on joskus turvatonna korjattu puun juurelta ja saatettu osallistumaan ihmisten elämään, ei voi työntää kasvunsa juuria mihinkään varmaan, kestävään ja luonnostaan olevaan hyvyyteen. Hänen mielensä käy jo varhaisen lapsuuden vuosina lävitse ne sisäisen kehityksen vaiheet, jotka tekevät ihmisen alusta kovan ja karaistuneen, mutta usein myöskin yksinäisen ja ilottoman eläjän.

Aarteesta on sanottava, että loppujen lopuksi ei hänen osansa muodostunut kovinkaan surkuteltavaksi ja siinä olivat apuna ne luonteen lahjat, jotka hän oli perinyt tuntemattomilta vanhemmiltaan. Hänen siunauksenaan oli myötäsyntyinen hilpeys, kyky nähdä ikävän hetken

ylitse, taipumus vilkaista taivaan kirkkautta kohden silloin, kun ilkikuriset, tylyt ihmiskasvot yrittivät pimittää näköalan. Joutuessaan sellaisen kasvattajan alaiseksi kuin mitä Kojo Tylsä oli, oli siinä lopultakin kohtalon armeliaisuutta Aarretta kohtaan. Se huumorintaju, jonka poika oli saanut syntyperintönään, sai nimittäin tavallista runsaammin ravintoa juuri tämänkaltaisessa ympäristössä ja auttoi Aarteen aina helpommin kohoamaan ikävien tilanteiden, puutteen ja typeryyden yläpuolelle. Huumorin taju herättikin Aarteessa sisäisen vapauden ja laajensi ahtaudessakin hänen henkensä piiriä.

Silloin kun Aarre oli tullut kouluikään oli hän huomauttanut siitä kasvatusisälleen, mutta Kojo Tylsä ei ollut halunnut kuullakaan mitään koulunkäynnistä.

— Vai kouluun, ihmetteli Kojo Tylsä haroen pörröistä tukkaansa. — No jo tässä ihmeitä kuullaan. Kuka sitten pitäisi hevosen silpusta huolen ja hakisi vettä avannosta. Ja kuka kantaisi halot tupaan. Ei, ei poika. Sinun on työllä ansaittava leipäsi niinkuin teen minäkin.

Aarre oli pillahtanut itkemään.

— Kaikki käyvät jo koulua, oli hän niiskuttanut.

— Vaan ei niistä tule sen parempia ihmisiä. Katso nyt minuakin. En ole elämässäni lukukirjaa avannut ja sittenkään en jää viisaudessa jälkeen papillekaan. Ja Rämäsen isännän kahdeksan poikaa eivät käyneet päivääkään koulua, mutta silti sai jokainen rikkaan akan. Ne ovat kaupungin herrojen keinottelua koko koulut.

— Mutta minusta tulee ruunankummi, oli Aarre parkunut aivan onnettomana. — Iltakin sanoi, että on kamalaa jättäytyä ruunankummiksi.

— Mokoma hupsu hentukka! Älä sen loruista välitä, lohdutteli Kojo Tylsä kyhnyttäen lonkkaansa. — Kiität vielä minua, kun suojelen sinua. Katsohan, voit saada siellä koulussa vaikka syyhyn. Minä tiedän sen. Missä on paljon kakaroita yhdessä pyräässä, siellä leviää helposti syyhytauti ja näkökin huononee kirjojen lukemisesta niin että et aikamiehenä pysty edes oravajahtiin.

Minkäs siinä oli Aarre parka mahtanut. Ennen joulua hän oli päässyt toki joksikin viikoksi kouluun niin että oli oppinut lukemaan ja kirjoittamaan, hyväpäinen kun oli.

Seuraavana kesänä oli Aarre saanut nähdä ensimmäisen kerran laivan. Kojo Tylsän tilalta oli laivarantaan toistakymmentä kilometriä ja vaikka kajeina kesäiltoina usein laivan komea huuto kajahteli etäiseen salokylään asti, oli tuon ihmeellisen, raudasta tehdyn, tulta ja savua tupruttelevan hirviön ulkonäkö jäänyt Aarteelle arvailujen varaan. Mutta nyt hän sai nähdä viimeinkin laivan omilla silmillään, kun Kojo Tylsä otti hänet mukaan mennessään viemään laivalle suohautaan hukkuneen lehmän lihoja. He saapuivat rantaan laivan parhaillaan sulkeltaessa esiin niemen takaa ja sen valkoinen, uljas olemus kun se komeasti kaartaen, savun pöllytessä ja koneiden tahdikkaasti jyskyttäessä lähestyi laituria jäi Aarteen mieleen kuin onnellinen uninäky. Tuollainen ihmiskätten ja ihmisälyn tuote herätti Aarteen mielessä uinuvia haluja päästä pois ahtaasta ja yksinkertaisesta kodista, missä kaikki tuli ikuisesti olemaan samanlaista hiljaista raatamista ja päivien hautaamista. Totisesti, Aarteen oli aika ruveta pitämään silmiään avoinna ja kehittämään omin avuin itseään. Tuo val-

koinen laiva näyttäytyi Aarteelle usein unissakin ja hänen mielestään täytyi sellaisen olla maailman onnellisin ihminen, joka oli päässyt sen kapteeniksi. Niin laivan kapteeni oli suurin mies, mitä saattoi ajatella. Opettaja, pappi, kanttori ja poliisi eivät olleet mitään sen rinnalla. Kerran — niin — kerran — ehkä — niin, niin. Aarre ei uskaltanut koskaan ajatella asiaa loppuun. Hänestä oli liian suurta, että löytölapsesta voisi joskus tulla laivan kapteeni.

Edellisenä päivänä, jolloin herra Suulaan piti jälleen matkustaa pääkaupunkiin tuli hän tapaamaan Aarretta. Poika, joka parhaillaan laittoi tuvan ikkunan ääressä paikkaa kenkärojuunsa ilostui kovasti herra Suulaan tulosta. Keskikesällä käydessään oli herra Suulas ehdottanut Aarteelle, että hän lähtisi kaupunkiin kouluun. Asia oli kuitenkin lopahtanut siihen ennenkuin siitä oli edes tarkemmin keskusteltu. Aarre oli saanut sen käsityksen herra Suulaasta, että hän oli kyllä hyvä mies, mutta että hän puhui enemmän kuin mitä todella tarkoitti.

— Minun täytyy saada puhua kanssasi kahden kesken. Eihän täällä vain ole sivullisia korvia, sanoi herra Suulas.

Kohtalo oli ilkimielisyydessään määrännyt, että Kojo Tylsä aamiaispöydästä noustuaan oli kiivennyt uunin päälle lepäilemään ja tietämättä tästä mitään vastasi Aarre:

— Puhukaa vain herra asianne. Ei meitä kukaan kuuntele.

Siinä samassa herra Suulas läimäytti Aarretta molemmin käsin olkapäihin ja huudahti iloisesti:

— No niin! Sanonpa sinulle heti! Otan sinut mukaani pääkaupunkiin. Ja huomenaamulla lähdetään.

Aarre oli kuin puulla päähän lyöty. Hän ei voinut kuolemakseenkaan ymmärtää, mitä tuo herra, joka aina oli ollut hänelle niin ystävällinen, nyt oikein tarkoitti.

— Enhän minä täältä minnekään lähde, sanoi Aarre hymähtäen.

— Aivan heti lähdetään. Minulla on sotasuunnitelmia. Tylsälle ei puhuta asiasta mitään. Panet parhaat vaatteet päällesi ja marssit muina miehinä aamulla laivarantaan.

— Minkätähden? Miksi minun pitäisi täältä lähteä pois, huudahti Aarre veren tulvahtaessa hänen kasvoihinsa.

— Ihmisyyden nimessä. Sinut pelastetaan. Ymmärrätkö? Sinut koulutetaan ja sinusta tehdään maineikas kansalainen, suuri mies — oikea kansan valistaja, niin, niin, huutavan ääni.

Herra Suulas näytti niin hullunkuriselta pullottavine silmineen ja huitovine käsineen ja hänen puheensa oli niin tolkutonta ja epätodellista, että Aarre räjähti samassa nauramaan. Tuollainen oli tietysti herrojen leikinlaskua, hänen velvollisuutensa oli nauraa sille.

— Poika. Sinä olet viisas. Näytä, että tosiaankin osaat käyttää älyäsi.

Aarre ei tiennyt, mitä sanoa.

— Minulla on täällä niin hyvä olla, sanoi hän sitten kuin kokeeksi.

— Liassa, saastassa ja eläimellisessä orjuudessa. Etkö vihaa tuota Tylsää?

— En, sanoi Aarre totuudenmukaisesti. — Jos hän

ei olekaan niin viisas kuin monet muut ihmiset on hän kuitenkin ainoa ihminen, joka on minulle antanut ruuan ja katon pään päälle.

Herra Suulas näytti onnettomalta. Ja äkkiä hän keksi:

— Entä Ilta Virkee. Pidätkö hänestä? Mitä?

Aarre punastui korviaan myöten.

— Lieneekö minulla varaa siihen.

— Siinäpä sitä ollaan, huudahti herra Suulas. — Pidät tytöstä, vaikka sinulla ei ole varaa siihen. Mutta sinä hankit itsellesi siihen varaa. Niin, niin. Ja nyt sinulla on siihen tilaisuus. Lähdetkö matkaan?

Talon vanha kissa, Aarren lapsuuden aikainen leikkitoveri, jonka silmät olivat jo kaihin peitossa hypähti samassa Aarren polvelle ja alkoi hieroa viiksiään hänen hihaansa.

— En voisi jättää edes tätä kissaa, en mitenkään, sanoi Aarre yrittäen leikinlaskua.

— Tuota kollia!

Samassa oli kiivastunut Suulas tarttunut kissaa niskasta kiinni, joka kauniissa kaaressa lensi uunille. Pahaksi onneksi lensi kissa juuri Kojo Tylsän kasvoille, joka oli torkahtanut leppoisaan uneen ja avasi siinä samassa äimistyneenä silmänsä.

— Tuo Kojo Tylsä on tehnyt sinustakin tylsän, kuului herra Suulaan karski ääni. — Mutta vielä ei ole myöhäistä. Tulet aamulla laivalle ja niin jätät tämän saastaisen surkeuden.

Kuultuaan ääniä tuvasta käännähti Kojo Tylsä uunilla ja höristeli korviaan. Hän kuuli nyt selvästi herra Suulaan sanat:

— Me näytämme tuolle kirotulle Tylsälle oikein pitkän nenän.

Varomattomuudekseen vastasi Aarre juuri silloin:

— Eihän Kojo voi sille mitään, että on tavallista tyhmempi.

Siinä samassa kuului uunin pimennosta ankara rojahdus. Kojo Tylsä oli saanut halon käteensä, jolla hän paukautti seinää ja siinä samassa hän tomahti uunilta esiin, hyppäsi halkoineen lattialle pienet silmät kiiluen kuin kekäleet. Niin hän seisoi siinä toisten edessä kuin naaraskarhu, joka vasten tahtoaan on herätetty talviunestaan.

— Mitä luntreijjausta tämä on! Minun tuvassani! Kuka täällä ilmineeraa!

Varmaankin Kojo Tylsä tuntiessaan herra Suulaan ajatteli että hänen naamaansa vasten piti paiskata tavallista arvokkaampia sanoja.

Herra Suulas oli tavallaan kiivasluontoinen ja oli valmis kovenemaan kovan edessä, mutta Kojo Tylsän kasvot olivat niin pöhkömäisen uhkaavan näköiset ja hänen hyökkäyksensä niin yllättävän repäisevä, että herra Suulas tunsi ilman muuta olevansa äkkiä nöyrä mies. Ja jälkeenpäin hän myönsi itselleen, että häntä oli totisesti peloittanut tuona hetkenä.

— Minähän tässä koetan vain Aarre-pojan asioita ajaa. Hänen parastaan minä — —

— Hänen parastaan! Kojo Tylsän mylvähdys katkaisi herra Suulaan selityksen samalla kun Kojon kourassa oleva halko teki huikean liikkeen hänen päänsä yläpuolella. — Minä kuulin, mitä sinä, herra heppuli, esitit tuolle pojan tolvanalle. Kuulin minä, juutas vieköön!

Usutit karkaamaan! Koetat saada pojasta ilmaisen työmiehen itsellesi! Mitä! Eikö niin ollut!

Herra Suulas oli pahemmassa kuin kiipelissä.

— Älkää tulko niin lähelle, että napit koskevat! huusi hän hädissään.

Jälleen sivalsi Kojo Tylsä halollaan aivan herra Suulaan korvien ohi, jolloin hän itsekin pyörähti vimmoissaan ympäri.

— Minun kanssani ei pelleillä! kiljahti Kojo Tylsä. Ja sinä, poika! Kuulin, että sanoit minua tyhmeliiniksi! Mitä! Vai etkö sanonut! Minulla on oikeus nyt pieksää sinut, koska olen kasvatusisäsi.

— Älkää koskeko poikaan! Hänhän sanoi totuuden vain puoliksi, huusi Suulas, joka kiiruhtaen oven lähelle uskalsi äkkiä olla hiukan rohkeampi. Tehän ette ole vain tyhmeliini, vaan kokonaan älyä vailla oleva pöhkö!

Kojo Tylsä ryntäsi nyt Suulasta kohden, joka samassa livahti ovesta, mutta Kojo Tylsä ei jättänyt leikkiä siihen, vaan lähti halkoineen täyttä vauhtia pakenevan perään. Syvästi peloissaan oleva Aarre saattoi ikkunasta nähdä, miten miehet juoksivat jo veräjällä. Herra Suulas näytti hänen ilokseen olevan nopea jaloistaan, koska juoksijoiden tullessa maantielle oli heidän välimatkansa selvästi kasvanut.

Aarre seisoi siinä pelon ja jännityksen vallassa. Ja samassa hän ymmärsi, että nyt jos koskaan hänen oli jotakin tehtävä. Nyt oli tullut hetki, jolloin hänen oli suoritettava suuri ja tärkeä ratkaisu. Oli kuin jokin taikavoima olisi äkkiä avannut hänen silmänsä. Häntä vaani pimeys, joka turrutti häntä. Nyt juuri hän näki valon pilkahduksen ympärillään. Hänen oli kuin olikin

päästävä vapaaksi, pois tästä kurjuudesta ja surkeudesta. Ja pian ennenkuin taas mieli pehmenisi. Maailma oli avara ja hän oli pienestä pitäen oppinut tekemään työtä. Pois Kojo Tylsän orjuudesta!

Nopeasti kuin väkkärä pyörähti Aarre ympäri. Hän sieppasi nyyttipussin, joka riippui naulassa ja työnsi kaapista sinne pari leivänpalasta, vielä hän tunki sinne toiset housunsa ja puseronsa, jotka olivat nekin kuluneet ja paikatut, mutta olivat kuitenkin olevinaan hänen pyhätamineitaan. Vielä hän pisti pussiin rakkaan, katkenneen puukontynkänsä, haki kätköstään seinän raosta kolme markan rahaa, jotka oli säästänyt ja ryntäsi ovelle. Mutta silloin hän näki ikkunasta, miten Kojo Tylsä halkoaan heilutellen tulla touhusi pihaan. Aarre riensi ikkunaan, joka oli vastapuolella, avasi sen ja hyppäsi nyytteineen ulos. Sitten hän oikaisi aitan taakse ja sen tien metsään. Hän katosi vikkelänä kuin orava metsän turvalliseen, suojaavaan, lohtuisaan helmaan.

Päästyään kyllin etäälle talosta, varmana siitä, että Kojo Tylsä ei häntä metsän tiheiköstä löytäisi, istahti Aarre puun juurelle miettimään tilannetta. Hän käsitti, että nyt oli tapahtunut jotakin ratkaisevaa hänen nuoressa elämässään. Hän oli ottanut itselleen oman vapautensa. Kerran, vastasyntyneenä avuttomana olentona olivat ihmiset hänet korjanneet puun juurelta, armahtaneet häntä ja saattaneet muiden ihmisten yhteyteen. Hänelle olisi voinut käydä hyvinkin, jos onnen tähti olisi sattunut paistamaan hänen kohdallaan. Hän olisi voinut joutua hyvien ja valistuneiden ihmisten kotiin, olisi saanut käydä kouluja, olla puhtaissa vaatteissa ja edistyä tiedoissa ja taidoissa rakastaen ja kunnioittaen

kasvattajiaan, mutta toisin oli käynyt. Hänen elämänsä oli ollut puutteenalaista, köyhää ja arvotonta. Ellei hänellä alun alkujaan olisi itsellään ollut luontainen taipumus nähdä valoisia puolia olosuhteissa, kehitellä omia ajatuksia, tehdä johtopäätöksiä ja vertailuja, olisi hänestä varmaankin tullut samanlainen ahne, itsekäs ja valheellinen rumilus kuin Kojo Tylsäkin oli. Mutta hänpä oli ollutkin toista maata, ja usein oli Aarre ajatellut, että se johtui hänen tuntemattomista vanhemmistaan, joilta hän oli tuollaisen valppauden ja terhakkuuden perinyt. Varmaankaan hänen äiti-raukkansa ei ollut ollut mikään tyhmä ihminen, vaikka oli joutunut jättämään hänet heitteille. Jo varhain oli Aarre tottunut ajattelemaan äitiään kunnioituksella, siitäkin huolimatta, että Kojon talossa oli hänen muistoaan aina kirottu ja päivitelty. Tuolla naisella oli voinut olla itsellään niin vaikeaa, että hän ei ollut voinut muuta tehdä kuin luottaa ihmisten armeliaisuuteen.

Niinpä vain! Mutta nyt jälleen istui Aarre puun juurella tuntien olevansa erossa kaikista ihmisistä, olevansa kuin taivaan lintu, jolla ei ollut pesää, mihin päänsä kallistaisi. Ja kuitenkaan häntä ei nyt tämä seikka huolettanut, vaan hän melkein naureskeli itsekseen.

— Pääsinpäs siitä pesästä! En ole enää Kojo Tylsän renki! Heipä hei! Laulakaa nyt linnut niin, että maailma raikuu!

Ja sitten Aarre tosiaankin kuulosteli muka lintujen laulua, mutta ei kuullut kerrassaan mitään — ei edes talitiaisen tuikutusta. Ja samassa hän oivalsi, että laulun aika oli jo ohitse. Olihan syksy tullut, koska herra Suulaskin, tuo hyvä mies, oli lähdössä takaisin sinne pää-

kaupunkiinsa. Niinpä vain! Taisi olla jo syyskuun alkua Aarteen mieleen tuli, että yöt olivat jo varsin viileitä ja pimeitä. Niinpä niin! Ja hänellä ei nyt ollut kattoa pään päällä, ei suojaa minkäänlaista. Herra Suulas oli ehdottanut, että hän tulisi aamulla laivalle ja lähtisi hänen matkaansa. Voi, voi, miten Aarteesta tuntui äkkiä ikävältä, kun hänen mieleensä tuli ajatus, että hän ei sittenkään voisi tuohon hyvään mieheen luottaa niin paljon kuin omaan päähänsä, omiin käsiinsä ja jalkoihinsa. Henkeä salpaavan jännityksen vallassa, silmät pyöreinä hän oli äsken odottanut, että Suulas, tuo viisas herra näyttäisi voimansa tuolle tyhmälle Kojo Tylsälle, mutta herra Suulas oli lähtenyt karkuun. Se oli ollut ikävä ja itkettävä näky, että Aarteen oli tullut aivan paha olla. Ja nyt hän ei luottanut ollenkaan siihen, että Suulas todellisuudessa voisi tehdä jotakin hänen hyväkseen. Hän oli arka ja varovainen kuin villieläin, joka sattuman ansiosta oli päässyt livistämään häkistään. Vapaus, jota hän nyt hurmaantuneena tunsi hengittävänsä oli liian kallis heitettäväksi vaaraan. Oli kutakuinkin varma, että aamulla oli Kojo Tylsä laivalla, koluaisi joka hytin ja aiheuttaisi herra Suulaalle varmasti eräitä vähemmän mieluisia hetkiä. Ei, ei, tuo laivajuttu samoinkuin hyvää tarkoittava herra Suulaskin oli nyt jätettävä. Oli keksittävä jotakin muuta.

Siinä samassa se selvisikin. Parin peninkulman päässä Huuhkakorvessa oli käynnissä laaja halkotyömaa. Maantietä, joka meni Kojo Tylsän talon ohitse, oli jo useita viikkoja ajanut halkokuormia järven rantaa kohden. Osan haloista oli tilannut laivayhtiö ja joku aika sitten oli työnjohtaja, Koitere nimeltään, poikennut Kojo

Tylsän taloon voidakseen paikata puhjenneen pyöränkuminsa. Koitereella, joka oli tiukkakasvoinen, harmaatukkainen ja kovin suorasukaiselta vaikuttava mies, ei ollut itsellään ollut kumipalasta ja hän oli pyytänyt Aarteen sellaista hakemaan kauppiaalta, jolla myöskin oli tuollainen harvinainen kulkuväline. Aarre oli heti kipaissut matkaan ja vaikka kauppiaaseen oli kuusi kilometriä, oli hän koko matkan pitänyt juoksua yllä niin että oli saapunut takaisin ennätysajassa. Hyväntuulisena oli silloin Koitere sanonut Aarteelle: On niitä miehen alkujakin vielä olemassa näillä main. Jos minulla olisi tytär, niin antaisin sen sinulle eukoksi, kun tulet siihen ikään.

— Kiitoksia paljon, oli Aarre vastannut nokkelasti. Tuollainen puhe on minulle mieluisampaa kuin jos olisitte markan antanut.

— Mitä! Luuletko, että et saa myöskin markkaa oli Koitere kivahtanut ja ottanut kukkaronsa esille. — Kas tuossa.

Mutta Aarre ei ollut ottanut sitä markkaa vastaan, ei millään, sillä hän oli sanonut tosissaan sen mitä oli sanonut. Ja lähtiessään oli Koitere vakuuttanut:

— Tuollaisen miehen pidän minä mielessäni.

Siinäpä nyt pelastus olikin. Ei muuta kuin metsän halki maantielle ja sitten Huuhkan saloa kohti. Aarre oli tottunut halon hakkuuseen. Ja jos Koitere vielä muisti hänet niin varmasti hän saisi työtä. Ja Koitere oli niin vahva ja tuikea mies, että Kojo Tylsän ei ollut hyvä tulla meluamaan hänen työmaalleen. Koitere tutkisi varmasti asian, jos Kojo ilmestyisi ja siinä ei auttaisikaan toisen kieroileminen.

Hyvää kyytiä asteli Aarre yksinäistä korven maantietä. Ilta alkoi jo härmärtää ja kylmä tuuli tomahteli korkeiden kuusien latvoissa. Hiukan siinä peloittikin tuo nuoruuden suuri yksinäisyys, joka niin äkkiä oli tullut ympärille. Kuului vain korven synkkä, taukoamaton kohina, joka aivan kuin raskaina laineina huuhtoi värisevää sielua. Ja olemuksen pohjalla, jossakin salaisessa kätkössä liekehti kuitenkin toivon tuli, joka antoi askelille varman, rientävän menon. Raks ja raks panivat huonot saapasronttoset maantien soralla ja kädet viuhtoivat toimekkaasti sivulle. Kun sitten jo ensimmäiset tähdet alkoivat vilkkua metsän latvojen yllä tuli vaeltajan mieli keveämmäksi. Hän lauloi niin että metsän pimeät holvit kaikuivat kerran joltakin renkimieheltä oppimaansa laulua:

Minä taivasalla tanssin
orpopojan valssin,
onnesta unta nään.

Taisi olla jo aamuyö menossa, koska taivas alkoi idässä vaaleta Aarteen huomatessa maantien sivussa hakkuuroivion jälkiä. Pian tuli metsästä vähäinen ajotie vastaan, jolle Aarre poikkesi sattumanvaraisesti. Roivio loppui ja jälleen tuli matalaa metsää, mutta käveltyään vielä rohkeasti pari kilometriä havaitsi Aarre seisovansa harmaan, huonossa kunnossa olevan talon veräjällä. Siinä veräjällä seisoi päät uneliaasti riipuksissa ainakin kymmenen laihaa hevoskaakkia, jotka Aarre kohta arvasi ajomiesten elukoiksi. Köyhät mökin miehet eivät säästäneet hevosiaan silloin, kun urakkaan ryhdyttiin ja markat olivat lujassa.

Lähellä olevassa metsässä näkyi iso hakkuuroivio sekä

pitkät rivit pinottuja halkoja. Oli selvää, että Aarre oli tullut työpaikalle. Harmaan talon pihalla oli lukuisasti kärriä. Ilmeisesti oli haloilla kiire rantaan ennen vetten jäätymistä ja sitten edelleen proomuissa avarammille maisemille. Osa pinoista lieneekin ollut edellisen kevään hakkuita.

Talo, joka uinaili aamun varhaisessa, koleassa hämärässä, näytti aivan kuin uhoavan väsyneiden miesten kuorsausta ja unen totisuutta. Ei voinut ajatellakaan mennä koputtelemaan ovelle. Aarre huomasi saunapahasen sivummalla ja meni koettelemaan, oliko sen ovi avoinna. Avoinhan se oli. Siinä tuntui ensin olevan pukeutumiskamari, joka oli aivan pimeä, koska sen ikkuna oli peitetty. Siinä nyt oli varmaankin seinällä jokin lavitsa, johon saattoi oikaista itsensä. Aarre hamuili pimeässä ja voi kauheaa, hänen kätensä sattui pitkään ja karkeaan leukapartaan, se oli aivan selvästi miehen leukaparta.

Samassa kuului tavaton karjaisu aivan kuin naaraskarhu olisi herännyt makuuksiltaan.

— Mitä juutaksen vietävää tämä on! Kuka minua parrasta repii! Kuka, häh!

Aarre kuuli, miten peitto singahti ilmaan ja raskaat jalat tömähtivät lattiaan. Hän yritti livahtaa ulos, mutta ei löytänyt heti ovea, joka oli loksahtanut kiinni.

— Voi Ilamanskan leimaus! pauhasi karkea ääni. — Kuka veti parrasta, häh! Kuka uskalsi, häh! Vai onko täällä niitä Peräkorven karvapiruja!

Samassa oli tuo huutelija löytänyt tulitikkulaatikon raapaisten tikun palamaan. Tuikehtiva valo paljasti Aarteen, joka seinää vasten painuneena, kasvoillaan

kauhun ilmeet, tuijotti raivostunutta miestä. Aarre ei voinut nähdä tulenpitelijän kasvoja, näki vain sakeaa parran kasvua ja kaksi kiiluvaa silmää. Kului mitä jännittävin hetki ja sitten kajahti lauhtunut, mutta yhä karmea ääni:

— No voi helkutin helkutti! Siinähän seisoo se poika sieltä kylästä. Niinpä seisoo. Se sama juutas, jolle olisin tyttöni antanut, jos minulla sellainen olisi ollut.

Tulitikku sammui ja sen pitelijä, jonka Aarre nyt tunsi työnjohtaja Koitereeksi istahti vuoteelleen.

— Mikä sinut, poika parka, tänne toi? kysyi nyt Koitere.

— Antakaa minulle anteeksi, kun tietämättäni herätin teidät. Työtähän minä vain tulin kysymään.

— Vai työtä. Onko kotonasi asiat hullusti, kun ajavat noin nuorena halkometsään?

Aarre selitti nyt asiansa siinä saunan pimeydessä juurta jaksaen Koitereelle, kertoi ihmeellisen löytöhistoriansa, Kojo Tylsän käyttäytymisen, kertoi herra Suulaasta, joka olisi hänestäkin tahtonut tehdä muka herran ja vieläpä hän mainitsi, että Koitereen ei tarvinnut huolehtia hänen tulevasta tytöstään, koska hän koskaan ei tulisi pitämään mielessään ketään toista kuin sen opettajan Ilta-tytön.

Koitere pöllähytteli piipustaan tupakkaa ja varsinkin Aarteen huomautus tuosta Ilta-tytöstä näytti häntä kiinnostavan.

— Sinulla ovat edessä päin vielä kaikki riijaushommat ja siksi sinä olet onnen poika siitä huolimatta, että olet nyt koditon ja lisäksi orpo. Niinpä vain — mutta ei

halonhakkaajalle sentään opettajan tyttöä anneta. Sinä kurkoittelet, poika, kuuseen ja kapsahdat katajaan.

Mutta kun Aarre viattomaan ja luottavaiseen tapaansa kertoi peilistä, jonka hän kerran oli markkinoilla voittanut ampumisella ja tuonut tytölle ja kuinka tyttö oli kehunut häntä maailman hauskimmaksi pojaksi, muutti Koitere äkkiä mieltään.

— Kyllähän se niin on, että mitä ihminen lujasti toivoo, niin sen hän saavuttaa. Ja toiselta puolen, eikä kai se Suulaskaan sinua ajatellut herraksi tehdä ellei nähnyt sinussa erikoisia lahjoja. Niinpä vain. No, kai sinulla on kirves ja saha matkassa.

Nepä nyt Aarteella vielä olisivat matkassa olleet. Ei hän ollut omistanut vielä muuta asetta elämäntaistelussa kuin katkenneen puukontyngän. Mikäpäs tuossa. Koitereen mielestä usein se, joka aloitti tyhjin käsin, lopetti kauhalla. Hän lupasi lahjoittaa pojalle hänen ensimmäisen sahansa ja kirveensä.

— Mutta kun vietät sen Iltasi kanssa häitä kerran maailmassa, niin muista sinne minutkin kutsua sanoi Koitere.

Siinä olikin jo aamu ehtinyt niin pitkälle, että ulkoa alkoi kuulua hevosmiesten liikehtelyä. Pian alkoi hakkaajiakin painua metsään ja Koitere johdatti Aarteenkin omalle kulmalleen. Kirveet ja sahat alkoivat heilua synkässä salossa. Aarre oli päättänyt pitää alunperin puolensa. Vaikka hän ikäisekseen ei ollut mikään kookas oli hän kuitenkin sitkeä ja mieleltään peräänantamaton. Hän nautti siitä, että sai mielin määrin hikoilla kovassa työssä. Tuskin malttoi Aarre ensimmäisenä päivänä kunnolla syödäkään, talosta sai ostaa keittoakin leivän

jatkoksi, kun jo kiiruhti kaatamiensa petäjien kimppuun. Vanhat, kokeneet ja partaiset metsämiehet tulivat ihmettelemään ja töllöilemään poikaa, joka sillä tavalla huhtoi ja vieläpä välillä, asetellessaan pölliä sahapukille, jaksoi iloisesti viheltää lurauttaa.

— Aivanhan sinä täällä meukkaat kuin mustalainen karusellissa, sanottiin pojalle.

— Täytyy pitää kiirettä, että ei ikävä tule, sanoi Aarre tomerana.

— Vaan jospa se aamulla raukenee tuonkin kiireen edestä — ja ikävä tulee sitä suurempi, huomautettiin pojalle hyväntuovasti.

— Köyhän pitää kestää, lateli poika.

Kaksi syltä hakkasivat miehet keskimäärin päivässä, lähtien sitten painelemaan majapaikkaansa. Viimeisten lähtiessä oli Aarteella vielä urakka kesken, mutta hän ei poistunut metsästä, ennenkuin oli täyttänyt saman urakan. Lopen uupuneena hän pisteli suuhun leipäpalasen ja hiukan keittoa, haki nyyttinsä päänsä alle ja oikaisi itsensä laajalle lattialle mihin jo samassa nukahti.

Aamu oli vaikea niinkuin vanhat miehet olivat ennustaneetkin. Joka jäsentä vihloi ja särki, jalat ja kädet olivat kuin sellaisia kapineita, jotka eivät luontevasti kuuluneet muun ruumiin kanssa yhteen. Miesten ryystäessä kahvia tuli Koitere hakemaan Aarretta saunakamarin puolelle, missä hän oli keittänyt jo oman kahvinsa tarjoten sitä nyt pojallekin.

— Mitä sinussa sitten erikoista lieneekin, mutta olen sinuun mielistynyt, puheli Koitere.

Viikon kuluttua oli Aarre jo tottunut kovaan työhönsä. Nuori ruumis oli nopeasti mukautunut rasitukseen, jä-

senet olivat jälleen norjistuneet ja kun Aarre oli nyt saanut ensimmäisen tilinsäkin saattaen ruokailla kunnollisesti tunsi hän itsensä varmaksi ja luottavaiseksi. Kojo Tylsä kurjine asumuksineen ja elämisineen tuntui jo kaukaiselta, epätodelliselta unelta. Vain tuon talon eläimiä tunsi Aarre ikävöivänsä.

Sitten tulivat syksyn pitkät ja kolkot sateet ja yksi ja toinen hakkuumies katosi työmaalta omille teilleen. Vain ajomiehet, jotka saattoivat vetää niskaansa keltaisen öljytakin hääräsivät yhä työssään. Aarre ei aikonut välittää aivan pienistä sateista, mutta usein tuli vettä niin sankasti, että oli juostava pirttiin ja kulutettava siellä aikaa niinkuin parhaiten taisi. Koitere, joka oli vanha poika, oli sadeilmoja varten tuonut mukanaan monta hauskaa kirjaa ja niitä he yhdessä lueskelivat ja niistä keskustelivat. Varsinkin Jack Londonin romaani "Martin Eden", jossa kerrottiin, miten köyhä yksinäinen nuori mies tavattomat vaivat ja vastukset voittaen kohosi yhdeksi maailman suurimmista kirjailijoista ja viisaimmista ja kunnioitetuimmista miehistä, oli Aarteelle mieleen. Hän tunsi tämän kirjan avaavan itselleen aivan uuden käsityksen ihmisen velvollisuuksista kehittää itseään myöskin henkisesti. Hyvä oli tietysti, jos ruumis oli sitkeä ja kestävä, mutta paremmin olivat asiat, jos tässä ruumiissa asui myöskin valpas ja etsivä henki ja kaikelle hyvälle ja kauniille altis mieli. Totta totisesti. Vasta nyt tuli Aarteelle selväksi, että oli Iltaankin nähden ollut liian sokea. Tavallisena hanttityömiehenä, joka ei ollut kehittänyt itseään myöskin kirjojen avulla, ei hänellä ollut mahdollisuuksia milloinkaan lähestyä tuota tyttöä. Mutta nyt, kun hän oli löytänyt kirjat, oli hänellä toivoa.

Hän tunsi yhä suurempaa kiitollisuutta Koiteretta kohtaan, joka oli hänet johdattanut tällaisen uuden ja entistä kirkkaamman elämän lähteelle. Myöskin Katekismuksen hankki Aarre käsiinsä ja osasi lyhyen ajan kuluttua ulkoa sen tärkeimmät kohdat. Keväällä aikoi hän käydä kirkonkylän pastorille suorittamassa rippikoulunsa.

Lumen tultua maahan ja vesien jäädyttyä lisääntyi jälleen metsämiesten porukka ja hevosmiehiäkin tuli lisää. Pariksi päiväksi pääsi Aarrekin ajamaan kuormia järven rantaan, kun eräs hevosmies oli joutunut kuumeen takia makuulle. Ensi kertaa lähestyessään kuorman päällä loikoen Kojo Tylsän taloa, missä hän oli surkeat lapsuus- ja kasvuvuotensa viettänyt, hän veti lakin silmilleen, että Kojo Tylsä ei olisi mahdollisesti vastaan tullessa häntä tuntenut. Entistä rähjäisemmältä näytti piha. Halkoja, heinän tähteitä ja hevosen sontia oli joka paikassa, sama laho ja vuotava puuämpäri näkyi yhä riippuvan kaivonvintissä ja ulkohuoneiden ovet rempottivat selällään kuten tavallista. Joku vieras tytönpullukka, saattoi olla Kojon uusi palvelija, tuli juuri pihasta maantielle.

— Miten Kojo Tylsä jakselee? kysäisi Aarre karvalakkinsa alta.

— Niinhän se isäntä jakselee, kuin tohelot jakselevat, vastasi tyttö, jonka mieliala ei tuntunut kovin iloiselta. — Vuoteessa se on maannut jo monta viikkoa, kun lasautti kirveellä jalkaansa.

Siinäpä sitä oltiin. Ei ollut Kojo Tylsän kaltaisella miehellä onnea ja menestystä maailmassa. Ja kuitenkaan ei

Aarre tuntenut vahingoniloa. Liittyihän tuohon mieheen pojan lapsuudesta jokin hauskakin muisto.

Sillä matkalla poikkesi Aarre tutun kyläräätäli Liukon luona ja tilasi itselleen uuden, harmaan sarkapuvun. Hänellä oli jo säästössä rahaa enemmänkin kuin mitä pukuun meni. Uudet saappaat ja karvalakin hän oli jo aikaisemmin ostanut eräältä heppulilta, joka oli korttipelissä menettänyt rahansa ja halusi päästä takaisin kotiseudulleen. Ja kun Aarre kahden viikon kuluttua meni viemään viimeistä kuormaansa, puki hän Liukon syrjäisessä mökissä uuden puvun päälleen, jätti hevosen pihaan ja asteli talvi-illan hämärissä koululle. Hän tunsi olevansa nyt kaikin puolin uusi mies. Hänellä oli kunnon vaatteet yllä, hän elätti itse itsensä ja hän oli lukenut monta ihmeellistä kirjaa, jotka olivat antaneet hänelle aivan uuden keskustelutaidon ja entistä laajemman käsityksen siitä, mitä nuorelta mieheltä maailmassa vaadittiin.

Opettaja Virkee ja hänen rouvansa eivät aluksi tahtoneet tuntea Aarretta, tämä kun oli lyhyenä aikana niin suuresti kasvanut ja muuttunut. Hänet pyydettiin kamariin istumaan ja luvattiin keittää kahvitkin. Niinpä vain! Harmaatukkainen opettaja Virkee, jonka sanottiin elävän täydellisesti vaimonsa komennuksessa, näytti Aarteestakin nyt perin vaisulta ja mitättömältä mieheltä. Hän aivan ihmetteli itseään, kun tunsi vanhan kunnioituksensa opettajaa kohtaan kadonneeksi. Hänelle tuli mieleen, että tuo mies olisi sentään voinut tehdä yhtä ja toista hänen lapsuutensa hyväksi, jos olisi halunnut. Olisi ainakin voinut pakottaa Kojo Tylsän päästämään hänet kouluun edes vuodeksi. Miten tylppä nokkakin oli tuol-

la opettajalla ja miten harvat ja ohkaiset viikset nenän alla. Niitä opettaja yhtenään haroi koettaen näyttää arvokkaalta ja sanoipa Aarre mitä hyvänsä, niin Virkeen piti toistaa: Niin kuinka? Niin kuinka? vaikka hyvin kuuli.

Rouva Virkee oli toki iloinen ja luonnollinen ja kahvia juotaessa Aarre odotti joka hetki, että saisi kuulla jotakin Iltasta, mutta vanhemmat vaikenivat tyystin tytöstä. Kun kahvi oli tuotu sisään ja opettaja ennättänyt tehdä Aarteelle kaikki mahdolliset ja mahdottomatkin kysymykset, kuten että oliko siellä metsätalossa paljon töitä ja uskoiko Aarre Jeesukseen lunastajana ja oliko hän opetellut ynnä- ja vähennyslaskua, joihin kaikkiin hän sai myöntävät vastaukset, rykäsi opettaja Virkee pari kertaa arvokkaasti ja sanoi sitten:

— Se on nyt sillä tavalla niin juuri että mikäli minä ymmärrän, sikäli sinä olet rehellinen ja valppaasti tietäsi aina vain eteenpäin mennä viipoittava nuori mies elikkä aikaihmisen kokelas. Ja minulla on nyt kunnia ja luottamus sanoa sinulle, että minulle on lähetetty sinulle tarkoitettu kirje — jossa oli sisällä, niin arvaapa mitä.

— Mistäpäs sen arvaisin. Kunhan ei vain ollut syöpäläispulveria, kuten oli erään halonhakkaajan kirjeessä.

— No, no, Aarre. Herra Suulas on hyväntekijäsi. Sitä et saa unohtaa.

— Kas, minähän laskin leikkiä. Hyvähän herra Suulas on minulle aina ollut. Hänkö sen kirjeen lähetti?

— Niin, hän lähetti sinulle viisisataa markkaa säilytettäväksi sinun itsekehitystäsi ja tulevaisuuttasi varten. Kai sinä ymmärrät, että se on pitkä penni.

Oli kuin Aarre olisi lentänyt koholle lattiasta tämän valtavan uutisen kuultuaan. Hän ei vähään aikaan näh-

nyt muuta kuin Virkeen pään, joka oli muuttunut säteileväksi kultapalloksi ja pyöri vinhasti karusellia. Jossakin sivummalla hymyili mamma Virkee kuin taivaan enkeli, ihanan ilmavana ja ruusunvärisenä. Ja siinä samassa Aarre oli näkevinään, miten Ilta tanssi keijukaisaskelin ovesta sisään ja häilähti hänen ohitseen.

— Suurenmoinen Suulas! pääsi vihdoin huuto pojan suusta. — Tietääkö Ilta tämän?

— No, mitäs tämä nyt Iltalle kuuluu. Sinuahan tämä asia yksinomaan koskee, sanoi opettaja Virkee. — Ja nyt tahtoisin tietää, onko sinulla mitään suunnitelmia tulevaisuuden suhteen. Mitä ammattia aiot ruveta harrastamaan?

Mitäpä siihen Aarre osasi sanoa. Hän oli aina tottunut ajattelemaan, että työ mikä hyvänsä oli miehelle sopivaa, kunhan sillä vain rehellisesti elätti itsensä. Ja nyt viimeksi oli hän ihastunut kovasti raikkaaseen metsämiehen elämään.

— Mitäpä minä erikoista ammattia. Kaikki työ minulle kelpaa.

— No, älä nyt ole typerämpi kuin olisi tarvis, sanoi Virkee. — Jokaisellahan on, ottiatuota, aina usein poikasena jokin niin sanottu unelma, aikomus tulla joksikin erikoiseksi. Minä esimerkiksi uneksin aina, että minusta pitäisi tulla joko kiertävä nokikolari, joka aina saisi kiipeillä katoilla ja tikapuissa tahi sitten laivan masinisti, koska sen kädet saivat aina olla noessa ja rasvassa ilman, että sitä kukaan nauroi. Kai sinullakin on jokin unelma ollut.

Olihan Aarteella toki ollut sellainen. Nyt hän ymmärsi. Hän oli poikasena uneksinut tulevansa joskus laivan,

tuon Sotkan kapteeniksi, jolla olisi valkea lippalakki päässä ja joka mahtavana seisoisi ruorirattaan ääressä ohjaillen laivaa mielensä mukaan ja jolla oli valta tuutauttaa laivan pilliä milloin halusi ja kuinka pitkään tahansa. Niinpä vain. Olihan hänelläkin ollut unelma.

— Sotkan kapteeni minä olisin aina poikasena halunnut olla.

— Kas niin, sehän oli jotakin, sanoi opettaja Virkee keventyneenä. — Tuo ei ole hullumpaa. Kirjoitan herra Suulaalle, että haluat opiskella kapteeniksi. Hyvä, hyvä! Koska minä satun kuulumaan Sotka-laivan johtokuntaan, ehdotan keväällä, kun uutta kansimiestä valitaan, sinut sille paikalle. Asia on selvä. Olet kesän kansimiehenä ja menet syksyllä laivurikouluun kaupunkiin. Sitten suoritat perämiestutkinnon ja haet perämiehen paikkaa ja kun tulee se aika, että Sotkan nykyinen vanha kapteeni kuolee, astut hänen tilalleen. Selvä, selvä!

Aarre raapi päätään ja oli syvästi ihmeissään kaikesta, mitä oli saanut kuulla. Herra hyvästi siunatkoon, näinkö yksinkertaista onkin elämä minun kohdaltani, ajatteli hän. Minustahan alkaa totisesti tuntua, kuin sitä poikaa, joka kerran korjattiin puun juurelta ja jonka lapsuus on ollut niin yksinäinen ja köyhä, odottaisi paremmatkin päivät. Ehkäpä sittenkään ei ole hullumpaa astua maailman polulle löytölapsena.

— Minusta tuntuu siltä kuin opettaja olisi lukenut minulle kappaleen satukirjasta, sanoi Aarre.

— Ei mitään satua. Tämä on totista totta, sanoi herra Virkee hiukan yrmeänä. — Minä vain ihmettelen, miten herra Suulas niin luottaa sinuun. Hän lupaa lähettää lisääkin rahaa, jos opiskelussasi sitä tarvitset.

Onhan se mittansa kaikella, onnen tunteellakin. Äkkiä tajusi Aarre, että hänen silmänsä pyrkivät kostumaan. Hän ei voinut muuta kuin tuijottaa opettajaa ja samalla ihmetellä, miten tämä saattoi olla niin vakava ja rauhallinen. Ja oli omituista, että sillä hetkellä eli äidin kuva voimakkaana Aarren mielessä. Ei hän voinut muotoilla mielessään tuon naisen kasvoja, hän vain tajusi ne sielunsa silmillä ja hänestä tuntui, kuin hän olisi nähnyt hymyn tuntemattoman äitinsä kasvoilla ja kuin äiti olisi kuiskannut hänelle: Minä olen sinun mukanasi, poikani ja onnittelen sinua.

Ennenkuin Aarre lähti, tuli puhetta myöskin Iltasta. Hän ei ollut halunnut jatkaa oppikoulua, vaan oli mennyt talouskouluun. Hänestä tulisi etevä ruoanlaittaja.

— Sivistyneet herrat ottavat mielellään rouvikseen naisen, joka osaa tehdä hienon ruoan, hymyili rouva Virkee itsevarmana ja toivorikkaana, mikä kuitenkin Aarteesta tuntui sillä hetkellä suorastaan julmuudelta.

6 LUKU.

Miten nopeasti kuluikin talvi. Aarre pysyi samoissa hommissa kehittyen päivä päivältä yhä paremmaksi metsämieheksi. Ja raittiissa ilmassa liikehtien, nauttien voimakasta, ravitsevaa ruokaa sekä kokien myötämielisyyttä toisten, vanhempien miesten taholta, tunsi Aarre kasvavansa yhtä paljon sisäisesti kuin ulkonaisesti. Herra Suulaan ihmeellisestä hyvästä teosta puhuttiin paljon ja kaikki olivat sitä mieltä, että niin tunnetusti viisas ja oppinut mies oli kyllä tiennyt, mitä oli tehnyt. Ei herra Suulas ollut tässä asiassa pannut rahojaan vettä juomaan, vaan oli laskujensa ja mittailujensa nojalla tullut huomaamaan, että pojan päässä oli muutakin kuin hiustukkoa. Laivankapteeni! Niinpä vain — saihan pojasta aluksi tulla kapteenikin. Vaan ei sen nousu siihenkään pysähtynyt. Pitemmälle se mies ajaisi. Kun hän kerran oli saanut kapteenin lakin päähänsä, niin hän tasavertaisena herrojen kanssa jättäisi monet herratkin pian jälkeensä. Mene ja tiedä, mitä taivaan merkkejä oli herra Suulas nähnyt pojan olemuksessa. Vaikka vielä presiden

tiksi tulisi. Se olisikin ollut komeaa ja ainoalaatuista. Löytölapsi presidenttinä — koko valtakunnan suurkihona, pomona ja ylikäskynhaltijana. Totisesti! Silloin tulisi varmasti Koitereen mustapartauskosta hänen juomanlaskijansa ja ylimmäinen neuvonantajansa ja metsäporukan miehistä hänen sapeleilla ja hopeisilla pistooleilla ja karhunnahkaisilla lakeilla koristeltu henkivartioväkensä.

Leikkiä laskettiin jatkuvasti ja välistä tahtoi Aarteen pää mennä sekaisin, kun oli vaikea eroittaa, mikä oli totta ja mikä leikkiä. Maailma oli nyt kerta kaikkiaan hänen kohdallaan kovin ihmeellinen. Se kurja elämä, joka verhosi hänen lapsuutensa oli niin päinvastainen tulevaisuuden maalailujen rinnalla. Ehkä parasta, mitä hänelle sinä talvena olisi saattanut tapahtua, oli Iltan lyhyt kirje, joka aivan yllättäen tuli hänelle metsäkämpälle. Ilta kirjoitti siinä hiukan kuin kiukkuisena, mutta kuitenkin niin ihanan lupaavana. — Terve vain, poika parka! Kyllähän se oli hieno tempaus, kun sinä silloin kerran markkinoilla voitit ampumisella minulle sen peilin. Ei sitä minulla enää ole, koska olen sen jälkeen saanut parempiakin lahjoja. Ja täällä kaupungissa on aivan itseni kokoisia peilejä, joissa voin hiuksiani laitella ja kiharrella ja opetella kauniita niiauksia ja muita liikkeitä. Kun sanovat minua somaksi, niin irvistän aina. Eräs poika, joka on sieltä päin kotoisin ja lukee rakennusmestariksi, koettaa antaa minulle suuta vaikka kuinka, mutta korville hän on saanut tähän saakka. Kuulin, että olet nyt varoissa oleva miehen alku ja että sinusta tulee laivan kapteeni. Hei vaan! Ei hullumpaa! Niinpä annat varmasti minullekin vapaalipun Sotkassa. Minusta olisi maailman ihanin asia matkustella laivassa,

missä ei tarvitsisi välittää lipunmyyjästä. Aivan minä näin jo kerran unta, jolloin huusin lippumiehelle: Tiedättekö, kenelle puhutte! Minä olen kapteenin rouva! Menkää hiiteen siitä! No niin — kuten huomaat, en ole unohtanut sinua. Ja minä unelmoin usein kauniista tulevista päivistä. Ilta.

Aluksi ei Aarre oikein ymmärtänyt, mitä kaikkea tämä kirje sisälsi, vaan kun hän antoi Koitereenkin lukea sen, kävi kaikki selväksi.

— Rakkauskirje se on ja aivan suorinta laatua. Tyttöhän viittaa selvästi siihen, että hän haluaisi kerran olla rouvasi, kun olet kapteenina. Selvä kuin juna! Jos nyt olet viisas niin vastaat niin tulisella kirjeellä, että paperin reunat kärventyvät, puheli Koitere toimevana.

Eihän Aarre ymmärtänyt suurestikaan näitä rakkausasioita. Paljon hän toki oli niistä kuullut aikaihmisten puhuvan. Kovin vaikeita ne tuntuivat kaikilla olevan ja hankalia, kaksi ihmistä kun kuului harvoin sopivan niin hyvin yhteen, että liitoskohdat eivät irvistelisi. Mutta oli hän nähnyt onnellisiakin pareja. Nekin Pontevat! Vaikka molemmilla oli jo pää harmaissa, niin yhä kutittelivat toisiaan leuan alta, supattelivat toistensa korviin ja kuuluivat menevän yhdessä yksinpä ulkohuoneeseenkin, että ei toiselle ennättäisi vain tulla ikävä. Kojo Tylsän avioliitto oli taas ollut sellainen, jonka purkamiseen olisi pappien pitänyt ryhtyä. Aarre oli kyllä päässyt vähitellen oivallukseen, mitä Tylsän emäntä oli tarkoittanut, kun oli voivotellut, että taas on jauholaari tyhjä, se on tyhjennetty Kuppari-Lauhan pussiin ja maksettu laatuna. Sellainen oli elukoiden hommaa ja Aarre tiesi osaavansa sellaista karttaa. Hän koetti kuvitella, minkälaista hänen

ja Iltan elämä tulisi olemaan, jos heistä tosiaankin joskus pari tulisi, mutta silloin hänen poskensa kuumenivat ja hänen silmiinsä tuli sellainen leimu, että hän aivan häpesi itseään. Ja siinäpä Aarre tunsikin heikon kohdan itsessään. Ilta oli tunnetusti ylpeä ja näsäviisas tyttö. Jos mies yritti tulla hänen kanssaan toimeen, oli tämänkin oltava toimeva ja omasta arvostaan tietoinen. Aarre pelkäsi painuvansa vyyhdeksi sen onnen edessä, jonka Ilta hänelle tarjoaisi. Ja silloin kajahtelisi pian Iltan suusta: Mikä vätys sinä oikein oletkaan! Kaikkea minä näenkin! Tyhjäsen pikku Uuno koettaa tässä leikkiä akanottoa!

No, tässä oli nyt Aarteella aikaa kovettaa mieltään ja harjoitella muutenkin pitämään päätä pystyssä. Tulista kirjettä ei hän toki kirjoittanut Iltalle. Eivät sivulliset halunneet millekään nauraa niin makeasti kuin toisten kommelluksille lemmen asioissa. Jos he yllyttivät kirjoittamaan tulisen ja pitkän kirjeen niin silloin oli viisainta tehdä juuri päinvastoin, kirjoittaa lyhyesti ja asiallisesti. Niinpä Aarre raaputtelikin Iltalle kirjelapun, joka lyhyesti kuului: Heipä vain! Kyllähän minäkin sinua usein ajattelen, eipä sen puolesta, mutta työ on melkein yhtä hauskaa. Se mies, joka yrittää valmistua rakennusmestariksi, on herättänyt minussa monta kaikuvaa naurunpyrskähdystä. Nytkin nauran sille miehelle täyttä kurkkua. Sillä eihän suuteleminen kuulu mihinkään koulun oppikurssiin. Tulet saamaan kyllä vapaalipun sitten laivassani, jos vain joskus rouvanani ollessasi annat minulle kaiken sen arvon, mikä minulle kuuluu. Ei puhuta siitä asiasta, kuitenkaan vielä mitään, sillä ei sikoja säkkiin osteta. Aarre.

Tähän kirjeeseen ei Aarre sitten saanut vastausta koko talvena, vaikka hän kuinka hartaasti odotti. Mutta Aarteen mieleen ei tullut, että siinä olisi mitään ihmeteltävää. Ilta oli sellainen, joka ei halunnut liikoja tunteilla. Hän katsoi miestä vasta sitten vakavammin, kun tämä seisoi valmiina hänen edessään, kädessään selvät elämänkirjat.

Jonakin helmikuun pakkaspäivänä ilmestyi Aarteen ihmeeksi Kojo Tylsä työmaalle ajaen vanhalla ruunakopukallaan, jonka silmäripset ja pitkät leukajouhet olivat paksussa kuurassa. Kojo Tylsä istui kaksiosaisen tukkireen keulalla laihana ja sänkipartaisena. Hän oli sitonut repsattavan takkinsa ympäri punaisen villavyön kuin mustalainen ja kiinnittänyt siihen ison puukon ollakseen komea ja peloittava. Hän ajaa tohmersi kuormantekijäin keskelle ja huutaa kurautti aivan kuin nämä olisivat olleet vähäkuuloisia:

— Missä täällä on se minun kasvattipoikani? Se suuri rikas!

Siinä sattui olemaan juuri Koitere lähellä. Hän tunsi kohta Kojo Tylsän ja astui kaikessa mahtavuudessaan tämän lähelle:

— Sinun kasvattipoikasi. Kaipa sinä tuolla juoksijallasi olet ajanut aivan väärään paikkaan. Variksenpoikahan sinulla oli elättinä tässä muuanna kesänä ja jos sitä etsit, niin sinun on ajettava myötäpäivää länsilounasta niin kauan kuin tulet Siperiaan. Ja kun tulet sinne, niin kysyt kaikilta, että missä on se Tanelin paskatunkio. Sieltä löydät sen variksenpojan, jos nyt sitten saat kiinni sen.

— Älä leukaile mies, sanoi Kojo Tylsä uhkaavana. —

Minä tiedän, että Aarre on täällä ja että siitä on tullut kymmenysmies. Minä olen elättänyt ja kasvattanut sen mieheksi ja aion tulla joksikin aikaa sen hommiin.

Koitere raapi leukaansa huvitettuna.

— Vai sinä aivan aiot tulla tänne hommiin. Mikä kunnia tälle savotalle. Sinulla kun on niin iso ja komea nokkakin, että sitä voi kintaan kanssa niistää. Oikea talvinokka, ei tarvitse palelluttaa sormia, kun niistää. Mutta tuskinpa täällä kuitenkaan sinunlaistasi nokanpäristäjää tarvitaan.

— Äijä! huusi Kojo Tylsä ja hänen ruskeat pikku silmänsä paloivat vihastuksen tulessa. — Missä on Aarre! Kun tapaan hänet niin komennan, että juuri sinä lähdet tästä kaputtamaan. Maksamme sinulle heti Aarteen kanssa lopputilin. Sillä pojalla on nyt rahaa.

Harvoin oli sillä työmaalla kaikunut niin remakka nauru kuin silloin. Tuntui siltä, kuin kuuset ja hevoset ja yksinpä hangetkin olisivat nauraneet. Koitere sieppasi samassa lakin päästään ja paiskautui nöyränä polvilleen tuon julmistuneen ryysyniekan eteen alkaen hokea:

— Anteeksi vain! En heti tiennyt, että olette mahtava ruhtinas Kojo Tylsä, se kuuluisa tirehtööri, jolla on morsiamena tuo ihana neitsyt, tuo kultakiharainen Kuppari-Lauha. Anteeksi vain!

Mutta Kojo Tylsä tuskin ennätti tointua hämmästyksestä, jonka Koitereen teko oli aiheuttanut, hän tuskin ennätti käsittää sitä pilaksikaan, kun joku hevosmies samalla löi suitsiperillä vanhaa ruunaa takamuksille. Miesten tavattoman hohotuksen ja lujan lyönnin säikähdyttämänä ruuna potkasta nasautti koivillaan ja lähti sitten ravaamaan kuin henkensä edestä. Ja mitä kovemmin

Kojo Tylsä yritti karjua, saadakseen hevosen pysähtymään, sitä lujemmin se mennä pinkoi. Pian katosi Kojo Tylsä tien käänteeseen, eikä enää ilmestynyt takaisin. Aarre, joka juuri silloin oli metsätiellä saapumassa paikalle, ennätti nähdä vain vilauksen hänen hahmostaan ja tavattoman isosta, kapisesta karvahatustaan, jonka Aarre niin hyvin tunsi menneiltä ajoilta.

Aarre asui Koitereen kanssa nyt yhdessä saunakamarissa ja vaikka työmaa eteni yhä kauemmas salolle, missä osa miehistä majaili pikku torpissa, hiihtivät he aina yöksi vanhaan kortteeripaikkaansa. Talon palvelustyttö, roteva ja verevälihainen Kaisa, jonka alati nauravia kasvoja koristi soma pystynenä ja joka puhui hiukan honottavalla äänellä, oli ottanut Aarteen aivan erikoiseen suojelukseensa. Kaisa parsi pojan sukat ja korjasi vaatteista repeämät ja milloin mitäkin hyvää hän kiikutti kyökin puolelta miesten pöytään.

— Omista syömisistäni se on säästetty, kehui tyttö tuodessaan milloin puolikkaan kuumaa kalakukkoa, milloin ison kimpaleen voissa paistettua pannukakkua. — Minä olen niin nirso ruoalle, että vain suupalan otan silloin tällöin.

Tuota nyt ei voinut ottaa aivan vakavalta kannalta, sillä hyväntahtoisen Kaisan rinnat ja lanteet olivat mitä rehevintä lajia ja olivat hänen niskalihansakin aivan paksuilla juonteilla, mutta olihan siihen aikaan ruokaa taloissa, ei sen kulumisesta isoa lukua pidetty. Ja kun Aarre pyhäisin pilkkoi tytölle hyvän kasan hellapuita ja kantoi hänen toverinaan vesikorvoa navettaan, oli se pojan puolesta olevinaan jonkinlaista korvausta Kaisan ystävällisyydestä.

— Varo sinä tuota tyttöä, kuiskasi Koitere kerran Aarteelle. — Sen silmissä on kumma kajastus, kun se sinua katselee. Tuollainen tyttö on kuin Atlantin valtameri, johon voi upota kokonaisen laivan miehistö.

Aarre nauroi. Mitäpä hänellä oli peljättävää Kaisan taholta. Aivan kuin äiti oli tuo tyttö hänelle. Hän piti Kaisasta aivan paljon. Silloin kun Koitere oli Aarteen seurassa, oli tyttö vaitelias ja aivan kuin ujo, mutta milloin Aarre sattui olemaan yksin saunakamarissa, tuli Kaisalta puhetta kuin vettä. Se oli tavallisesti tällaista:

— Kun tulisi pian kesä. Etkö sinäkin pidä kovasti kesästä. Silloin on kyllä paljon kärpäsiä ja itikoita, mutta ei niitä huomaakaan, kun on nuori. Eikö niin! Ja kyllä metsäpolulla on iltaisin hauska kävellä. Ei tietysti yksin, vai mitä arvelet. On lämmintä ja voi kelliä sammaleella, kun käki kukkuu. Eikö niin! Ja rakkauskin on kesällä paljon ihanampaa kuin talvella. On niin paljon tilaisuutta, kun ulkona ei palella. Eikö niin vaikka! Mutta kyllä elokuun kuutamo on kaunis. Haluaisin antaa suuta pojalle aina silloin, kun kuu paistaa. Niin, niin, minä olen niin tulinen, että sitä ei kukaan arvaa — —

— Ei sitä saa olla liian tulinen, arveli Aarre henkeään pidellen. Hänestä oli tavattoman hauska kuulla Kaisan puhelua. Loikoen työstä väsyneenä vuoteellaan hän sulki tavallisesti silloin silmänsä ja kuvitteli, että siinä olikin Ilta hänen kanssaan puhelemassa. Se oli aivan verratonta.

— Liika tulinen! huudahti Kaisa. Mitä se on! Usko vain, että liika ei ole pahasta missään muussa kuin selkäänsaannissa. Eikä ihminen voi olla liian tulinen. Jos halaa toista, niin siinä pitää puristaa niin, että luut rus-

kavat. Ja mitä se suun antaminen on, jos siinä vain nuolaisee kuin kissa. Hyi olkoon! Sen pitää tuntua. Niin, niin, älä naura. Mitä se on, jos olla lököttää toisen vieressä kuin muikku suolapytyssä. Pitää suudella niin, että ihan mäjäys kuuluu. Katsohan, kun näytän.

Kaisa lähestyi nyt Aarretta silmissään syvä hehku ja povi kohoillen, mutta Aarre käänsi vikkelästi päänsä heinillä täytettyä tyynyä vasten.

— Hullu! Kun olisin vain neuvonut! huudahti Kaisa pettyneenä ja närkästyneenä.

— Minä olen jo opetellut, vikisi Aarre onnettomana, kun ei olisi halunnut loukata Kaisaa.

— Opetellut, morkkasi Kaisa. Ainoastaan kissan nuolua. Kyllä minä tiedän. Et ymmärrä, kun olet vielä niin nuori, että kastelet housusikin kirkossa, jos sattuu pitkä saarna.

— Minulla on suu rikki jo ennestään, kun olen niin paljon harjoitellut.

— Valehtelet, poika. Katso minua silmiin, huusi Kaisa itkunsekaisella äänellä.

Kun Aarre käänsi päänsä, oli Kaisa samassa hänessä kiinni kuin tiikeri ja tapaillen huulillaan pojan kasvoja hän hoki kiihkeänä:

— Minusta sinä oikean eukon saat! Kuule! Minä se olen! Minä olen parempi kuin kukaan rimsun ramsu. Minulla on monta markkaa säästössä, sukan terässä. Haenko ja näytänkö! Saat ne kaikki! Mitä! Rakastan sinua kuin kuun paistetta metsälammella. Rakastan, rakastan sinua kuin piru rakastaa lautamiestä, joka on tehnyt väärän valan.

Kaisa puristi Aarretta niin, että hän oli aivan henki-

hieverissä. Ja aivan äkkiä sitten tyttö irroittui pojasta ja karkasi ulos ovea paiskaten. Mutta vielä hän palasi ovelle ja huusi silmät liekehtien:

— Muista vain! Minä olen sellainen tyttö, jolla ei heti käsi päähän mene. Ja varmasti minä saisin sen keitetyksi, minkä mies ammutuksi.

Kaisa oli Aarteen mielestä joka tapauksessa aivan erinomainen tyttö, mutta eihän häntä voinut toki Iltan edelle asettaa. Ja tuo hänen käsiksi käymisensä oli suorastaan peloittavaa. Totisesti — jos sellainen kuului rakkauteen, niin sellainen rakkaus oli ainakin pojalle kamalaa souvia, kovempaa kuin saunan häkälöyly. Ja kuitenkin tunsi Aarre, että hän juuri Kaisan kautta pääsi lähemmin tuntemaan tuota ihmettä, joka oli nuori nainen. Vaikka Kaisa ei herättänytkään Aarteessa rakkauden ja kaipauksen onnea, täytti hän kuitenkin olemuksellaan erään ammottavan aukon nuoren miehen tiedonjanossa.

Pari kertaa talven kuluessa ajoi Aarre hevosella tapaamaan opettaja Virkeetä ja hänen rouvaansa. Jonakin iltana hän oli näperrellyt koivun pahkasta kauniin rasian, jonka hän nyt pyysi lähettämään Iltalle. Virkeet ihailivat kovasti rasiaa, mutta kävi kylmä värähdys Aarteen selkäpiissä, kun rouva Virkee äkkiä lausahti:

— Kyllähän me tämän lähetämme, mutta mitä sanonee se hänen poikaystävänsä siitä.

— Mitä! huudahti Aarre. — Tarkoitatteko sitä juupelia, joka aikoo tulla rakennusmestariksi.

— Sitä juuri. Se onkin komea ja miellyttävä poika, sanoi rouva Virkee. — Me tunnemme molemmat sen pojan vanhemmat.

— Vaan sehän ei muuta tee kuin koettaa suudella Iltaa.

Rouva Virkee tuli ankaran näköiseksi.

— So, so. Kuinka Aarre puhuu noin tuhmia. Ja mistä Aarre sen tietää. Sinulla on huono mielikuvitus. Hyi olkoon.

— Sanon vain, mitä Ilta kirjoitti.

— Sinä valehtelet, koska olet mustasukkainen. Kyllä ne metkut tunnetaan. Ilta joka tapauksessa ihailee sitä poikaa.

— Ja se on taas pitkä valhe. Ilta on luvannut ruveta minun rouvakseni heti kun minusta on tullut kapteeni.

Mutta nyt oli rouva Virkee todellisesti suuttunut. Lihavat kasvot punoittaen kuin kukon heltta hän puhkui:

— Huutia sinulle! Hohhoh. Etpä aiokaan aivan matalalta siepata marjaa. Mutta entäs sitten, kun olet tien varresta löydetty. Vaikka olisi äitisi mustalaisnainen. Ei, poikani. Iltalle pitää olla varmaa sukua — niin, niin — ja kotia ja kasvatusta.

Aarrekin oli äkkiä tuskan punainen kasvoiltaan ja häntäkin kiukutti:

— Entäpä isäni onkin kuvernööri. Entäs sitten. Jospa kerran tulisikin sellaista päivänvaloon.

Herra Virkee, joka aina vaimon puhuessa aivan kuin kutistui kokoon olkapäittensä väliin ja saaden kasvoilleen hurskaan ilmeen uskalsi tuskin suutaan avata, nosti äkkiä kiihkeästi kätensä ja lausui:

— Niin juuri, rouva! Niin juuri! Suulas kirjoitti, että hän on palkannut tutkijan ottamaan asiasta selvää. On viisainta olla varovainen tässä Aarre-jutussa.

— Voivat Aarteen vanhemmat olla mustalaisiakin. Mitenkäs sitten suu pannaan, jos se todistetaan.

— Mutta Mooseskin löydettiin heitteeltä, ajattelepas sitä asiaa.

— Mooses, tuhahti rouva Virkee. — Sepä olikin hullu mies.

Nyt uskalsi herra Virkee nousta miehiseen mittaansa. Hän ei voinut sallia, että ainoastakaan pyhän kirjan kohdasta annettaisiin väärämielistä todistusta.

— Älä solvaa Moosesta! huusi hän kimakasti. — Kuule vaimo — Mooses oli Jumalan vierimmäinen.

Varmaankin levisi tämän opettajan selityksen johdosta jonkinlaista pyhää valoa Aarteenkin ylle, koska rouva Virkee nyt väkinäisesti hymyillen sanoi Aarteelle:

— Älä nyt vain luule, että en pitäisi sinua kunnon poikana. Olen vain pahoillani, kun sinulla raukalla ei ole oikeaa papin kirjaa.

— Onpa sekin nyt vika, sanoi herra Virkee, joka alkoi yhä enemmän olla Aarteen puolella. — Tällä pojalla on papin kirja kasvoillaan ja käsissään. Ja se on aivan mallikelpoinen.

Aarteesta alkoi tuntua sangen vastenmieliseltä istua siinä punoittavin poskin noiden ihmisten arvosteltavina. Hän käsitti, että asia vain pahenisi, jos Iltan vanhemmat hänen takiaan vielä alkaisivat riidellä. Mutta kovasti kiukutti sekin rakennusmestarin kokelas, joka noin oli saavuttanut rouva Virkeen suosion. Ja sitten hän muisti Kaisan, joka niin hehkuvasti oli osannut esitellä ja ylistellä itseään. Ehkäpä hänkin esiintyi liian vaatimattomasti. Saaden äänensä hartaaksi hän nyt sanoikin rouva Virkeeseen kääntyen:

— On parempi teidänkin katsoa kuin katua. Niin rouva. Minä olen poika, jolla ei heti käsi päähän mene. Ja kyllä minä saan sen verran ammutuksi kuin rouvani kykenee keittämään.

— No, mitäs sanot, huudahti opettaja Virkee ja katsoi iloisesti ja toivorikkaasti rouvaansa.

— Ja osaan minä rakastaakin vaikka toistaiseksi olenkin tällainen nappula, sanoi Aarre silmät hehkuen. — Niin vain. Minä rakastan Iltaa kuin kuun paistetta metsälammella.

Rouva Virkee painoi päänsä alas, hän hymyili äkkiä ujosti ja hämmästyneesti.

— Kuinka Aarre sanoikaan — miten oli se viimeinen lause.

— Rakastan Iltaa kuin kuun paistetta metsälammella.

— Mitäs sanot, eukko, kuului opettaja Virkeen vakava ääni.

Ja nyt sulki rouva Virkee silmänsä ja mutisi:

— Tuo oli kaunista. Yllättävää. Sinulla on kaunis sielu, Aarre.

Iltaa vietettiin tämän jälkeen sopuisan mielialan vallitessa ja Aarre tunsi selvästi, että hänen arvonsa oli äkkiä kohonnut. Ja miten hän siunasikin Kaisaa, joka oli antanut hänelle niin hyviä sanoja suuhun. Totisesti, hän ajatteli, jos kerran vietän häitä Iltan kanssa, niin Kaisa tulee olemaan siellä kunniavieraana ja erikoisesti häntä varten annan leipoa vasikan kokoisen kakun pelkästään hunajasta ja rusinoista.

Niin tuli kevät Suomen syrjäisille saloillekin. Kuuset pudottivat lumiset taakkansa, vihreä sammal puikahti esiin paljastuvien kivien kupeelta, mäkien rinteiltä alkoi

kuulua purojen hilpeätä lorinaa. Päivä porotti metsän siimekseen ihanan kirkkaasti ja tuuli leyhähteli havuntuoksuisena ja raikkaana. Aivan onnellista oli nuoren ihmisen hengittää kevään ilmaa. Illat olivat kuultavan valoisat ja tuntui siltä, kuin kaihojen linnut olisivat salamannopein siivin lennelleet äärettömiä matkoja tuoden joka lennollaan uuden riemun lehvän nokassaan. Pilvet ruskottivat taivaan rannoilla kuin onnen käsittämätön, kaihomielinen lupaus.

Jonakin päivänä olivat työmaan viimeiset puut kaadettu ja vedetty järven rantaan. Työporukka söi tutussa talossa viimeisen yhteisen ateriansa, joka tarjottiin oikein yhtiön puolesta, jokainen sai lopputilinsä ja häipyi tyytyväisin mielin, lompakot pullottaen omille kesäisille veräjilleen.

Aarteen oli ikävä erota mestari Koitereesta, joka oli koko talven ollut kuin isä hänelle. Mutta hänelläkin oli jo kiire lähteä omille teilleen. Hän oli saanut laivayhtiöltä tiedon, että oli valittu kansimieheksi Sotkaan ensi purjehduskaudeksi. Laiva oli jo valmiina kaupungin rannassa lähteäkseen ensimmäiselle retkelleen.

Nukkuessaan Koitereen kanssa viimeistä yötään tutussa saunakamarissa ei uni tahtonut mitenkään tulla Aarteen silmiin. Mielessä oli niin paljon ajatuksia. Tuokin Kaisa-raukka vaivasi häntä. Tyttö oli viime aikoina käynyt niin kalpeaksi ja alakuloiseksi ja laihtunutkin hän oli niin että oli aivan ikävä nähdä. Mutta minkäpä Aarre taisi sille, että nyt oli eronhetki koittava.

Miehet nousivat ylös aamun varhaisessa kajastuksessa talon vielä nukkuessa. Ennen lähtöään Aarre otti paperilapun ja kirjoitti siihen:

— Hyvä Kaisa. Aina kun satun kävelemään kuun paisteessa, muistan sinua. Annoit minulle enemmän lahjoja kuin tiedätkään. Siunaan sinua kuin Jumala lautamiestä, joka teki oikean valan.

Aarre Puistola.

Aarteella oli nyt matka kirkonkylään, missä ystävällinen pastori hetken kuulusteltuaan antoi hänelle rippikoulutodistuksen. Koko juttu oli ollut helpompi, kuin peloittelijat metsäkämpällä olivat uskotelleet.

7. LUKU.

Sotka, jonka kansimieheksi Aarre oli nyt joutunut, oli vanha ja kovia kokenut, mutta yhäkin kulkukelpoinen laiva. Sen koneet pitivät yllä tasaista, verkkaista kolketta ja koska se keulaltaan ja takamuksiltaan oli verrattain pyöreä, ei se suuresti kallistellut pahimmissakaan myrskyissä. Syrjäinen oli sen reittikin ja vähäntuottava, joten saatiin olla Sotkalle kiitollisia, että se kaikesta huolimatta hoiti säännöllisesti yhteydet kaupungin ja korpiseutujen välillä. Tultuaan sokkeloreitiltään laajemmalle väylälle, missä uudenaikaiset matkustajalaivat porhalsivat kaupunkia kohden, se säännöllisesti sivuutettiin ja jätettiin jälkeen, mutta jos Sotkassa sattui olemaan sisukas lämmittäjä, kuivat halot ja lastia vähän, saattoi se äkkiä intoutua kilpailemaan toisten kanssa, puuskuttaa piipustaan kamalan mustaa savua ja mennä tormuuttaa pitkiä matkoja toisten rinnalla aivan tasaveroisina hellittäen kuitenkin, mutta jonakin myrskyisenä päivänä se oli sivuuttanutkin erään ylpeän keikkuilevan pikamenijän, jossa syystä tai toisesta ei

oltu saatu höyryä nousemaan, vaikkakin tuo voitto oli maksanut Sotkalle ylimääräisen halkosylen. Juuri säästäväisyyssyistä olikin Sotkan tavallisesti mennä junksuteltava tasaista, rauhallista tahtiaan.

Puhuttiin, että Sotkan höyrypannu oli jo niin kulunut ja yli-ikäinen, että jonakin kauniina päivänä se pamahtaisi hajalle ja veisi laivan lasteineen pohjamutiin, mutta tähän hokemaan olivat sen matkustajat jo niin tottuneet, että he eivät siitä välittäneet. Köyhät ihmiset eivät niin tuntuneet pelkäävän kuolemaa kuin parempiosaiset, joita vain harvoin sattui Sotkaan. Pakko kuin köyhän kuolema, oli tuttu sanonta niillä seuduin ja kun kuolema oli kerran pakko ainakin siis köyhien kohdalla, ei ollut niin väliä sillä, missä ja miten se tapahtui.

Sotkan kapteenina oli vanha, pukinpartainen Rummukaisen ukko, jonka vertaista mahtavuudessa ja ankaruudessa ei varmaankaan löytynyt koko maailman kapteenien joukossa. Hän oli vähäläntä, kypsäselkäinen käppänä, jonka pienet, verestävät kärpän silmät paloivat valppaina ja kiukkuisina. Ja oli varsin hullunkurisen näköistä, kun tuo lyhytjalkainen ukkeli koetti esittää mahtavuuttaan yksinpä liikehtimisessään. Kun pieni mies yrittää kävellä merimiesmäisesti heilahdellen ja hitaasti käsiään ja jalkojaan huidellen, on se vähän samannäköistä, kuin sammakko yrittäisi tanssia tangoa. Rummukaisen ukolla naureskeltiin hänen selkänsä takana, mutta sitä ei ukko itse huomannut. Laiva oli tunnettu siitä, että siinä joka purjehduskautena vaihtui koko miehistö juuri Rummukaisen komentelun takia, ukko Rummukaista moitiskeltiin, mutta hän tyrehdytti jokaisen tiuskaisemalla: Kapteeni laivassa, Jumala tai-

vaassa! Siihen viisauteen ei kukaan osannutkaan sitten mitään edes inahtaa.

Aarre oli ollut siinä lapsellisessa uskossa, että Kojo Tylsän tapaisia töykeitä ihmisiä ei maailmassa muita olisikaan, vaan että kaikki ihmiset olisivat toisiaan kohtaan ystävällisiä, kun vain itse ei herättänyt pahennusta. Mutta nyt hän huomasi, että olipa kumminkin olemassa vielä kapteeni Rummukainen.

Ensimmäisenä päivänä laivan saavuttua kaupunkiin ja perämiehen lähtiessä asioilleen kutsui kapteeni Aarteen luokseen ja asetti hänet kokeisiin. Hän vetäisi pojan lakin hänen silmilleen.

— No, mikä ilmansuunta on tuolla? kysyi ukko karskina.

Aarre oli hädissään.

— Enhän voi sanoa, kun en näe.

— Ei tarvitse nähdä. On muuten tiedettävä.

— Itä, pihautti Aarre.

— Oikein, sanoi ukko lyhyesti.

— Sano, olenko käynyt Ameriikassa? kysyi taas ukko.

— Enhän minä sitä tiedä.

— Arvaa, juutas!

— Olettepa tietysti.

— Oikein, sanoi ukko, vaikka Aarre kuuli myöhemmin, että tässä asiassa Rummukainen syötti kaikille silkkaa valhetta.

— No, ethän sinä niin tyhmä taida ollakaan, jatkoi kapteeni ja sieppasi lakin pojan silmiltä. Ottaen nyt kortin pöydällä olevasta likaisesta korttipakasta Rummukainen kysyi:

— Mikä kortti tämä on?

Aarre tunsi kyllä kortit tarkoin. Kojo Tylsä oli opettanut hänelle niiden tuntemisen.

— Hertta-ässä se on.

— Vai hertta-ässä! Pata-ässä tämä.

Mutta Aarre ei voinut antaa periksi, sillä eihän kortin keskellä oleva sydän ollut musta, vaan punainen.

— Se on hertta-ässä, sen voin vannoa, sanoi Aarre tiukasti.

— Pata-ässä se on silloin, kun kapteeni sanoo! karjaisi nyt ukko. — Myönnä, että se on pata-ässä.

Vedet pusertuivat Aarteen silmiin. Häntä kiukutti, että suretti, kun oli joutunut tuollaisen hullun känttyrän komenneltavaksi. Mitä hänen nyt piti tehdä. Samassa hänen katseensa osui hytin ikkunasta laiturille. Siellä seisoskeli vielä yksinäinen poliisi, joka oli ollut laivaa vastassa. Siinä samassa Aarre sieppasi kortin kapteenin kädestä ja ryntäsi ulos hytistä kipaisten saman tien poliisin eteen.

— Kuulkaa, poliisi! Onko tämä kortti pata-ässä?

Poliisi nauroi.

— Mitä se poika leuhkii. Hertta-ässäksi tuota ennen on sanottu.

— Mutta kapteeni käskee minun tunnustamaan, että tämä on pata-ässä.

Vakavuuden kureet kävivät poliisin poskissa. Hänellä tuntui olevan vanhaa kaunaa Rummukaista kohtaan.

— Mennäänpähän yhdessä ja kysytään asiaa uudelleen, sanoi poliisi ja ottaen Aarteen kädestä kortin nousi hänen mukanaan laivaan. Kapteeni Rummukainen tulikin jo siinä käytävällä vastaan.

— Hei kapteeni! huudahti poliisi leikkisän näköisenä. — Sanokaapa te, joka niin hyvin tunnette kortit, mikä kortti tämä on?

Rummukainen naurahti happamesti katsoa muljauttaen samalla vihaisesti poikaan.

— Hertta-ässä näkyy olevan. Mutta on minulla tärkeämpääkin hommaa kuin neuvoa ihmisille korttien nimiä.

Muutamia päiviä koetti kapteeni vielä kiusata Aarretta, mutta kun tämä ei milloinkaan ruvennut nöyrästi hyväksymään hänen ilkeyksiään, vaan selitti ukolle, että tämä oli väärässä ja kun hän ei myöskään ruvennut ukolle milloinkaan murjottamaan, vaan tervehti häntä joka aamu yhtä iloisena ja naurusuisena, lauhtui ukon mieli vihdoin poikaa kohtaan niin, että joskus saattoi laskea leikkiäkin hänen kanssaan. Se oli kömpelöä leikkiä, joka nauratti Aarretta juuri kömpelyytensä vuoksi. Iltaisin, kun oli saavuttu päätelaituriin salolla, kun Aarre ja perämies olivat käyneet uimassa ja perämies ryhtynyt ongelle sekä Aarre lukemaan jotakin matkustajan unohtamaa lehteä, halusi kapteenikin jotakin harrastaa. Hän lähestyi muka hiirenhiljaa Aarretta, vaikka tämä hyvin kuuli hänen puuhkavan hengityksensä ja sipaisi sitten äkkiä suuhun kastamallaan peukalolla hänen niskaansa lähtien sitten muka karkuun juoksemaan. Ja Aarre karkasi tuon lapsen kaltaisen ukon perään koettaen saada pahantekijän muka kiinni. Vaikka hän olisikin saanut tuon kompurajalkaisen ukon heti tavoitetuksi, antoi hän hänelle kuitenkin etumatkaa, että ukko saattoi ennättää hyttiinsä ja sulkea ovensa.

Laivassa oli pufetti-neitinä vanhapiika, joka oli alku-

jaan varakkaasta kodista ja oli käynyt hiukan koulujakin ja joka sanoi sen vuoksi ottaneensa tällaisen paikan, että rakasti niin kovasti vettä ja korpiseudun järvimaisemia. Oli vaikea sanoa hänen ikäänsä edes suunnilleenkaan, sillä hänellä oli värjätty tukka ja tekohampaat, jonka lisäksi hän punasi huuliaan ja poskiaan ja vieläpä pitkiä kynsiäänkin. Veeraksi häntä kutsuttiin ja oli hän kaikille ystävällinen ja lempeä. Kaikki olivat hänelle kulta-kapteeneja, kulta-perämiehiä ja kulta-Aarteita. Ja pyysi häneltä mitä palvelusta hyvänsä, oli hänellä heti vastaus valmiina: Heti, kultamuruseni! Kerrottiin, että perämies, joka oli aika koiranleuka, vaikka olikin perheellinen mies, oli kerran sanonut hänelle: Nyt olet kasvoiltasi niin maalissa, että sinun on hypättävä järveen. Ja eikös tuo kuuliainen ihminen ollut heti huudahtanut: Heti, kultamuruseni! ja alkanut aivan kaupungin rannassa riisumaan itseään. Onneksi oli siihen tullut kapteeni ja ajanut neidin hyttiinsä järkiintymään.

Veerasta oli Aarteelle paljon hyötyä sekä iloa vaikka usein hänelle kävi aivan sääliksi tuon naisen loputon hyväntahtoisuus. Hänen palkkansa ei ollut suuri, mutta senkin hän tuhlasi jakamalla voileipiä ja karamellejä ja tarjoamalla kahvia köyhille lapsukaisille, jotka avojalkaisina ja repaleisina olivat menossa kaupungin torille luudan tahi kalan kaupalle. Kaikki vanhat, niiskuttavat mummot olivat Veeran ystäviä, niitä hän hoivaili ja talutteli laitureissa. Illat Veera istuskeli hytissään, jonka seinille hän oli kiinnittänyt kauniiden miesten postikorttikuvia ja tuijotti avatusta ikkunasta ilta-auringossa välkehtiviä vesiä. Ja äkkiä saattoi hän ruveta laulamaan syvällä, tunteellisella äänellä kansanlauluja, joista varsin-

kin eräs oli hänelle mieluinen. Sen ensimmäinen värssy kuului:

Tule, tule, minun ystäväni, rantahan.
Täällä saat sinä nähdä mun.
Tule, ojenna sinun oikea kätesi,
niin hyvästi jätän sun.

Aarre ihaili Veeraa aivan tavattomasti ja hän olisi usein hartaasti toivonut, että Veeran ystävä olisi todellakin tullut rantaan hyvästelemään Veeraa, niin että hän olisi päässyt rauhaan. Mutta milloinkaan ei ystävää ilmestynyt. Masinisti, joka oli karkea ja ruma, yksisilmäinen ja väkivaltaisen näköinen mies saattoi joskus ilmestyä hänen hyttinsä ikkunan taakse ja ojentaa rasvaisen, nokisen kätensä tokaisten: Morjens vaan sitten, mutta hän sai vastaansa niin kummastuneen ja pahastuneen katseen, että ei jatkanut pilaa pitemmälle.

Kaikki matkustajatkin pitivät Veerasta joutuen hänen hymyilevän olemuksensa lumoihin. Jokin nuori maalaisisäntä, joka asui reitin varrella, rakastui Veeraan niin totisesti, että hän alkoi tehdä kaupunkimatkoja vain sen tähden, että sai nähdä Veeraa ja rupatella hänen kanssaan. Saatiin pian tietää, että isäntä oli kosinutkin Veeraa, mutta saanut kieltävän vastauksen. Ja nyt kohosi yhä Veeran arvo kaikkien silmissä. Yksinpä tuo omalaatuinen, kiivas ja puolihupsu kapteenikin joutui hänen pauloihinsa. Ukko osti itselleen uuden uutukaisen kapteenilakin ja alkoi joka päivä ajaa partaansa vain sen tähden, että hän nyt oli saanut laivaansa ilmielävän Vellamon eli Merenneidon, kuten hän kaikille selitti. Ukko tupsahti tuon tuostakin hytistään kannelle, laitteli lakkiaan hyvään asentoon, kohenteli viiksiään ja ilmestyi

sitten kädet selän takana pokkuroimaan pufettiluukulle.

— Tänään on taas oikein ihana ilma, oikein Veeran ilma, puheli ukko simasuisena. Ja viitaten peukalollaan olkansa yli jatkoi: — On niin paljon ihania mökin paikkoja Suomessa. Tuokin saari tuolla.

Veera hymyili ja sanoi ystävällisenä:

— Suomi on ihana maa ja sen kesä on aivan suurenmoinen.

— Mutta on täällä somia naisiakin, sellaisia pullukoita, että tupakkakin unohtuu.

— Onhan miehiäkin hauskan näköisiä, hymyili Veera. — Ja vanha mies, jolla on komeat, harmaat viikset ja puhelee viisaasti, voi olla aivan ihastuttava.

Kapteeni ryhdisteli itseään ja sulki sitten viekkaasti toisen silmänsä.

— Entä kun eräälle pullukalle ei mies kelpaa, vaikka tämä olisi komea kuin Rämäsen kukko.

— Jospa sen pullukan pitää olla jollekin uskollinen, vastasi Veera hymyillen.

Kapteeni, jonka käsien kautta kävi kaikki laivaan tuleva posti, ei ollut huomannut, että Veera saisi kirjeitä.

— Mutta sehän on jo unohtanut pullukan, koska ei edes kirjoita.

Silloin Veera viittasi kädellään taivasta kohden.

— Voi, voi, taivas on täynnä hänen rakkaita kirjeitään ja sanojaan. Ja jokainen kalalokki kertoo häneltä terveisiä.

Kapteeni raapi päätään ja näytti ällistyneeltä, mutta rakastuneena miehenä ei hän voinut muuta kuin myöntää.

— Kas niin — onpa tosiaankin — ilmassa on niitä kirjeitä aivan kosolti — —

Aina kun laiva oli tullut kaupungin rantaan ja Veera oli siistinyt laivan, sekä sulkenut pufettinsa, pukeutui hän erikoisella huolella ja lähti kaupungille. Miten somalta hän näyttikin silkkisessä leningissään ja leveässä olkihatussaan, jonka koristeena oli pari sinistä ruiskukkaa. Kaulalla oli valkoinen helmiketju ja kädessä pieni, punainen laukku, jonka molemmissa kyljissä oli sydämen kuva. Kukaan laivaväestä ei tietänyt, minne Veera meni aamupäivätunneiksi eikä häntä käynyt laivallakaan kukaan tapaamassa. Hän oli todella salaperäinen nainen, aivan yllättävä kerrassaan. Tuntui ihmeelliseltä, että Veeran kaltainen nainen suostui olemaan sellaisessa pienessä purkissa, jonka matkareittikin oli kovin vähäpätöinen.

Aarteeseen suhtautui Veera aluksi aivan välinpitämättömästi, vaikka tämä koettikin auttaa ja palvella häntä kaikella innolla. Veera antoi kyllä pojalle usein ylimääräisen kupposen kahvia ja vehnäpullan, mutta milloinkaan hän ei ruvennut hänen kanssaan laajemmin keskustelemaan. Hän oli vain Veeralle kiltti Aarre-poika. Kun Aarre oli eräällä tulomatkalla perimässä lippujen maksua ja eräällä vanhalla ukolla ei ollut kukkarossaan lantin hyrrää, kääntelipä hän sitä miten päin hyvänsä, sattui juuri Veera siihen. Hän tarkkaili sivusta Aarteen menettelyä. Aarre, joka liikuttuneena vanhasta ukosta ja hänen tyhjästä kukkarostaan sujautti salaa omasta kukkarostaan lantin tuohon kukkaroon huudahtaen samalla: Etsikääpä vielä, jos sieltä hyvinkin löytyisi. Ukko kopeloi taas vanhaa, homeista raha-massiaan ja huudahti äkkiä keventyneenä: Eikös siellä vain ollutkin! Olihan siellä, kehveli vieköön! Ottakaapa siitä. Minä olen se

poika, joka maksan matkasta. — Kiitoksia, sanoi Aarre ja aikoi jatkaa matkaansa, kun samassa Veera tarttui hänen takinhihaansa ja sanoi silmät ilosta kirkkaina:

— Mutta Aarre! Sinähän olet verraton.

— Kuinka niin, ihmetteli Aarre punastuen hiusmartoaan myöten.

— Minä pidän sinusta, poika. Sinä olet oikea ihmisen alku.

Samassa oli Veera ottanut Aarteen syliinsä ja rutisti häntä lämpimästi kaikkien töllistelijäin ihmeeksi.

Laivan saavuttua kaupungin rantaan ja Veeran ollessa jälleen lähdössä kaupungille ilmestyi hän Aarteen pikku hytin ovelle, joka oli keulapuolella ja sanoi:

— Jos tahdot, niin voit lähteä mukaani.

— Minne sitten menemme! huudahti Aarre iloisena.

— Sittenpä näet, virkkoi tuo salaperäinen nainen.

Aarre laittoi ylleen paremmat vaatteensa ja seurasi Veeraa. He kävelivät melkein kaupungin halki saapuen kauniin puiston reunaan, jossa oli somia kukkaistutuksia. Siinä oli yksinäinen, valkoiseksi maalattu talo, johon johti katuovi ja jonka kaikki ikkunat olivat verhoilla peitetyt. Veera otti käsilaukustaan avaimen, avasi tottuneesti oven ja he astuivat sisälle. Kun Veera oli nostanut ylös pari ikkunaverhoa, saattoi Aarre nähdä ylellisesti kalustettuja huoneita, lattioilla oli tuuheita karvamattoja, seinillä kultaraamisia tauluja, erään huoneen keskellä oli iso karhunnahka irvistelevine päineen ja sen yläpuolella katossa riippui kristallikruunu.

Aarre tuijotti ihmeissään ympärilleen.

— Kenen koti tämä on? hän kysyi.

— Siinäpä sitä ollaankin. Jos tietäisin itsekin sen,

niin sanoisin, sanoi Veera hymyillen salaperäisenä.

— Eikö täällä sitten kukaan asu?

— Kukaan, poikaseni. Täällä on asunut eräs henkilö, eräs hyvin hyvä ja rakas ihminen, sellainen mies, jonkalaista ei synny kuin yksi sataan vuoteen, mutta hän on kuollut.

— No, ja miksi Veera saa sitten käydä täällä?

Veera seisoi ikkunassa. Hän ei kääntänyt päätään vastatessaan kuin itselleen.

— Hän oli ystäväni, poikani. Ja juuri hänelle olen uskollinen.

Aarre oli yhä enemmän ymmällä.

— Mutta eikö hän sitten lahjoittanutkin tätä taloa Veeralle?

Jälleen oli Veera hetken vaiti. Sitten hän äännähti:

— Ei Veeralle, vaan heidän yhteiselle pikkupojalleen.

Vasta nyt oli Aarre todellakin päästään pyörällä. Kaikesta päättäen oli siis Veera ollut naimisissakin ja hänellä ja tuolla kuolleella herralla oli yhteinen pikkupoika. Ja tuo poika omistaa tämän loistavan talon.

— Missä tuo poika sitten on? kysyi Aarre hetken kuluttua.

Veera kääntyi ympäri ja huudahti aivan kuin olisi ollut vihassa.

— Sitä ei tiedä kukaan muu kuin taivaan Jumala. Mutta hänkin pitää salaisuutensa. Ja siksi olen usein katkera.

Aarre olisi halunnut kysellä enemmän tuosta ihmeellisestä pojasta, joka niin oli kadonnut. Hän aikoi lohduttaa Veeraa kertomalla, että ei itsekään voinut asua äitinsä kanssa, koska ei ollut milloinkaan edes nähnyt

häntä, mutta Veera kiiruhti nyt pianon ääreen, joka oli toisessa huoneessa ja alkoi taitavasti soittaa surumielisiä kappaleita. Sanattomana ylpeydestä ja ihastuksesta seisoi Aarre "pufetti-neidin" vierellä seuraten hänen sormiensa nokkelaa lentoa. Se oli todella suurenmoista soittoa. Tahtomattaan tuli Aarteelle vedet silmiin. Hänen mielensä oli joutunut aivan kuin taivaan esikartanoihin. Veera soitti pitkän aikaa. Sitten hän jälleen sulki pianon, pudotti ikkunaverhot alas ja alkoi pukea päällystakkia ylleen.

— No niin, nyt lähdemme, sanoi hän. — Mutta muista, että et kerro kenellekään, mitä ole nähnyt ja mitä kuullut. He eivät kuitenkaan mitään ymmärtäisi.

Veera meni vielä jonnekin ostoksille ja Aarre palasi laivaan. Kun Veera sitten jälleen ilmestyi hymyilevänä pufettiinsa ja nokinen ja tuhruinen masinisti ensimmäisenä kiiruhti saamaan kupin kahvia koettaen samalla lausua jonkin kevytmielisen sutkauksen, tuntui Aarteesta kuin maailmassa olisivat muutamat asiat jollakin hirvittävällä tavalla sekaisin. Tuonkin Veeran elämä tuntui kovin kierolta ja aivan epätodellisen väärältä. Ja kuitenkin hän hymyili kaikille ihmisille ja oli uupumattoman auttavainen. Täytyi olla jotakin, joka synnytti tuon hymyn. Niin, tietysti se oli toivo, toivo paremmasta, usko siihen, että kaikki vielä kerran selvenisi ja onnen päivä koittaisi. Veera toivoi kerran löytävänsä lapsensa asuakseen hänen kanssaan tuossa loistokodissa ja jaksoi sen vuoksi olla sellainen kuin oli. Ja samassa huomasi Aarre, että hänessäkin oli aina kytenyt toivo, joka oli hyvin samanlainen. Jo pienestä pojasta saakka hän oli kerran toivonut nähdä äitinsä, oman synnyttäjänsä voidakseen

elää yhdessä hänen kanssaan. Häntä ja Veeraa yhdisti kohtalo, jossa oli jotakin samankaltaista.

Sen jälkeen kun Aarre oli päässyt Veeran uskotuksi, pyysi Veera hänet usein omaan hyttiinsä iltaisin tarinoimaan. Aarre odotti jännittyneenä, että saisi kuulla lisää Veeran elämästä ja siitä pienestä pojasta, joka oli kadonnut ja jota ei löytynyt, mutta näistä asioista ei hän enää koskaan puhunut. Monasti uneksi Aarre, että jos hän joskus vielä äitinsä löytäisi, se olisi samankaltainen kuin Veera. Joskus hänelle tuli huimaava ajatus, että juuri Veera olikin hänen äitinsä, mutta samassa alkoi hänen mieltänsä niin ahdistaa, että hän oli aivan kiihdyksissä. Älä ole sentään liian hupsu, sanoi hän itselleen. Sinun osaltasi on elämä ollut jo liiankin ihmeellinen. Ei siihen enää suurempia ihmeitä mahdu. Ja kuitenkin vaivasi tuo ajatus Aarretta yhä enemmän niin että hän lopulta pelkäsi tulevansa todellakin hupsuksi. Hän alkoi aivan peljätä, että Veera joskus alkaisi todellakin kertoa tuon kadonneen lapsen tarinan ja se sopisi jollakin tavoin häneen itseensä. Ei, ei — liika oli toki liikaa. Eihän kenenkään ihmisen kohtalo voinut sentään mikään satu olla.

Eräänä iltana Aarteen istuessa onkimassa laivan partaalla ja maaseudun ihanan illan värehtiessä ympärillä ilmestyi äkkiä Veera hänen viereensä ja muitta mutkitta sanoi:

— Kuule, Aarre, tuli mieleeni, että en ole milloinkaan kysynyt äidistäsi. Vieläkö hän elää?

Aarteen valtasi silloin omituinen hätä. Hänen oli suorastaan vaikea ilmoittaa Veeralle, että hänkin oli kadoksissa oleva poikaparka. Hänestä tuntui kuin tuollainen

ilmoitus olisi jollakin tavoin loukannut sitä hienoa ja syvää osaa, jota Veera elämässä näytteli. Hän olisi siten vain vähentänyt Veeran erikoislaatuisen odotuksen suuruutta ja salaperäisyyttä.

— Kuollut hän on, kuinkas muuten, sanoi Aarre nopeasti.

— Entä elääkö isäsi?

— He kuolivat yhdessä, keksi Aarre nopeasti.

— Yhdessä! Hyvä taivas sentään! Hukkuivatko he ehkä?

— Eksyivät, niin heille kävi. Metsään eksyivät, mutta minä löydyin ihmisten ilmoille.

— Voi, miten ikävää! Kuolivat tietysti nälkään siellä metsässä.

— Niin tekivät. Vaan minä löysin marjoja ja sitten tuli vastaan eräs mies, Kojo Tylsä oli sen nimi ja se vei kotiinsa.

— Ja tuo Kojo Tylsä sinut kasvatti. Miksi hänellä oli noin outo nimi?

— Se oli peritty nimi. Mihinkä hän siitä pääsi. Viisas hän oli muuten ja hyvin hyvä. Minä sain hyvän kasvatuksen.

— Niin, sen kyllä näkee, huokasi Veera. — Sinä poikkeat eduksesi monesta nuoresta miehestä.

Jonakin aamuna, laivan poiketessa siihen laituriin, joka oli niin tuttu Aarteen varhaisen lapsuuden ajoilta, näki Aarre säikähtäen, miten juuri tuo pahan onnen Kojo Tylsä, hänen niin ylistämänsä kasvatusisä juosta lapsutteli isoissa, läntistyneissä lapikkaissaan laivaan. Vaikka kesä oli parhaimmillaan oli Kojo Tylsällä paksu sarkanuttu yllään ja päässä kulunut, vanha lippalakki,

jossa oli karvareunus. Kojo Tylsä tuli laivaan mahtavana kuin olisi ollut sen uusi omistaja ja ensimmäisenä hän pysähtyi pufetti-luukulle. Aarre kuuli yläkannelle, miten Kojo Tylsä touhukkaana selitteli.

— Piti lähteä huviajelulle. Ei mitään asiaa ollut, mutta kun se minun kasvattipoikani kuuluu nyt olevan tekijämies tässä laivassa, niin ajattelin, että ehkäpä se antaa ilmaisen tiketin. Ja missä se poika sitten mahtaa ollakaan, kun ei näy!

Veera tuntui olevan kovin innostunut Kojo Tylsästä.

— Sepä suurenmoista, että saan nähdä Aarteen kasvatusisän. Hän on oikea kultapoika. Teille koituu suuri kunnia sellaisen pojan kasvattamisesta.

— Vaan oli sen kanssa tietämistäkin, kehui Kojo Tylsä. — Paljon työtä se antoi. Vaan minä tiesin, että nuorena on vitsa väännettävä.

— Vai niin. Aarre saattoi siis olla vallatonkin toisinaan.

— Voi, voi vallaton oli. Välillä oli minulla sen kanssa monet ajatukset niinkuin kissan kylvettäjällä. Vaan kalu siitä vain tuli. Ja se kun on raukka vain löytölapsi. Koivun juurelta minä sen löysin kapalovauvana.

Samassa jo ennätti Aarrekin siihen. Oli omituista, että hän ei tuntenut mitään harmia eikä vihaa tuota miestä kohtaan kohdatessaan hänet nyt ensi kerran pitkän ajan jälkeen. Oli vain niin kovin liikuttavaa nähdä hänet nyt laivassa.

— Kasvatusisä! huudahti Aarre. — Onpa hauska nähdä teitä.

— No, siinä se juutas onkin! Voi herra pieksut,

miten sinusta on tullut potra poika! Minä aina sanoin akalle, että siitä pojasta vielä mainitaan.

Kojo Tylsä rutisti kaksin käsin Aarteen kättä ja tämä tunsi, että niissä oli vielä entistä voimaa.

— Miten valakko jaksaa? Ja se kissa, Mikko, vieläkö se elää?

— Mikä ne ensiluokkaisen talon elukat tappaisi, paasasi Kojo Tylsä kasvot riemun virnistyksessä. Kaikki elukat ovat vain lihoneet. Valakkaa varten piti leventää ihan tallin ovea ja Mikko vain polstarilla loikoo sängyn jalkopäässä, kun ei lihavuudeltaan jaksa liikkua ja akka rylläkällä ei puseron kaulus mene kiinni, kun sille on tullut kolme leukaa.

Veera nauroi pöytänsä takana niin, että aivan kikatus kuului.

— Kylläpä on Aarre kasvanut ruokaisessa talossa. Vain eihän tuo niin sanottu akka sentään elukka liene.

Kojo Tylsä näytti vähättelevän sivullisia, kun nyt on kerran saanut kasvattipoikansa käsiinsä.

— Kyllähän ne naiset vähän sinne päin aina kallistuvat, toimitti hän remseänä. Vaan mitäs niistä. No, Aarre! Mitä me juodaan? Kahvia vai limonaadia? Minä poika maksan. Minulla on millä mällätä.

Aarre muisti, miten Kojo Tylsä oli päästellyt noita samoja sanoja heidän ollessaan kerran markkinoiden kortteeripaikassa. Ja kuitenkin oli tuo ”mällääjä” keplotellut itsensä vapaaksi kaikista maksuista. No, nyt halusi kuitenkin Aarre rahteerata kasvatusisälleen.

— Antakaa vain olla kukkaronne taskussa tällä matkalla, sanoi hän. — Minä kyllä maksan. Olenhan niin paljosta teille kiitollisuuden velassa.

Aarre otti limonaadipullon, lasit ja pari vehnästä ja vei Kojo Tylsän peräpenkille saadakseen hänen pois Veeran kuuluvilta. Ja mennessään sitten Veeran pufetin ohitse hän oli suorastaan onneton, kun kasvatusisänsä sekä oma kohtaloaan koskeva valhe oli paljastunut. Sillä olihan Veera toki heti nähnyt, mikä sivistymätön rentale Kojo Tylsä oli sekä kuullut myöskin häneltä, että Aarre oli löydetty kapalovauvana puun juurelta. Hän vilkaisi Veeraa ja huomasikin tämän vaipuneen syviin mietteisiin. Ja katseessa, jonka Veera loi häneen, oli selvää moitetta ja säälittelyäkin.

Onneksi Kojo Tylsä löysi pian laivasta jonkin vanhan tuttavansa, mökin miehen, jonka kanssa hän tapansa mukaan alkoi hieroa hevoskauppaa. Ja kun kauppa oli muka hierottu valmiiksi, kättä lyöty päälle ja Valakko muuttanut omistajaa, joutuikin Kojo Tylsä tietysti katumapäälle. Ja nyt hierottiin kaupan purkajaisia, kunnes se purettiinkin kaikessa sovussa laivan saapuessa vihdoin kaupungin rantaan.

Aarre kuljetteli Kojo Tylsää kaupungilla, kunnes keksi viedä hänet heidän entiseen kortteeripaikkaansa luvaten maksaa emännälle kaikesta, mitä kasvatusisälle tarjottaisiin. Itse hänen oli kiiruhdettava laivalle tavaroita vastaanottamaan. Kortteeripaikassa oli käsitetty Aarteen lupaus väärin ja niinpä he Kojon pyynnöstä olivat hakeneet hänelle kokonaisen korin olutta. Aivan ympäriinsä humalassa ilmestyi Kojo laivaan sen juuri tehdessä lähtöä ja perämiehen avustamana sai Aarre hänet kannetuksi omaan hyttiinsä, missä tuo miekkonen nukkua kuorsasi koko paluumatkan.

Aarre tunsi saaneensa ankaran iskun kunniaansa tuon

Kojo Tylsän matkan johdosta, sillä tämä ei ollut unohtanut kuuluutta jokaiselle, että hän oli Aarteen kasvatusisä. Muista ei Aarre niin välittänyt kuin Veerasta, joka oli äkkiä muuttunut häntä kohtaan. Oli kuin Veera olisi nyt alkanut aivan tarkoituksella karttaa Aarretta, jopa kieltäytyen hänen palveluksistaankin. Usein huomasi Aarre, miten tuo nainen sivusta tarkasteli häntä katse terävänä ja miettiväisenä, suupielessä jokin outo, katkera piirre. Ja Veeran mennessä Aarteen ohitse kuuli hän hänen välistä syvästi huokaavan. Monasti ajatteli Aarre mennä pyytämään Veeralta anteeksi, että oli antanut itsestään vääriä tietoja, mutta sitten hän päätteli, että se ei parantaisi asiaa. Ja mitäpä Veera loppujen lopuksi välitti hänenlaisensa nuoren miehen kohtalosta, olipa se sellainen tahi tällainen. Tottapa Veera oli muutenkin huomannut, että Aarre ei ollut kyllin hyvä paistatellakseen itseään hänen armonsa auringossa.

Aarre oli kuullut, että Ilta oli tullut kaupungista keväällä kotiin vielä rekikelin vallitessa, mutta sittenkin tuntui hänestä ihmeelliseltä, kun ketään opettajan väestä ei ollut koko kesän aikana näkynyt laivassa.

8. LUKU.

Aarteen elämä oli muuttumassa nyt kerta kaikkiaan ihmeelliseksi. Hänen syntymänsä arvoitukseen, joka tietysti oli eniten vaivannut häntä itseään, alkoi aivan yllättävästi ilmestyä pieniä valon pilkahduksia. Toistaiseksi nuo valon pilkahdukset olivat häilyviä ja epämääräisiä, mutta viittoivat kuitenkin tiettyyn suuntaan. Aarre oli asioiden jännittävimmissäkin vaiheissa asiallinen ja rauhallisesti harkitseva. Hän oli jo tottunut siihen, että hänen kohtalonsa poikkesi kaikkien muiden ihmisten kohtalosta ja kehittänyt sen mukaisen itsesäilytysvaiston. Totisesti — silloin kun muut luulivat, että tuo kerran puun juurelta löydetty osaton nuorukainen nyt riehaantuisi ja heittäytyisi ylimieliseksi ja komeilevaksi, erehtyivät. Aarre tuli vain noiden tietojen johdosta mietteliääksi, ellei suorastaan umpimieliseksi. Hän halusi laivallakin olla niin paljon kuin mahdollista omassa yksinäisyydessään säilyttäen kuitenkin nöyrän, avuliaan ja kohteliaan käytöksensä.

Herra Suulas, joka oli omasta aloitteestaan pannut

tutkimukset käyntiin saadakseen selville Aarteen syntyperän, ei voinut tänä kesänä tulla entisille synnyinseuduilleen, mutta Aarre sai häneltä kirjeen, jossa Suulas tutkimuksissaan oli ihmeellisillä jäljillä. Mitään ei voida vielä todistaa, kirjoitti herra Suulas — on olemassa eräitä aukkoja, mutta mitäpä sanoisit, jos isäsi olisikin eräs hyvin korkea-arvoinen upseeri ja vanhan ja hienon suvun jälkeläinen. Tuo mies on kuollut jo ajat sitten samoin hänen kovin ankara ja ylpeä äitinsä, joten he eivät voi puhua, mutta voipa olla, että erään pikku lapsen hauta on avattava ja se kertoo totuuden.

Tämä herra Suulaan kirje oli niin peräti ihmeellinen, että Aarre ei voinut sitä käsittää kuin osittain. Se antoi varaa monenlaisille otaksumille, varsinkin tuo maininta avattavasta pikku lapsen haudasta kiihoitti riipaisevasti mielikuvitusta. Ja monena päivänä oli Aarre suorastaan onneton siitä, että hänet jonakin päivänä paiskattaisiin kauan sitten tapahtuneiden riitojen ja vehkeilyjen keskelle, missä hänen avuton olentonsa on kauan sitten esittänyt jotakin tärkeää osaa. Mutta sitten hän pääsi toki tasapainoon ja ajatteli, että oli joka tapauksessa hyvä saada tietää totuus kaikessa alastomuudessaan. Parempi oli räikeäkin totuus kuin ainainen epätietoisuus. Tuo kirje poltti kuitenkin jatkuvasti Aarteen povitaskua ja joka ilta laivan yöpyessä salokylän laituriin piti hänen ottaa kirje esille ja lukea se lävitse yhä uudelleen ja uudelleen.

Olihan toki laivaväki ja Veerakin huomannut, miten ahnaasti poika joka ilta tutki tuota samaa kirjettä. Kerran masinisti tullessaan kylältä maidon hausta sieppasi kirjeen ja aikoi ruveta kannella ääneen lukemaan sitä,

mutta tapauksen huomasi Veera, joka syöksähti siihen ja suuttuneena sieppasi kirjeen tuon karkeapintaisen miehen kädestä.

— Sellaista ei saa tehdä, sanoi Veera vakavana. — Kyllä hävyttömyydelläkin pitää olla jokin raja.

Mutta masinisti, jota Veera oli jo useamman kerran kesän aikana pakoittanut siivompaan esiintymiseen, oli nyt paatuneella tuulella. Hän nousi penkille seisomaan ja toisten voimatta mitään tuolle isoluiselle rohmolle hän ilveellisesti käsiään ojennellen ja tunteellista ääntä teeskennellen luki herra Suulaan kirjeen. Varmaan kirjeen sisällys oli kuitenkin masinistillekin yllätys, koska hän heti luettuaan kirjeen ojensi sen Aarteelle ja mennä kompuroi kiireesti omaan pöksäänsä.

Vasta nyt loi Aarre katseensa Veeraan ja hän hämmästyi niiden ilmettä. Tuo ilme kuvasti kauhua, tuskaa ja järkyttävää neuvottomuutta. Veeran kaunispiirteinen suu oli avoinna kuin hän olisi tahtonut huutaa, hänen kasvonsa olivat kalman kalpeat. Kun Veera mitään puhumatta vain tuijotti Aarretta täytyi tämän kysyä.

— Mikä teille tuli, Veera? Miksi te noin katselette?

Vastaukseksi Veera vain peitti kädellään suunsa, kääntyi ympäri ja meni sanaakaan sanomatta omaan hyttiinsä.

Jonkun ajan kuluttua Veera ilmestyi jälleen kannelle. Saattoi nähdä, että hän oli itkenyt. Lähestyessään Aarretta hän yhä pyyhkieli silmiään.

— Sinun täytyy tulla luokseni, Aarre, sanoi Veera murtuneella äänellä. — Minulla on sinulle puhuttavaa — jotakin hyvin tärkeää.

Veeran somassa hytissä istuessaan sai Aarre sitten

kertoa kaiken, mitä tiesi omasta syntymästään. Sen päivän, jona hänet oli löydetty maantien varrelta, oli hän painanut tarkasti mieleensä. Hän oli ollut silloin ehkä kahdeksan, yhdeksän kuukauden ikäinen.

Äkkiä, Aarteen vielä kertoessa peitti Veera käsillään kasvonsa ja alkoi hiljaa nyyhkyttää.

— Tuo aika sopii — se on aivan laskujen mukainen, voihki Veera — nyt sinun on kuunneltava tarkoin minua.

Ja nyt sai Aarre kuulla järkyttävän kertomuksen Veeran nuoruuden rakkaudesta. Hän oli ollut sisäkkönä tuossa hienossa talossa, jossa Aarrekin oli jo käynyt hänen kanssaan. Perheen ainoa poika, upseeri, oli rakastunut häneen, mutta kopea ja ylhäinen äiti ei ollut tahtonut kuullakaan mistään avioliitosta. Mutta koska hänkin, Veera, oli rakastanut tuota suurenmoista miestä, ei hän ollut välittänyt vanhan rouvan vastustuksesta, vaan antanut rakastetulleen täyttä vastarakkautta. He olivat saaneet pojan — niin, niin, pojan, mutta juuri siihen aikaan, ennenkuin heitä oli ehditty laillisesti vihkiä, oli Veeran sulhanen saanut sotilaskomennuksen ulkomaille. Surun ja ikävän johdosta, vanha rouva kun oli Veeraa kohdellut huonona naisena, oli Veera sairastunut. Hän oli maannut pari viikkoa kuumehoureissa tietämättä mitään ympärillä olevasta elämästä. Vähitellen toinnuttuaan oli hän saanut kuulla vanhalta rouvalta, että hänen lapsensa oli kuollut ja jo haudattu. Mutta koko juttu oli jäänyt jollakin tavoin hämärän peittoon. Eihän Veeran mieleen ollut tietysti johtunutkaan, että asiassa saattoi piillä jokin rikos, vaikka merkillisiä kuiskutuksia oli kyllä tullut hänen korviinsa.

Joku oli hänelle kertonut, että muutaman kiertolaisnaisen lapsi oli kuollut samanaikaisesti ja haudattu Veeran lapsena, joka taas oli lähetetty kasvatettavaksi jonnekin maan sydämeen. Mutta miten saattoi onneton Veera ryhtyä ottamaan tuosta kaikesta selvää. Kunhan pojan isä palaisi, ryhtyisi hän tietysti asiaa tutkimaan. Ja mies ei palannutkaan enää koskaan. Ja tuo vanha, kopea rouvakin kuoli. Ensin kuoli vanha rouva, ja sitten tuli pian tieto, että Veeran sulhanen oli saanut tapaturmaisen kuoleman. Elettyään vielä sairaalassa jonkin tunnin oli hän määrännyt talonsa jääväksi Veeralle ja hänen lapselleen.

Lopetettuaan pitkän tarinansa Veera nyt tuijotti Aaretta punoittavin silmin.

— Se on mahdotonta uskoa! huusi hän samassa. — Mahdotonta! Ja kuitenkin sellaista voi ajatella. Aika, aika sopii yhteen. Ja sitten — niin — sehän minusta onkin koko kesän tuntunut niin järkyttävältä, että en ole voinut edes puhella kanssasi. Katsohan, moni matkustaja on minulta kysynyt, oletko sinä minun poikani, koska kuulut olevan niin minun näköiseni.

Veera tarttui nyt molemmin käsin Aarteen käteen ja puristi sitä lujasti.

— Sano sinä, kuinka on asia! Oletko kadonnut poikani? Terästä muistiasi. Eikö sinulla ole edes hämärää unikuvaa äidistäsi. Minkälaiset kasvot hänellä oli. Puhu — koeta muistella!

Aarre seisoi kasvot punoittavina Veeran edessä. Hän oli syvästi järkyttynyt. Jokin ääni hänessä kehoitti ottamaan tuon onnettoman Veeran syliinsä, puristamaan häntä itseään vasten ja sanomaan: Tietysti sinä olet

äitini, minulla on nyt sellainen tunne, että se ei voisi olla kukaan muu, ja sitten saattoi Aarre vain mutista.

— En voi muistaa mitään. Olin silloin kovin pieni. Mutta sen muistan aina, että minulla oli pienet, punaiset kengät. Löysin ne kerran romukasasta Kojo Tylsän ullakolta. Ne olivat jo aivan risaiset.

— Hyvä isä sentään! Punaiset kengät! huudahti Veera. — Sekin sopii. Voisin tuntea nuo kengät vielä tänä päivänä, jos näkisin ne. Ostin ne itse ja valitsin niitä kauan. Niissä oli sinistä vaatetta vuori ja nauhojen renkaat olivat hopean väriset.

— Sellaiset ne olivat juuri! huudahti nyt Aarrekin. — Luulen, että ne ovat vielä siellä rojukasassa.

— Voi taivaan Luoja! Muistan, että sellaisia kenkiä ei ollut kuin yhdet koko kaupassa! Samassa oli jo Veera sulkenut Aarteen syliinsä ja suudellut häntä suulle ja poskelle.

— Punaiset kengät — sopiva aika, sama ulkonäkö! Muita todistuksia ei tarvita. Mutta voivathan lääkärit todistaa kaiken vielä verikokeella.

Sekä Aarre että Veera ymmärsivät, että maailma tarvitsi toki kouraantuntuvia todistuksia, ennenkuin heidän keskinäinen suhteensa oli selvä. Suurin syyllinen Aarteen ja hänen äitinsä kamalaan kohtaloon näytti olevan tuo sukuylpeä vanha rouva, joka hänkin oli kaikesta päättäen jo tuolloin ollut vanhuuden höyräpäisyyden alaisena. Tietysti hänellä oli ollut luotettavia apulaisia. Se ihminen, jonka hoitoon Aarre oli kerran uskottu, oli tietysti myöskin syyllinen, mutta hänen syyllisyytensä suuruutta oli jo vaikeampi arvioida. Hän oli saattanut olla jokin lapsellinen nuori ja köyhä nainen, joka oli

luottanut siihen, että lasta saattaisi kohdata parempi tulevaisuus jonkun tuntemattoman löytäjän taholta. Mene ja tiedä! Koska herra Suulaskin oli jo tutkimuksissaan päässyt jo niin pitkälle, kuin hänen kirjeestään ilmeni, oli luultavaa, että asia vielä kokonaisuudessaan selvenisi.

Aarre ja Veera, jonka hän nyt varmasti uskoi äidikseen, eivät paljonkaan nukkuneet seuraavana yönä. He joivat kahvia, laittoivat voileipiä ja kertoivat kumpikin elämästään. Ja he laativat suunnitelmia tulevaisuutta varten. Veera kertoi, että hän ei ollut niin köyhä, että hänen olisi ollut pakko tulla laivaan hoitamaan pufettia. Jokin sisäinen ääni oli hänet pakoittanut siihen. Hän oli nähnyt lehdessä ilmoituksen, ja päättänyt siinä samassa, että ottaisi nyt toimen. Ja nyt hän ymmärsi, että tuo ääni oli tullut Jumalalta, se oli ollut Jumalan kuiskaus yksinäisen naisen korvaan. Hän oli näin löytänyt poikansa, jonka kuolemista hän oli aina jollakin tavoin epäillyt.

— No, ja miten on sinun tyttötuttaviesi laita? kysyi äkkiä Veera hellästi hymyillen. — Joko sinulla on joku, jota ajattelet enemmän kuin muita?

Silloin Aarre unohti kaiken muun ja alkoi innokkaana kertoa opettajan tyttärestä, jonka nimi oli Ilta. Hän oli jo pienenä, osattomana ja halveksittuna orpopoikana tuntenut kummallista vetoa tuohon tyttöön. Kovin vähän, ani harvoin he olivat tavanneet toisensa. Tyttö oli viime vuonna ollut koulussa kaupungissa ja kirjeenkin he olivat vaihtaneet keskenään. Iltan kirjeestä oli Aarre tehnyt sen johtopäätöksen, että Ilta tulisi hänen vaimokseen niin pian kuin hänestä tulisi kapteeni. Mutta sii-

henhän oli vielä vuosia aikaa. Hän ei halunnut kiirehtää. Pitihän miehen kyetä elättämään itsensä ja vaimonsa, ennenkuin vihkipallin ääreen menisi. Ja niin oli Iltakin saanut olla toistaiseksi rauhassaan. Mutta Aarre sanoi olevansa varma siitä, että Iltasta tulisi vielä hänen vaimonsa, vaikka hänen ympärillään kuului häärivänkin jokin rakennusmestarikokelas.

Veeran silmät kyyneltyivät jälleen, mutta hän nauroi kuitenkin.

— Voi taivas sitä nuorta rakkautta! Noin varma se on siitä, jonka se on kerran valinnut. Ja kuitenkin juuri nuori rakkaus saa kokea suurimmat pettymyksensä.

— Kun Ilta nyt saa tietää, että minulla onkin niin suurenmoinen äiti, joka kaiken lisäksi on elossa, niin hän varmasti innostuu asiaan yhä enemmän. Ilta on vähän lapsellinen, hän saattaa hiukan kainostella sitä, että olen vain löytölapsi.

— Löytölapsi! Niinpä hyvinkin. Vaan nyt oletkin suuren suvun löytölapsi. Sinun isäsi ei ollutkaan mikään maankiertäjä eikä äitisi mikään huono nainen, vaikka jostakin sivullisesta ehkä saattaisi sellaiselta tuntua.

— Ei varmasti, sanoi Aarre ja hänestä tuntui kuin koko hänen olemuksensa olisi äkkiä muuttunut toisenlaiseksi kuin ennen. Hänessä virtaili uutta, ihmeellistä vahvuutta, oli kuin hän vasta nyt olisi tuntenut olevansa samanlainen kuin kuka muu nuori mies hyvänsä. Hänellä oli äiti, tietty äiti, joka eli ja hengitti, joka nyt tuli olemaan hänen tukensa ja neuvonantajansa. Hän oli äkkiä juurtunut ihmisten elämään kaikilla ihmisen luonnollisilla juurilla, hänen olemassaolonsa oli saanut selvän ja

elävän taustan ja hänen näköalansa uutta varmuutta ja laajuutta.

Niinpä vain! Entäpä isä. Se oli jo jotakin kaukaisempaa ja käsittämättömämpää, joka ei niin helposti tuntunut sulautuvan Aarteen olemukseen. Mutta tuohon isänkin hahmoon tottui tietysti vähitellen, aikojen kuluessa, kunhan sai hänestä enemmän tietoja. Nyt, kun äiti oli tuossa lähellä, sai isän olemus pysyä kaukaisuudessaan. Äiti oli nyt kaikki, mikä täytti Aarteen mielen. Ja oli kuin Iltakin olisi ollut entistä kauempana, vaikka Aarre käsittikin, että Ilta oli kyllä pian palaava entiselle paikalleen.

Sekä Aarre että Veera päättivät olla puhumatta laivaväelle omista asioistaan. Mitä se heille kuului. Ja nyt olikin Veera tullut siihen päätökseen, että hän jättäisi laivan ja ryhtyisi laittamaan hänen ja Aarteen yhteistä kotia kuntoon. Vielä pari päivää hän olisi laivassa, että ennätettäisiin saada hänelle sijainen.

Sattui niin hauskasti, että sinä päivänä, jolloin Veeran piti jäädä kaupunkiin, astuivat Ilta ja hänen äitinsä salokylän laiturista laivaan. Ja eikös ollut tuo Iltan kosiskelijakin, tuo rakennusmestarin kokelas heidän matkassaan. Sepä oli suorastaan jymy tapaus!

Aarre kiiruhti tervehtimään Iltaa ja hänen äitiään samalla kun hän huomasi, että heidän matkassaan oleva nuori mies, kainalossaan mustankiiltävä sadetakki ja rintataskussaan korea, aivan tipahtamaisillaan oleva vaateriekale, hymyili hänelle ivallisesti ja ylimielisesti.

— Terve, terve, Aarre, sanoi Ilta tuttavallisesti, mutta mitään muutapa hän ei sanonutkaan.

— Sinä olet aivan komistunut, sanoi rouva Virkee, ja muuta ei hänelläkään ollut sanottavaa. Seurue nousi ylä-

kannelle asettuen perässä olevan pienen pöydän ääreen istumaan. Aarteen koko olemusta kuumensi ihmeellisesti, hänen silmissään oli aivan tulinen loimotus ja hänen korvissaan humisi. Totisesti! Nyt oli ilmassa jotakin todella jännittävää. Seurue näkyi tilaavan kahvia ja Aarre näki, miten hänen ihana äitinsä lähti sitä viemään. Hän kiiruhti yläkannelle.

— Tuo neitonen, tuo, joka juuri varjostaa silmiään auringolta on Ilta! huudahti Aarre aivan henkeä salpaavalla äänellä.

Veera pysähtyi, loi tyttöön tutkivan katseen, nyökkäsi sitten Aarteelle ja kuiskasi:

— Onpa hyvä tietää. Ja tuo nuori mies on kai sitten se kilpailijasi.

— Se juuri!

— Hyvä, hyvä! Sanon heti, että hän ei näytä vaaralliselta.

Matka jatkui laiturista toiseen, Aarre otti tavaroita vastaan, heitteli toisia laivasta ja valmistui isolle Ollin selälle tultaessa keräämään lippurahat. Tällä kerralla olikin matkustajia paljon, aivan tungokseen saakka ja aivan kuin tahallaan jätti Aarre perällä istuvan seurueen viimeiseksi käsiteltäväksi.

Hänen nyt mennessään laivan perälle havaitsi hän Veeran, äitinsä asettuneen tuohon kolmihenkiseen seuraan. Veera oli pukenut soman kesäpuvun ylleen ja laittanut korvarenkaatkin korviinsa. Hän keskusteli parhaillaan sangen vilkkaasti rouva Virkeen kanssa. Aarteen astuessa heidän luokseen, sanoi Veera iloisesti:

— Kas niin, Aarre! Me menemmekin koko joukolla syömään aamiaista kotiimme. Rouva Virkee ja Ilta-neiti

tulevat mukaamme. Niin, ja toivottavasti myöskin tämä nuori herra.

— Me olemme ihmeissämme kaikesta siitä, mitä olemme saaneet kuulla! huudahti rouva Virkee.

— Minusta ei siinä ole mitään ihmeellistä, sanoi Ilta ja hänen kasvonsa olivat jollakin tavoin alakuloiset.

Tuokin nuori mies, rakennusmestarin kokelas, jonka kasvoilla oli tuskastunut ilme, katsoi asiakseen tokaista jotakin.

— Ainahan niitä satuja saa kuulla, pihautti hän ja hänen pulleat poskensa jäivät aivan tylyyn asentoon.

— Ei siinä mitään satua ole, sanoi Ilta toruvasti. — Kaikki on aivan luonnollista. Olen aina odottanut jotakin tällaista paljastuvan.

— Niin minäkin, huudahti rouva Virkee liikuttavasti huokaisten.

— Nyt sinä, äiti, et puhu totta, sanoi Ilta, joka osasi olla aivan yllättävän luonteva. — Vain minä ja isä olemme olleet siinä uskossa, että Aarre ei ole mikään mustalaispoika.

— Ei sitä ole vielä kirkossa kuulutettu, yskähti nuori mies ja alkoi tyhmän näköisenä kaivella pikkurillillään nenäänsä.

Veera nauroi hilpeästi. Miten hienon ja ylevän näköinen hän olikaan noiden ihmisten keskellä.

— Kyllä se vielä kuulutetaan kirkossakin, sanoi Veera.

Aarre pöyhisti nyt itseään mahdikkaana. Hänellä oli niin erinomaisen hauska olo.

— Jaahah! Nyt olisi sitten edessä se lipun osto. Ainoastaan Ilta, joka on lupautunut vaimokseni, saa matkustaa ilmaiseksi.

Oli kuin pommi olisi heitetty keskelle pientä pöytää Rouva Virkeen suu, joka oli verrattain lavea, longahti selko selälleen, Ilta sinkautti rukoilevan, hätäisen katseen Aarteeseen, mutta nuori mestarikokelas hyppäsi seisaalleen kuin häntä juuri olisi kymmenen kirppua puraissut.

— Mitä tuo mies kureeraa! kuului nuoren herran äkeä huuto.

Mutta tuo huuto hukkui Veeran helisevään nauruun, johon pian yhtyi Iltakin sekä lopulta rouva Virkeekin, sitten kun hän oli hiukan puistellut päätään.

Nyt otti rouva Virkee puheenvuoron.

— Ilta ja Jussi ovat juuri menossa kihlojen ostoon. Tämä on vähän — kuinka sanoisin — vähän myöhästynyt ajatus.

— Se riippuu Iltasta, sanoi Aarre, joka äitinsä läheisyyden johdosta tunsi itsensä yllättävän varmaksi. Ilta tämän asian päättää.

Kaikki tuijottivat Iltaa, joka äkkiä kätki päänsä käsiinsä. Nostaessaan päänsä jälleen ei hän kuitenkaan nostanut katsettaan. Ilta hypisteli kiivaasti käsilaukkunsa reunaa.

— Mitä sitä turhasta asiasta lörpöttelee, ärähti Jussi. — Kaikkea tässä pitää nähdä ja kuulla. Ja painu sinä laivapoika omiin asioihisi.

Jussi kaivoi kukkaronsa esiin ja tempasi siitä sadan markan setelin.

— Siinä on myöskin Iltan edestä. Ei minun morsiameni tarvitse ilmaiseksi matkustaa.

Ilta, joka oli sanaa sanomatta tuijottanut järvelle sen näköisenä kuin hän jännittyneenä ja hiukan umpimähkäi-

senä olisi odottanut, että aivan juuri tapahtuisi jotakin hyvin ihmeellistä, vaikkapa sellaista, että laiva ajaa karahtaisi karille, tarttui nyt äkkiä kuin hukkuva kiinni Jussin sanoihin.

— Mitä sinä onneton sanot. Rupeatko sinä nyt jo määräilemään kaikista minun asioista. Mitä! Sinä et siis ymmärrä, että Aarteen tarjous on minulle mitä suurin kunnia. Olen tätä hetkeä odottanut, tiedä se. Minä nautin siitä, että saan matkustaa vapaasti. Se on hienoa.

— Nautit siitä, tuhautti Jussi tuohtuneena. Jopa on nautinto sekin. Köyhät ja kerjäläiset sellaisesta nauttivat. Mutta minulla on rahaa.

Iltan mieli näytti kuohahtavan nyt yli äyräittensä kerran päästessään alkuun.

— Sinun rahasi! Isäsi rahoja ne ovat! Ja ne ovat ansaitut läskin ja halkojen ja piimän myynnillä.

— Älä puhu noin!

— Minä puhun, mitä haluan!

Veerakin oli nyt tullut vakavaksi.

— Voi meidän päivien nuorisoa! huudahti hän.

— Kuule Jussi, jatkoi Ilta aivan kuin Veera olisi häntä yhä innostanut. — Et sinä ole sen rikkaampi kuin Aarrekaan — et varmaan niinkään rikas.

— Voi, voi, päivitteli Veera. — Emmehän nyt puhu tässä kenenkään rikkauksista. Itse kunkin ihmisen luonne, jos se on terve, valoisa ja eteenpäin pyrkivä, on hänen paras rikkautensa.

— Sitä minä juuri tarkoitinkin, sanoi Ilta.

Samassa huusi laiva kumeasti, koska aivan huomaamatta oltiin jo lähellä kaupunkia. Aarteen täytyi nopeasti kiiruhtaa alakannelle hoitamaan tehtäviään. Hän

ei nyt ennättänyt ottaa edes Jussin tarjoamaa rahaa vastaan, vaan päätti itse maksaa koko joukon matkan. Jokin ääni hänen sisällään sanoi, että se oli hyvä sijoitus ja että Ilta oli kuin olikin hänen tyttönsä. Noiden kahden kihlojen ostosta ei varmasti tulisi mitään.

Veera oli jo pakannut vähäiset tavaransa ja oli kaupunkiin tultaessa valmis jättämään laivan. Hän kävi hyvästelemässä jokaista laivamiestä erikseen ja masinistikin näytti kovin vakavalta ojentaessaan konehuoneen luukusta rasseleihin pyyhittyä kättään. Mitään suurempaa sananvaihtoa ei siinä syntynyt. Mutta kapteeni Rummukainen oli suorastaan onneton, kun piti näin yllättäen sanoa hyvästit Veeralle. Tuo omalaatuinen ukko pyyhkeili karvaisella kämmenen selällä silmäkulmaansa ja hoki:

— Katsoisin teitä, te ihana ilmestys — te ensiluokan vedenneito — niin, niin — katsoisin kauan ja pitkään, että aina muistaisin nuo teidän hempeät piirteenne, hymykuopat ja kaikki sellaiset, niin, mutta — turkanen sentään — roska meni silmään. Niin, niin — iso roska lensi keskelle silmäterää. Voi, voi, kyllä tämä purkki kuitenkin joutaisi nyt jo uppoamaan.

— Tulen usein käymään laivalla, lohdutteli Veera kapteenia.

Aarre juoksi rantatorilta hakemassa ajurin ja hänestä näytti sangen hauskalta, kun Veera ja rouva Virkee istahtivat siihen kaikessa hilpeässä ystävyydessä. Käsillään näkyivät vain viittoilevan kuin vanhat toverit. Ilta ja Jussi halusivat sen sijaan tulla Veeran kotiin kävellen. Aarre saattoikin ymmärtää, että heillä oli paljon kahdenkeskistä puheltavaa keskenään.

Kun Aarre oli saanut kaikki työnsä laivalla toimite-

tuiksi, muutti hänkin pukua ja lähti astelemaan taloa kohden, josta nyt oli tuleva hänen kotinsa ja majapaikkansa. Voi, miten se oli juhlallista! Mennessään torin ylitse näki Aarre myyntipöydällä tavattoman kukkapaljouden. Kukkia! Niitä piti ottaa mukaan. Ja sylin täydeltä. Punaisia jättiläisunikkoja, silkinhienoja Kiinan ruusuja, mitä ne kaikki olivatkin.

Aarteen saapuessa taloon olivat naiset jo yhdessä laittaneet aamiaispöydän kuntoon isoon saliin, jonka katossa riippui loistavakimalteinen kruunu. Tässä huoneessa ei Aarre ollut käynytkään silloin, kun oli ollut täällä Veeran kanssa.

— Kas niin, poikani, sanoi Veera iloisena hymyillen. — Tuossa seinällä näet nyt isäsi kuvan. Sen on maalannut kuuluisa taiteilija. Ja tuolla toisella seinällä on isoisäsi kuva. Hän oli aikanaan tämän läänin maaherra.

Rouva Virkee laitteli silmälaseja nenälleen, tiiraili vuoroin molempia kuvia eikä voinut tehdä muuta kuin kalpeana änkyttää:

— Maaherra, niinpä niin ja sotaherra, niinpä niin — aivan minulla päätä sekoo — —

Mutta Aarre seisoi kauan syvissä mietteissä isänsä kuvan edessä. Kovin korskalta näytti isä tuossa kuvassa, kovin hienolta kaikissa loistavissa nauhoissaan ja prenikoissaan. Mieleen pakkautui pelko, että tuo herra äkkiä astuisi raameistaan lattialle ja karjaisisi: Sinä poika tolvana, mitä sinulla on tässä talossa tekemistä! Varmaan Veera huomasi Aarteen vierastelun, koska työnsi kätensä hänen kainaloonsa ja sanoi:

— Eihän hän ollut ollenkaan herraskainen niinkuin luulisi. Hän puhui mielellään leveää kansan murretta ja

seurusteli mielellään tavallisten kansan ihmisten kanssa.

Nyt tahtoi Aarre tutustua taloon aivan uudella mielellä, koska se oli nyt hänen kotinsa. Rouva Virkee kolmantena nuuskittiin ja tarkastettiin nyt kaikki paikat aina upeita vuoteita ja silkkisiä päätyynyjä myöten. Rouva Virkee piteli aina välillä kaksin käsin päätään ja lausahti somasti:

— Voi miten olisi hauska, kun tuo minun päävärkkini ei vain olisi niin heikko — —

— Ruoan päälle juomme väkevää kahvia, lohdutteli Veera.

— Olisi tässä talossa mukava pistäytyä useinkin, sanoi rouva Virkee. — Se Ilta, missä ihmeessä se viipyy. Kun se pojan roikale ei nyt vain olisi vienyt sitä väkisin kihlojen ostoon.

— Eikö mitä, vakuutti Veera. — Ilta teki yllättävän itsenäisen vaikutuksen.

Siinä samassa soitettiinkin ovikelloa ja Veeran mentyä avaamaan pyörähti Ilta sisään. Hän oli yksin. Heti kun hänen silmänsä olivat keksineet Aarteen, riensi hän tämän luokse kuin tuulispää, koppasi pojan syliinsä ja suuteli häntä suulle kaikkien nähden.

Aarre seisoi siinä punaisena ja onnellisena. Nuoret saattoivat nyt vain katsella äänettöminä toisiaan.

— Kihlaus! kajahti sitten äkkiä rouva Virkeen kimeä huuto. Näytti siltä kuin häntä olisi pyörryttänyt.

— Kihlaus! huudahti Veerakin. — Ja kahden äidin ollessa todistajana.

Sitten alkoikin jo kaikkien neljän yleinen halailu, naurekselu, huudahtelu ja kyynelten tiputteleminen, josta ei tahtonut tulla loppua, kuten hyvin ymmärtää.

9 LUKU.

Kahden vuoden kuluttua, samana päivänä, jolloin Aarre sai kapteenin paperit, vietettiin Aarteen ja Iltan häät. Vieraita oli paljon ja liikuttavaa huomiota herätti se, että tilaisuudessa nähtiin lukuisasti Aarteen köyhiä tuttavia salokylästä. Siellä nähtiin Kojo Tylsä uudessa, siistissä sarkapuvussa, jonka Aarre oli hänelle ostanut sekä hänen kitulias vaimonsa. Oli siellä Ponteva vaimonsa kanssa, oli vanha, kaihisilmäinen Kirkko-Pulmu, olivat isännät Pajala ja Nykänen, oli työnjohtaja Koitere ja monta muuta vähäistä eläjää, joita ei tässä ole tullut mainituksikaan. Aarteen suureksi suruksi ei hän ollut tavoittanut Kaisaa, tuota metsätalon palvelustyttöä, jota hän niin usein oli muistellut. Monta kaunista puhetta pidettiin ja varsinkin opettaja Virkeen puhe oli liikuttava, koska hän niin elävästi osasi palauttaa mieliin tuon päivän, jolloin avuton, kapaloihin kiedottu lapsukainen löydettiin kirkkotien varrelta. Herra Suulas, jonka tutkimukset olivat varmistaneet Aarteen sukuperän, piti kuitenkin vaikuttavimman puheen.

— Paljon on vielä tänä päivänä korjaamisen ja kohentamisen varaa siinä elämässä, jota Suomen saloilla ja takamailla vietetään, puhui herra Suulas. Kuitenkin teh-

dään jo nyt tasavallassamme uutteraa työtä siinä mielessä, että syrjäisetkin kolkat saataisiin sivistyksen piiriin ja osallisiksi kaikesta inhimillisestä tiedosta ja taidosta. Aikanaan oli minulla niinkuin varmasti monella muullakin se usko, että sana ja kauniit puheet saisivat ihmeitä aikaan. Eräänä kesänä jo liikuskelin ystäväni Pontevan kanssa tuossakin jo mainitussa salokylässä muka valistusta levittämässä sanan voimalla. No, saattaahaan silläkin tavalla joku siemen singahtaa oikeaan maahan ja ruveta kasvamaan ja kehittymään, mutta vähäiseksi se jää. Sivistystyössä kaivataan tekoja enemmän kuin sanoja. Ja vaikka minäkin pian huomasin omat puuhailuni lapselliseksi intoiluksi, että en voi olla tänä juhlapäivänä kerskumatta eräästä teostakin. Tuo teko oli se, että minä kerran tämän sulhasen kasvatuskodissa heitin kissan uunille. Uunilla sattui silloin nukkumaan ystävämme Kojo Tylsä, joka teostani ylen kimpaantui ja tarttuen halkoon ajoi minut käpälämäkeen. Mutta samalla myöskin Aarre, päivän sankarimme katsoi hetken tulleen, jolloin hänen oli lähdettävä haistelemaan avarampaa elämän ilmaa. Omalla tarmollaan hän pääsi eteenpäin ja sai jumalallisen johdatuksen ansiosta paikan laivassa, jossa hän tapasi äitinsä. Ja niin avautui pala palalta hänen elämänsä solmu, hänen vaelluksensa alkoi saada yhä uljaampia kaaria, kunnes hän viimein ja juuri tänä päivänä voi liittää laakeriinsa sen vihreimmän onnen lehvän. Mutta — sen sanon vielä kerran — ilman tekoa ei olisi tähän päivään tultu. Ellen olisi kerran heittänyt kollia uunille, ei salokylästä ehkä koskaan olisi astunut elämän näyttämölle tällaista onnellista nuorta paria.